Областна стратегия за развитие на област Варна за периода 2014-2020 г.

Юни, 2013

Съдържание:

1.Въведение....3
2.Обща картина (профил) на областта – най-общи характеристики, проблеми и потенциали на развитието....5
3.Природно ресурсни условия и потенциали - фактор за развитието....9
3.1. Релеф....9
3.2. Свлачищни процеси....9
3.3. Полезни изкопаеми....10
3.4. Почви и почвено плодородие....10
3.5. Климатични условия....11
3.6. Вятърна енергия....11
3.7. Водни ресурси....12
3.8. Агроклиматични условия....13
3.9. Биологично разнообразие и ландшафти....14
3.10.Ландшафти....15
4.Икономическо развитие и конкурентноспособност – основни проблеми и възможности 16
4.1. Обща характеристика на икономическото развитие на областта....16
4.2. Малки и средни предприятия....20
4.3. Наука, иновации и технологично обновяване на икономиката....21
4.4. Отраслова структура на областната икономика....22
4.5. Териториална структура на областната икономика - по общини....24
4.6. Морска индустрия и "син растеж"....25
4.7. Туристическо развитие....30
4.8. Селско стопанство....33
4.9. Горско стопанство....37
4.10.Основни изводи....38
5.Демографско и социално-културно развитие, социална интеграция и включване....40
5.1. Демографска характеристика, процеси и тенденции....40
5.2. Икономическа активност, заетост, безработица....47
5.3. Доходи на домакинствата, ниво на бедност....52
5.4. Здравеопазване и социални услуги....52
5.5. Образование, висше образование и научни институции....56
5.6. Културна сфера и културен живот, културно наследство....59
5.7. Спорт, отдих и младежки дейности....62
6.Техническа инфраструктура – мрежи и системи, дефицити и възможности....64
6.1. Транспортна инфраструктура....64
6.2. Водностопанска инфраструктура....74
6.3. Енергийна инфраструктура....77
6.4. Телекомуникации....81
7.Околна среда - състояние, тенденции, проблеми и рискове....84
7.1. Защитени територии и защитени зони по НАТУРА 2000....85
7.2. Качество на атмосферния въздух....87
7.3. Състояние на водите – повърхностни и подземни, риск от наводнения....90
7.4. Замърсени почви и нарушени територии....91
7.5. Противосвлачищна дейност....92
7.6. Управление на отпадъците....93
7.7. Шумово замърсяване....94
7.8. Уязвимост от климатични промени....94

8.Териториално урбанистична структура и развитие 96
8.1. Териториална структура и начин на земеползване 96
8.2. Селищна мрежа – градове и села, йерархични нива на градовете-центрове 100
8.3. Агломерационни процеси, агломерационни ареали и зони на влияние 101
8.4. Селищна структура-проблеми и тенденции, интегрирано градско развитие 104
9.Административен капацитет, междуинституционална координация и съгласуваност на политиките 107
10.Област Варна - Синтезиран анализ (SWOT) 113
11.Стратегия за развитие на област Варна за периода 2014-2020 г. 120
Стратегическа цел 1: 126
Стратегическа цел 2: 131
Стратегическа цел 3: 135
Стратегическа цел 4: 142
12.Обща оценка на необходимите ресурси за постигане целите на ОСР Варна 147
13.Идентифициране на райони (общини) със затруднено социално-икономическо развитие - за целенасочена подкрепа 152
14.Наблюдение, оценка и контрол на изпълнението /мониторинг/ на ОСР. Критерии за оценка. 158
15.Стратегически насоки за разработване на общинските планове за развитие 166
16.Описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност 170

1. Въведение

Областната стратегия за развитие е стратегически документ, който определя обща стратегическа рамка за развитие на областта в средносрочен план, като формулира цели и приоритети за интегрирано и устойчиво развитие. Тази стратегическа рамка се определя въз основа на идентифицирания потенциал за развитие на областната социална и териториална общност. В същото време тя се съобразява с политиките, целите, приоритетите, залегнали в европейската и в националната система за планиране на регионалното развитие.

Целите и приоритетите на ОСР на област Варна са съгласувани с плановите документи от по-високите нива - Националната стратегия за регионално развитие и Плана за развитие на Североизточния район за периода 2014-2020, както и с политиките и възможностите на общинското ниво. В ОСР на област Варна са отразени принципите и подходите на европейската политика за регионално развитие, ориентирана към икономическото и социалното сближаване. Областната стратегия на област Варна е документ с интегрален характер, който обхваща създаването на условия за балансирано и устойчиво развитие на областта и общините в нея.

Основните предизвикателства и задачи пред Стратегията за развитие на област Варна през плановия период 2014-2020 и политиките за нейната реализация са:

- Съгласуване на стратегията с целите на политиката за социално и икономическо сближаване в рамките на Европейския съюз и предвиждане на мерки, които съответстват на европейските политики и регламентите на Структурните фондове.
- Повишаване на равнището на социално-икономическо развитие на областната общност и доближаване до средните социално-икономически параметри на европейските райони. Област Варна има потенциал и възможности да реализира намаляване на значителните различия със средните параметри на европейските райони.
- Прилагане на интегриран подход за развитие на територията на областта и интегрирано въздействие върху отделните сектори на развитието. Това означава подходящо комбиниране и допълване на отделните мерки с оглед постигане на общо положително въздействие върху инфраструктурния, човешкия, иновационния и природно-културния потенциал на областта.

Дългосрочното комплексно планиране на развитието търси баланса между различните аспекти на развитието (икономически, социален, екологичен и териториален) и между различните териториални общности, институции и социални групи като по този начин допринася за устойчивото развитие на областта.

Картосхема 1 Областна стратегия за развитие на област Варна - Общини, землища и населени места

2. Обща картина (профил) на областта – най-общи характеристики, проблеми и потенциали на развитието

Област Варна е разположена в Североизточна България. На север граничи с област Добрич, на изток с Черно море, на юг с област Бургас и на запад с област Шумен.

Област Варна заема територия от 3819,5 кв. км., която представлява 3.44% от територията на страната. Обхваща 12 общини - Аврен, Аксаково, Белослав, Бяла, Варна, Ветрино, Вълчи дол, Девня, Долни Чифлик, Дългопол, Провадия, Суворово. В област Варна има 11 града и 148 села.

Населението на областта към 31.12. 2011 г. наброява 474 344 души или 6,5 % от населението на страната.

Демографските характеристики в областта (раждаемост, естествен прираст, механичен прираст, възрастова структура, образователно равнище) са по-благоприятни в сравнение с други области и със средните показатели за страната. Гъстотата на населението е 124,3 души/кв.км, над средната за страната, 66,3 души/кв.км и за Североизточен район – 48,3 души/кв.км.

Степента на урбанизация (делът на градското население) е 82,7%, което е по-високо от средното за страната - 72,9%. (по данни към 01.02.2011 г.) Урбанизираните територии заемат 6,8% от общата площ на областта, по-голям от средния за страната – 5,0% и от средния за СИ район - 5,43 %. Защитените територии в областта заемат едва около 1% от територията ѝ, което е по-малко от средното за страната (5%). Обработваемата земя на човек от населението е 4,3 дка, което е по-малко от средното за страната - 6,2 дка/човек.

Благоприятното географско положение на област Варна е от съществено важно значение за успешното и устойчиво развитие на териториалната общност.

Варна е многофункционален транспортен възел с национално и международно значение. Пристанището на Варна е основен логистичен и дистрибуторен център за връзка между Общоевропейските транспортни коридори № 7, № 8, № 9 и ТРАСЕКА. Международното летище Варна осъществява връзка с 57 страни и 100 дестинации. Изграждането на черноморската магистрала закъснява, но се предвижда да бъдат отворени процедури през новия програмен период 2014 – 2020 г.

“Морската индустрия” като съвкупност от обвързани с морето дейности, има важно значение за областната икономика и определя спецификата и идентичността на Варна и

областта. Въпреки че в последните години се отбелязва с тревога изоставане по основните показатели, в бъдеще без съмнение значението на "морската индустрия" ще нараства.

Област Варна е една от най-динамично развиващите се области в страната.

Произведеният брутен вътрешен продукт (БВП) в областта е най-голям през 2008г., след което намалява и за 2010 г. е 4 464 191 хил.лв., което представлява 59,50% от БВП на Североизточния район и 6,33% от националния БВП.

През 2010 г. БВП на човек в област Варна (9595 лв) е по-висок от средния за страната (9339 лв) и чувствително по-висок от средния за Североизточния район (7612 лв).

В областната БДС делът на аграрния сектор е само 2,6% (при средно за страната 4,9%).Сектор индустрия заема 28,7%, а много висок е делът на сектор услуги 69 %, което се обяснява с ролята на град Варна като регионален обслужващ център, както и с развитието на туризма и съпътстващите го услуги.

Броят на предприятията в областта нараства до 31 389 бр. в 2010 г. и след това намалява на 30 742 в 2011 г.

Броят на заетите лица в област Варна нараства до 2008 г., когато достига 216 100 д., но след това намалява и стига до 183 500 д през 2011 г. или намалява с 32 600 души за три години.

Коефициентът на заетост (съотношението между броя на заетите лица и населението на 15 и повече навършени години) намалява от 54,8% през 2008 г. до 46,5% през 2011 г.

Броят на безработните и съответно коефициентът на безработица са най-ниски през 2008 и 2009 г., но след това нарастват чувствително. Към 31.12.2012 г. коефициентът на безработица е 8,2%, като остава по-нисък от този в Североизточния район и в страната (11,4%).

Преките чуждестранни инвестиции в областта нарастват от 2007 г. до 2009 г., когато достигат 1 640 хил.лв. но през 2010 г. бележат намаление с 6,6%, а през 2011 г. - с още 2%.

Варна е един от най-крупните научни и образователни центрове в България. В област Варна има 5 висши учебни заведения, 3 колежа и 5 значими научноизследователски институти. Все още не е постигната необходимата степен на обвързаност на висшето образование и научноизследователската дейност с нуждите на бизнеса.

Варна е един от най-значимите културни центрове в страната със своите театри, музеи, фестивален и конгресен център, художествени галерии, библиотеки, активна читалищна мрежа и ежегодно провежданите национални и международни фестивали.

Варна е град от европейската мрежа на градски центрове с транснационално значение и е определян като "източен портал" на Европейския съюз. В националната територия той е балансьор на столицата и е наричан "морската столица" на България.

В област Варна има около 100 държавни институции, подразделения на централни ведомства. Добре е развит секторът на НПО с над 1000 неправителствени организации.

В област Варна има Генерални консулства на редица държави.

Развитието в областта е силно поляризирано и се проявява феноменът "център-периферия". В община Варна се намират над три четвърти от предприятията и дълготрайните материални активи и съответно се реализират много голяма част от приходите от дейност и печалбите в областта.

През периода 2007 – 2011 г. се запазва характерното голямо различие между социално-икономическото развитие на Варна и останалите общини в областта. Единствено община Девня показва сравнително по-високо икономическо развитие.

Добрите транспортни връзки между град Варна и околните малки общини в рамките на областта правят възможно лесното ползване на трудови, социални, образователни и културни услуги, каквито предоставя големият град.

Развитие на агломерационни процеси се проявява в обхвата на община Варна и в съседните общини Аксаково, Белослав и Девня. Основните оси на урбанизация се развиват по направлението изток-запад в резултат на индустриалното развитие и по направлението север-юг по морския бряг в резултат на туристическото развитие.

Повсеместната икономическа криза се отразява чувствително негативно върху развитието на областта и на града, което е видно от спада в показателите в периода след 2008 г. Но областта остава с по-добри показатели в сравнение със средните за СИ район и за страната. Общите сравнително благоприятни показатели в социално-икономическото развитие на областта се дължат изключително на големия град Варна.

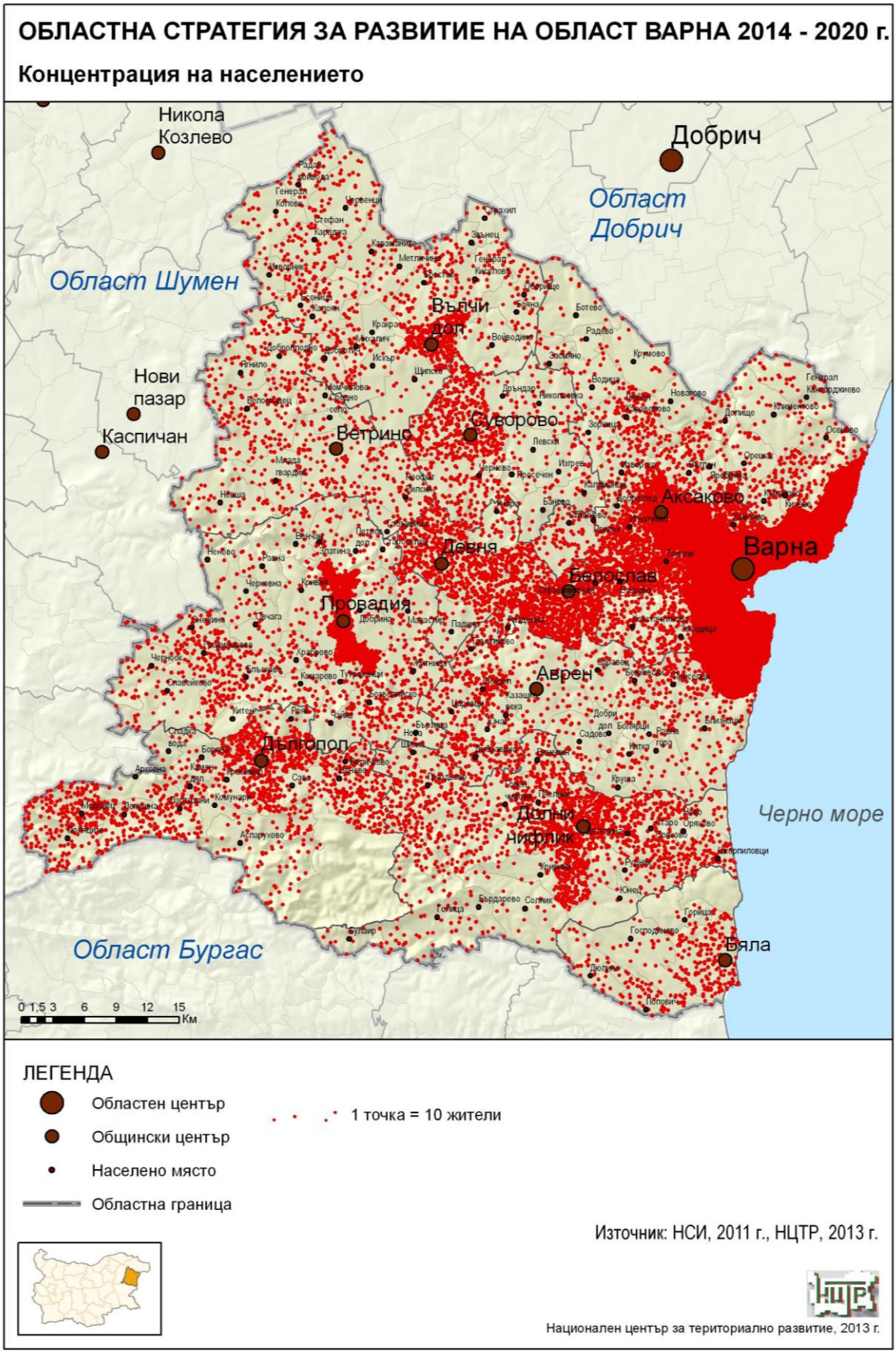

Картосхема 2 Областна стратегия за развитие на област Варна – Концентрация на населението

3. Природно ресурсни условия и потенциали - фактор за развитието

3.1. Релеф

Релефът на област Варна е хълмисто-равнинен и включва плата, низини и долини. Платата са Франгенско, Авренско, Провадийско, Камчийско, Върбишко. Те ограничават врязаните между тях низини около Варненското и Белославското езера и Камчийската долина. Общият наклон на територията е с посока запад-изток и затова изложението е предимно източно. В долините на реките, езерата и суходолията преобладава югоизточно и северозападно изложение. Надморската височина варира от 0 до 350m.

Крайбрежието е с ясно изразени стари и съвременни абразионни, свлачищно-абразионни, свлачищни и акумулационни форми. Брегът е терасиран от свлачищни стъпала. Морфографията на Франгенското плато, което се издига до 290m е тясно свързана с най-обширния свлачищен комплекс по Българското крайбрежие. Между нос Галата и долината на р. Камчия брегът е висок до 125m. Терасирано-хълмистият вид на склона е прорязан от дерета и наситен с многобройни малки свлачища. По браговата ивица се проявяват съвременни абразионни и акумулационни процеси - с натрупването на подвижни морски и речни наноси. Акумулативните участъци са представени от плажове: Златни пясъци; Варненски, Аспаруховски, Камчийско-Шкорпиловски. В обсега на обширната Камчийска долина брегът е лиманно-акумулационен.

Шелфът е различно широка, слабо наклонена на изток подводна платформа. Подводният релеф обхваща морски тераси на различни дълбочини, върху които са оформени различни по големина валове. По-младите, разположени в прибрежната част, формират сравнително широка зона на водоползване на морето (от 70 до 200m). Крайбрежната зона на Черно море от Кранево до Бяла има много голямо стопанско значение (воден транспорт, туризъм, отдих, марикултури и т.н.). Това я прави обект на различни инвестиционни намерения.

3.2. Свлачищни процеси

На територията на Варненска област са регистрирани едни от най-големите древни и съвременни свлачищни процеси. Те обхващат почти цялата крайбрежна зона: на север от Варна до Кранево (франгенски свлачищен комплекс, включващ циркусите “Дългия яр”, “Златни пясъци”, “Аладжа манастир”, Виница и Варна), в гр. Варна (кв. Възраждане, “Хр. Ботев”-юг), южно от Варна (Галата, Фичоза, Сакама дере, Паша дере, Родни балкани,

Камчия - к-г "Романтика", Бяла), както и във вътрешността: гр. Провадия (по скатовете на р. Провадийска), Старо Оряхово, Ново Оряхово. Една от главните причини за активизирането на свлачищата е засилената урбанизация по крайбрежието и се изразява в: допълнително натоварване със статични и динамични товари на склоновете; подсичане на склоновете; увеличаване на инфилтрацията на води; препречване на повърхностния и подземния отток; изграждане на сгради и съоръжения, несъобразени с инженерно-геоложките и хидрогеоложките условия; липса на канализационна мрежа; течове във ВиК мрежата, лошата експлоатация и недобро поддържане на изградените дренажни, противосвлачишни, водопонизителни и противоабразионни съоръжения и други.

3.3. Полезни изкопаеми

Рудните изкопаеми са слабо представени. Манганови находища със сравнително по-ниско съдържание на манган има при гр. Игнатиево и гр. Бяла. Важен енергиен източник от национално значение е находището на природен газ в Черноморския шелф в блок "Галата". Находището е в експлоатация чрез концесия от "Петреко България".

Друг важен запас със стопанско значение е находището на каменна сол "Мирово" в община Провадия. На територията на областта има 19 находища за строителни материали (варовици, пясъци, чакъли), като 16 от тях са отдадени на концесия. По големите са "Марциана", "Партизани", "Чернево" и "Старо Оряхово". За задоволяване на нуждите на химическата промишленост се извършва експлоатация на 5 находища на варовици, пясъци и мергели "Люляката", "Люляка", "Дренака" и др. От регистрираните 8 броя находища на глина се експлоатира само 1 – находище "Разделна" за производство на тухли.

На северния бряг на Варненско езеро се експлоатира от находище на лечебна кал с обем 2 000 000 m^3 .

Газовото морско находище "Галата", разработвано от американската фирма "Петреко Сарл", има запаси от около 1.5-2 милиард куб. м. природен газ. Според концесионния договор, количество на добивания газ възлиза на около 400 млн. куб. м. годишно. Според други източници, находището на природен газ "Галата" да осигурява около 1.42 млн. куб. м. газ на ден или около 10 % от потребностите на българския пазар от природен газ.

3.4. Почви и почвено плодородие

Във Варненска област най-разпространени са карбонатните, типичните и излужените черноземи, отличаващи се с голямо естествено плодородие. По долините на реките са

разпространени алувиалните и делувиални почви. По северните склонове на хълмовете и в Източна Стара планина са разпространени сивите горски почви и сивокафяви горски почви. Големи площи в общините Долни чифлик, Бяла, Аврен и Дългопол са потенциално застрашени от ерозионни процеси. Продуктивните водни запаси в почвите създават условия за отглеждане на житните култури без напояване.

3.5. Климатични условия

Черноморската крайбрежна зона до 30-35 километра на задземието се характеризира със сравнително мека зима, хладна пролет, прохладно лято, топла есен и сравнително равномерно разпределение на валежите през годината. В континенталните части на областта лятото е горещо, зимата суха и студена, с характерни летни засушавания, предопределящи необходимостта от напояване при интензивно земеделие. Средногодишната температура за областта е 13.4^{0}C. Годишната температурна амплитуда се колебае ~ 20,6^{0}C. Времевият интервал с температури над 20^{0}C е с граници от 15 април до 15 септември. Тук няма отрицателни средномесечни температури. Началото на есента се характеризира с термични условия, близки до летните, което е предпоставка за по дълъг курортен сезон по Черноморието. Средният годишен валеж варира от 500мм (0,5m/ до 600мм (0,6m/, под средния за страната, като максимумът е през зимата.

През студеното полугодие духат ветрове от северна - северозападна и североизточна посока (~47% от случаите) със средна скорост е 5-7 m/sec. През топлото полугодие преобладаващи по крайбрежието са източните ветрове със скорост 1-2m/sec. Бризовата циркулация “море – суша” влияе до 10 km по крайбрежието и се проявява 90 дни в годината (през лятото). Добрата проветривост на крайбрежните територии е предпоставка за добро разсейване на вредностите в атмосферата.

В съчетание с особеностите на релефа, климатичните условия създават благоприятни условия за развитие на селско стопанство (зърнени култури, слънчоглед, захарно цвекло, лозя и животновъдство). Благоприятният крайморски климат влияе положително за развитието на туризма.

3.6. Вятърна енергия

Изследвания за енергийния потенциал на вятъра показват, че по – голямата част от Варненска област е в “Зона на малко мащабната ветроенергетика”. Тук ресурсите на вятъра на h=10 м. са по-малки от 100 W/m^2, броят на часовете със скорости, превишаващи

3 м/сек, съставляват 70-90 % от общия им брой в годината. Високите плата и крайбрежните райони заедно с акваторията попадат в "Зона на средно мащабната ветроенергетика", където плътността на енергийния ветрови поток е в пределите на 100-200 W/m^2 . Средната многогодишна скорост на вятъра тук превишава 3 м/сек, като броят на часовете през годината, превишаващи тази скорост е около 50 %. Средногодишната продължителност на интервала 5-25 м/с тук е около 4000 h, което представлява около 45 % от броя на часове в годината.

3.7. Водни ресурси

Повърхностни води. През територията на областта протичат следните по-големи реки от значение за стопанството и формиращи ценни природни дадености: р. Камчия с притоците й по поречието на които са язовирите "Цонево" и "Елешница"; р. Провадийска по поречието на която е язовир Снежина; р. Двойница; р. Девненска и част от р.Батова. По незначителни са реките: Осеновска, Фъндъклийска, Суха река и Елешница.

Режимът на оттока, обусловен от валежите, се характеризира със значителна сезонна неравномерност. Коефициентът на вариация е 0,5 - 0,8 при среден за страната 0,33 и среден за Черноморието 0,5. Пълноводието е през есенно-зимния сезон, като тогава преминава ~ 60% от оттока. Маловодието съвпада с периода на активно водоползване (юли - септември) и дава едва ~ 5% от годишният отток. Част от малките реки са сезонно пресъхващи. Отточният капацитет на областта е сравнително нисък - ~ 0,18, при средно за страната 0,25 - 0,28. Дължи се на преобладаващата в района варовикова скала и сарматски отлагания, в които дренират по естествен път падналите валежи. Рискът от наводнявания, при висока вълна е възможен по поречията на реките Двойница, Камчия и Провадийска.

Съществуват възможности за изграждане на малки ВЕЦ по поречията на Провадийска и Камчия, както и към съществуващите по-големи язовири.

Общата минерализация на повърхностните води варира от 100 - 300 mg/dm^3 (0,1-0,3 kg/m^3 /, като по този показател водите не отговарят на стандартите за питейна вода и могат да се ползват за напояване.

Най-големите естествени водоеми са Варненското и Белославското езера с общ обем 174,5.10^6 m^3 и яз.Цонево – с общ обем 308 . 10^6 m^3, и полезен обем 148,9 . 10^6 m^3 включен в обектите с национално значение (част от водата ~3% се ползва за промишлено

водоподаване за Девненския промишлен комплекс). В района има изградени, през 60-те години, 44 микроязовира за гравитачно напояване на селскостопански земи.

Подземни води. Изключителното разнообразие на литоложкия характер на седиментите, които изграждат Варненския регион и неговите структурни особености, обуславят наличието на различни по тип и характер подземни води и наличието на няколко хоризонта. Значение имат водите привързани към няколко водоносни хоризонта, от които стопанско значение имат: Малмоваланжински, еоценски и миоценски.

От особено значение за областта са значителните по обем пресни подземни води, от различните водоносни хоризонти, част от които могат да се ползват за битови и стопански нужди. Ценен ресурс с рекреационно, балнеоложко и термоенергийно значение са минералните води, които при подходящо ефективно полифункционално ползване на ресурса могат да задоволяват битови, балнеоложки и енергийни нужди. ресурс. На територията на община Варна са изградени 27 сондажни кладенеца с общ дебит 980 l/s (включително самоизлив).

Морски води. Дължината на Брегова линия във Варненска област е 79 км. В районите на водоползване по Черноморието се извършва постоянен мониторинг за следене качеството на морската вода. Анализът на данните, събрани през периода 1995 - 2004 год. показва, че средните стойности на изследваните параметри на крайбрежната морска вода в голяма част от пунктовете не надвишават нормативите съгласно изискванията на Българското законодателство и изискванията на Европейския съюз - Директива 76/160/ЕЕС. В акваторията заустват пречистени битовофекални води от 5 пречиствателни станции за отпадъчни води с общ обем 2 052 117м^3. Изградените заустявания не съответстват на изискванията на конвенцията за опазване на Черно море.

3.8. Агроклиматични условия

Агроклиматичните условия са подходящи за развитието на култури с по-къс вегетационен период поради характерните за района летни засушавания. Култури с по-дълъг вегетационен период могат да се разполагат в близост до водни басейни и поречия на реки при използване на изкуствено напояване, като цяло почвено-климатичните условия са благоприятни за развитието на селското и горското стопанство, поземления фонд е с добри експлоатационни качества, сравнително нисък е дяла на изоставените обработваеми земи.

Размерът на обработваемата земя е 1980811 дка, "обработваема земя на човек от населението" варира в широки граници – от 0,3 дка/ч. за община Варна, 2,1 дка/ч. за община Белослав, 31,6 дка/ч за община Ветрино (средно за областта е 4,3 дка/ч.). В областта са изградени 129 200 дка поливни площи (само 6,5 % от обработваемата земя). От тях 74 909 дка са годни за напояване. Негодни за напояване поради разрушени и амортизирани хидротехнически съоръжения и напоителни системи са 54 291 дка.

Варненска област се характеризира с висок биоклиматичен потенциал и със значителна повторяемост на дните с комфортни условия. През топлия период от годината те достигат до 85% от дните, а в годишен разрез до 70%, което влияе благоприятно за развитието на отдиха и туризма. Пясъчната плажна ивица заедно с дюните е с площ 4.563 km^2 и с обща дължина почти 38,2 km, което е съществен ресурс за развитие на рекреационни дейности и туризъм.

3.9. Биологично разнообразие и ландшафти

В северните части на областта естествената растителност е представена от чисти и смесени церови насаждения. Срещат се още благун, летен дъб, зимен дъб, космат дъб, източен бук, обикновен и келяв габър, клен, мъждрян, липи. Създадените култури са предимно от акация и по-малко от червен дъб, планински ясен, американски ясен, гледичия, махалебка, орех, черен бор и др.

Южните части от територията се отличават с голямо разнообразие от естествено разпространени широколистни дървесни и храстови видове и разнообразна тревна растителност. Представители на дървесната растителност са: зимен дъб, благун, цер, космат дъб, източен бук, габър, полски и планински ясен, явор, шестил, офика, скоруша, брекиня, дива череша, турска леска, клен, полски бряст, мъждрян, сребролистна, едролистна и дребнолистна липа, келяв габър и други. Създадени са и се развиват успешно култури от: черен бор, бял бор, акация, сребролистна липа, полски ясен, благун, зимен дъб, червен дъб, гледичия и други. В състава на растителните формации участват храстови, полухрастови и тревни видове: шипка, глог, дрян, черен и бял бъз, обикновена леска, смрадлика, къпина, горска ягода, здравец, лазаркиня, жълт и червен кантарион, мента, лудо биле, риган, бял равнец, мащерка, маточина, див пелин, видове от семейство житни.

3.10. Ландшафти

Географското разположение на Варненска област я определя като част от източната граница на степната зона и важна част от понто-медитеранските (балкано-анатолийски) видове. Районът се характеризира с изключително разнообразна "мозайка" от местообитания и ландшафтни видове най-важните от които са: крайморски ландшафт,

низинен ландшафт, нискохълмист ландшафт, платановиден ландшафт, нископланински ландшафт и степен ландшафт. Това многообразие на ландшафтните структури е причина и за наличието на голямо биологично разнообразие. Наличието на големи открити водни площи (море, езера, язовири, значителни по площ гори, местни степни и дюнни райони, осигуряват подходящи условия за голяма концентрация на различни биологични видове, както и на различни типове био-еко системи представени на сравнително малка по площ територия.

Районът включва уникални, специфични по своя характер и в същото време многообразни природни образувания: скалисти и клифови брегове, дюнни райони, живописни заливи, гори по източните части на предбалкана, реликтни степни растителни съобщества, ценни лонгозни и редки горски екосистеми. Тук се намира защитена местност “Побити камъни” – природен феномен от скални и каменни форми, представляващи пясъчночакълена пустиня, ендемична за Европа. Богатството на фауната в защитените територии до голяма степен е свързано с Via pontica – вторият по големина Европейски миграционен път на водолюбиви, грабливи и пойни видове птици. Тук се намират 2 влажни зони с международен природозащитен статус “Корине” – “Комплекс Варненско – Белославско езеро” и резерват “Камчия”.Скалните венци на Провадийското и Рояжко плата са не само с красив ландшафт, но и са убежище за значителни популации от грабливи птици с международен природозащитен статус.

Богатата мрежа от защитени природни територии представлява съществен потенциал за развитие на познавателен, екотуризъм и други форми на алтернативния туризъм.

4. Икономическо развитие и конкурентноспособност – основни проблеми и възможности

1. Обща характеристика на икономическото развитие на областта
2. Малки и средни предприятия
3. Наука, иновации и технологично обновяване на икономиката
4. Отраслова структура на областната икономика – по сектори
5. Териториална структура на областната икономика - по общини
6. Морска индустрия
7. Туристическо развитие
8. Селско стопанство
9. Горско стопанство
10. Основни изводи

4.1. Обща характеристика на икономическото развитие на областта

Област Варна разполага със значителен икономически потенциал за развитие на бизнес и за привличане на чуждестранни инвестиции. Гаранция за това са стратегическото географско разположение, добре изградената транспортна инфраструктура, развитите икономически функции и подходящите природно-географски условия. Икономиката на Варненска област по редица показатели е на сравнително високо ниво в сравнение с други области.

Брутен вътрешен продукт

Брутният вътрешен продукт (БВП) е основен индикатор за икономическото развитие. Произведеният БВП в област Варна нараства плавно и в 2008 г. достига най-високата си стойност 4 719 052 хил.лв. За 2009 г. БВП намалява на 4 468 117 хил.лв., а за 2010 г. – на 4 464 191 хил.лв. Неговата стойност представлява 59,50% от този на Североизточния район и 6,33% от националния БВП.

Табл 1: БВП за област Варна, Североизточен район и България (хил.лв.)

години	**2007 г.**	**2008**	**2009**	**2010**
България	56 520 346	69 295 031	68 321 610	70 511 200
СИР	6 292 452	7 771 232	7 159 964	7 503 000
Област Варна	3 820 067	4 719 059	4 468 117	4 464 191

Източник: НСИ, ТСБ Варна

Темповете на нарастване на БВП в областта през периода 2004-2008 г. и последвалият спад през 2009 г. са близки до средните за страната. През 2010 г. брутният продукт в областта намалява минимално, докато в Североизточния район и в страната се увеличава. Увеличаването на БВП в СИ район се дължи на ръста в областите Шумен и Добрич, в обем, който надвишава спада в останалите две области.

Брутният вътрешен продукт на човек от населението по паритет на покупателна стойност (PPS) в област Варна достига най-висока стойност през 2008 г. - 10 227 лв., през 2009 г. намалява на 9 613 лв., а през 2010 г. – на 9 595 лв. През 2010 г. БВП на човек в област Варна (9595 лв) е по-висок от средния за страната (9339 лв) и чувствително по-висок от средния за Североизточния район (7612 лв).

Табл. 2: БВП общо и БВП на човек от населението за България, СИР и област Варна

години	България БВП	Б-ия БВП на човек	СИР БВП	СИР БВП на човек	Област Варна БВП	Обл Варна БВП на човек
2007	56 520 346		6 292 452	6710	4 043 638	8824
2008	69 295 031		7 771 232	7836	4 719 059	10227
2009	68 321 610	9007	7 159 964	7313	4 463 793	9613
2010	70 511 200	9339	7 503 000	7612	4 464 191	9595

Източник: НСИ, ТСБ Варна

Фиг. 1 БВП на човек от населението за България, СИР и област Варна

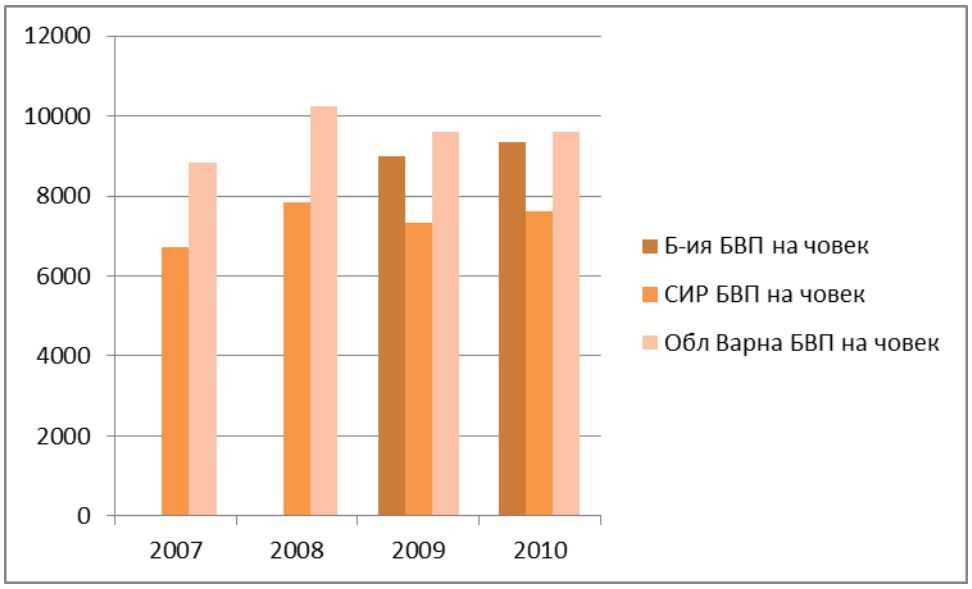

Брутна добавена стойност

Брутната добавена стойност (БДС) (базисни цени) е равна на брутната продукция (базисни цени) минус междинното потребление (цени на купувач). Този икономически показател в област Варна има колебливо поведение за последните години. Той нараства до 2008 г.,

като достига 3 931 662 хил.лв., докато **п**рез 2009 г. намалява до 3 834 870 хил. лева, а през 2010 г. достига леко увеличение до 3 844 045 хил.лв., Тази стойност представлява 62.4 % от БДС на Североизточен район. Най-висок в областната БДС е делът на сектор услуги 69 % и сектор индустрия 28,7%, а на аграрния сектор е само 2,6% %. Делът на услугите нараства прогресивно: 2007 г. – 62%, 2008 – 64%, 2009 – 68,7%, като е по-голям от средното за страната (65,6%). Фактор за това е развитието на туризма и съпътстващите го услуги по крайбрежието. Индустриалният сектор (28,7%) се доближава до средното ниво за България (29,5%). Твърде нисък е делът на аграрния сектор (2,6%), сравнено със средното за страната (4,9%) и особено спрямо средното за Североизточния район, за който това е традиционно значим отрасъл.

Заетостта по икономически сектори в областната икономика също показва установената тенденция - голям дял на заетите в сектора на услугите - 71,6%, спрямо - 25,6% в индустрията и само 2,8% в селското стопанство.

Табл. 3: Брутна добавена стойност и брутен вътрешен продукт в област Варна за периода 2007 - 2010 г. по икономически сектори и текущи цени. (хил.лв.)

Икономически сектори	**2007 г.**	**2008 г.**	**2009 г.**	**2010 г.**	**2010 отн. дял в обл. Варна**	**2010 отн. дял в Р Б-ия**
Селско и горско стопанство - хил. лв.	81 079	131 415	92 479	100 985	2,6%	4.9%
Индустрия - хил. лв.	1 192 014	1 365 235	1 120 557	1 101 810	28,7%	29.5%
Услуги - хил. лв.	2 124 883	2 435 012	2 621 834	2 641 250	68,7%	65.6%
Брутна добавена стойност по базисни цени - хил. лв.	**3 397 976**	**3 931 662**	**3 834 870**	**3 844 045**		
Брутен вътрешен продукт - хил. лв.	**4 043 638**	**4 719 059**	**4 463 793**	**4 464 191**		
Брутен вътрешен продукт на човек от населението - левове	8 824	10 227	9 613	9 595		

Източник: НСИ, ТСБ Варна

Нетни приходи от продажби. Нетните приходи от продажби в областта са най-много през 2008 г. - 15,8 млд лв, през 2010 г. те намаляват на 13,8 млд, за да нараснат отново в 2011 г. на 14,8 млд. През 2011 г. най-висок дял в нетните приходи има сектор „търговия, ремонт и техническо обслужване" – 45%, следван от сектор "преработваща промишленост" – 13%, "производство и разпределение на енергия" – 12% и "строителство" – 7%.

В община Варна през 2011 г. се реализират 12,0 млд или 82% от нетните приходи, в Девня – 1,5 млд или 6,8%. В агломерацията се реализират 90,2% от нетните приходи.

Дълготрайни материални активи. Увеличаването на дълготрайните материални активи (ДМА) в периода 2007-2010 г. от 6 484 645 в. до 8 231 690 лв. е показател за разширяване на дейността и технологично обновяване на предприятията в областта. През 2011 г. обаче се наблюдава намаляване на 8 152 841 лв. ДМА са разпределени неравномерно. В община Варна през 2011 г. са съсредоточени 73 % от ДМА за областта, в община Девня - 12 %, а 15 % са във всичките останали общини. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи в област Варна за периода 2007 - 2011 г. показват намаляване от 2 261 284 лв през 2007 г. – на 1 091 098 лв през 2011 г. Това е тенденция, която се наблюдава и в регионален и национален мащаб. Най-голям дял ДМА имат в община Варна - 73%, следвана от община Девня – 10%, Белослав – 4%.

Преки чуждестранни инвестиции. Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в областта нарастват от 2007 г. до 2009 г., когато достигат 1 640 хил.лв. но през 2010 г. бележат намаление с 6,6%, а през 2011 г. - с 2%, което до голяма степен се дължи на продължаващата финансова криза, както и на изтегляне на инвестиции от стратегически инвеститори в района. Най-висок дял ПЧИ имат в община Варна – 52% и в община Девня – 26%.

Табл. 4: Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия в област Варна с натрупване към 31.12. по общини. (Хиляди евро)

Област Общини	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Област Варна	**1144852.7**	**1567246.4**	**1640335.0**	**1531539.3**	**1500599.7**
Аврен	..	..	..	..	..
Аксаково	8136.4	8725.6	26950.5	27048.4	28828.8
Белослав	..	..	..	..	..
Бяла	1177.0	1030.1	16052.0	14383.3	16364.0
Варна	534147.9	849959.5	939530.4	831908.8	783705.8
Ветрино	..	..	..	-693.5	..
Вълчи дол	173.2	156.6	183.1	2.9	-37.8
Девня	323643.6	403341.8	394256.6	397616.5	384025.9
Долни чифлик	3930.0	..	9170.1	..	9755.1
Дългопол	1078.9	766.6	343.6	101.0	233.1
Провадия	..	5393.1	202.3	182.7	19.0
Суворово	739.9	442.0	..	17.1	-13.0

Източник: НСИ ТСБ Варна

4.2. Малки и средни предприятия

Броят на предприятията в областта нараства от 23 872 в 2007 г. до 31 389 в 2010 г. и след това намалява на 30 742 в 2011 г. Последното се обяснява с икономическата криза, която засегна малките предприятия , най-уязвимите във финансов план. В същия период броят на предприятията в селското, горското и рибното стопанство нараства прогресивно от 391 на 1170 бр. Обяснението е свързано с регистрация на стопанствата, главно за получаване на субсидии за единица площ или отглеждани животни.В преработващата промишленост предприятията нарастват до 2 261 в 2009 г. и след това намаляват на 1 953 бр. в 2011 г. В строителството предприятията достигат 2 417 в 2009 г. и след това намаляват на 1 985 в 2011 г. В хотелиерството и ресторантьорството от 2 007 в 2009 г. намаляват на 1 985 в 2011 г. И в национален план, и на регионално и областно ниво в периода 2010-2011 г. тенденцията е за намаляване на броя на новооткритите и увеличаване на броя на закритите предприятия. От общия брой на предприятията през 2011 г. 86% се намират в община Варна.

От общо 30 742 ***малки и средни предприятия*** в областта, 93% са в групата микропредприятия (до 9 заети), 6% са малки предприятия (от10 до 49 заети) и 1% са средни предприятия (от 50 до 249 заети). Тези предприятия са гръбнакът на икономиката в регионален и национален план . Те създават и основната трудова заетост.

Относителният дял на големите предприятия (над 250 души) е минимален – около 0,2%. Тези стойности на показателите са близки до средните за страната. Най-голям е броят на предприятията и от трите вида в сектора "Търговия, ремонт и техническо обслужване" – 35%, следван от "Професионални дейности и научни изследвания" – 10%, "Операции с недвижими имоти" – 10%, "Преработваща промишленост" – 6%, "Строителство" – 6%, "Транспорт и складиране" – 4,5% и "Селско, горско и рибно стопанство" – 4%.

В община Варна са съсредоточени 87% от МСП, в община Провадия – 2%, Аксаково – 2%, Девня – 1% и във всички останали общини – останалите 8% от МСП.

Заетите лица в нефинансовите предприятия са най-много в 2008 г. 164 365 д., а след това намаляват прогресивно и достигат 143724 д в 2011 г. или намалението е с 20641 д. В община Варна са регистрирани 88% от трудово заетите лица. Естествено там е и най-голямото намаляване на заетите.

От общо заетите лица - 35% са в микропредприятия, 25% са в малки предприятия, 20% в средни предприятия и 20% в големи предприятия. Най-много заети има в сектор "Търговия, ремонт и техническо обслужване" – 28%, следван от сектор "преработваща промишленост" – 15% и секторите "хотелиерство и ресторантьорство" и "строителство" – по 10%.

4.3. Наука, иновации и технологично обновяване на икономиката

В област Варна има редица предпоставки за развитие на иновациите. От голямо значение е наличният научен потенциал и благоприятното географско положение на областта. Приоритетно развитие на иновационни дейности се очаква в отраслите: *морска индустрия, информационни технологии, туризъм, услуги и енергетика.* В тези отрасли се предвижда развитие на нови високотехнологични производства, създаващи висока добавена стойност, привличане на инвестиции в наукоемки производствени дейности.

Табл. 5 : Научноизследователска и развойна дейност в област Варна за периода 2007 - 2011 година.

години	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Разходи за научноизследователска и развойна дейност - хил. лв.	8271	11678	14430	11390	12355
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност - бр.	1168	1214	1194	1419	1323

Източник: ТСБ Варна

Но в момента достигнатата степен на развитие на иновационната дейност не отговаря на наличните възможности. Разходите за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) в област Варна се увеличават до 2009 г., когато достигат 14 430 хил. лв.,

но през 2010 г. намаляват на 11 390 хил.лв. През 2011 г. бележат леко увеличение до 12 355 хил.лв. Те представляват 0,32% от БВП в областта при средно за страната 0,47% през 2009 г.

Заетите лица в НИРД показват колебливо движение между 1168 д и 1419 д. и представляват само около 1% от всички заети. Проучванията показват, че звена, занимаващи се с изследвания и разработки, имат само малко на брой големи предприятия, като определено съществува връзка между сериозната работа в изследователските отдели и финансовите резултати на дружествата. Характерно за област Варна е наличието на над 10% от фирмите, които отделят над 20 % от своя оборот за иновационни дейности. Фирмите от секторите на ИКТ и Услугите отделят най-много средства за иновативни дейности.

Съсредоточената мрежа от образователни, научни и научно-изследователски центрове с национална значимост и високо квалифицирани човешки ресурси в град Варна следва да се използват по най-добрия начин и да са основният ресурс пред бъдещото развитие на новите високотехнологични производства в ареала.

4.4. Отраслова структура на областната икономика

В област Варна икономиката има разнообразна структура. Основни сектори са: пристанищни дейности, корабоплаване, корабостроене, кораборемонт, туризъм, химическа промишленост, машиностроене, текстилно производство, хранително-вкусова промишленост, мебелно производство, строителство и селско стопанство.

Табл. 6 : Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в област Варна през 2011 г. по отраслови сектори.

Отраслови сектори	**Пред-прия-тия**	**Заети лица**	**Наети лица**	**Произ-ведена продук-ция**	**Приходи от дей-ността**	**Нетни приходи от про-дажби**	**Разходи за дей-ността**	**ДМА**
	брой			***хиляди левове***				
Област Варна	**30742**	**143724**	**122436**	**8354529**	**16336079**	**14810044**	**15872437**	**8152841**
Селско, горско и рибно стопанство	1170	4092	3068	422718	535595	384026	450781	219500
Добивна промишленост	24	647	639	216759	267024	212535	159284	84924
Преработваща промишленост	1953	21263	19822	1923119	2182217	1914598	2118431	1319389
Производство и разпределение на енергия и горива	141	2437	2354	1314870	1905306	1713789	1795629	1079469
ВиК услуги, управление на отпадъци и възстановяване	77	2730	2668	110267	433406	420529	424331	138299
Строителство	1985	14502	13290	953527	1136926	1000891	1128738	626654
Търговия; ремонт и техническо обслужване	10870	39554	31270	1012320	6851408	6683143	6809825	950604
Транспорт, складиране и пощи	1400	11667	10653	950385	1132226	953482	1068921	362337
Хотелиерство и ресторантьорство	1985	14739	13356	377184	477229	430797	471516	1021221
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	636	2396	1998	101364	120406	110517	104670	36198
Операции с недвижими имоти	3254	3584	2385	180882	387794	204882	527859	1750363
Професионални дейности и научни изследвания	3204	7379	5177	245285	292789	246649	249372	131070

Административни и спомагателни дейности	1008	6381	5756	261685	278792	261957	262162	180391
Образование	242	618	446	9373	9783	9296	9540	8498
Хуманно здравеопазване и социална работа	941	7001	6200	162641	201106	160278	184299	81844
Култура, спорт и развлечения	426	2055	1774	74287	79840	61363	66647	107725
Други дейности	1426	2679	1580	37863	44232	41312	40432	54355

Източник ТСБ Варна

Икономическите дейности са силно концентрирани в територията на промишлената агломерация Варна – Девня, където имат относителен дял над 85 % от общия за областта по някои основни икономически показатели.

Табл.7: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в област Варна в периода 2007 - 2011 г.

години	**Пред-прия-тия**	**Заети лица**	**Наети лица**	**Произ-ведена продукция**	**Приходи от обичай-ната дейност**	**Нетни приходи от продажби**	**Разходи за оби-чайната дейност**	**ДМА**
	брой			***хиляди левове***				
2007 г.	23 872	158 584	140 003	8 001 767	13 862 724	13 420 676	12 586 906	6484645
2008 г.	28 566	164 365	145 357	10 177 725	18 205 308	15 840 988	16 778 522	7819757
2009 г.	31 337	157 160	135 916	7 648 787	14 662 375	13 094 007	14 330 029	8194095
2010 г.	31 389	145 960	124 313	7 691 059	15 128 260	13 809 275	14 711 815	8231690
2011 г.	30 742	143 724	122 436	8 354 529	16 336 079	14 810 044	15 872 437	8152841

Източник ТСБ Варна

В периода 2007 – 2011 г. се наблюдават следните промени в икономическата дейност на областта:

Произведената продукция в 2008 г. е 10,1 млд лв, като за 2009 г. е отчетено намаляване до 7,6 млд лв, а в 2011 г. отново има нарастване до 8,3 млд лв. Най висок дял в произведената продукция имат секторите "преработваща промишленост" – 23%, "производство и разпределение на енергия" 16% и „търговия, ремонт и техническо обслужване" 12%.

От общо произведената продукция за 8,3 млд лв , преработващата промишленост участва с 1,9 млд лв или 23%, производството и разпределението на енергия с 1,3 млд лв или 16%, търговски дейности с 1,0 млд или 12% и транспорт и строителство по 0,9 млд лв или по 11%. Хотелиерството и ресторантьорството отчита едва 0,38 млд лв или 4,6%.

От произведената продукция 6 млд лв или 72% са произведени в община Варна, 1,3 млд или 16% в община Девня и 0,23 млд или 2% в община Аксаково. С други думи в агломерацията Варна-Девня е произведена 90% от продукцията в областта.

С най-високи дялове в ***приходната и разходната*** части на областната икономика е секторът „търговия, ремонт и техническо обслужване" с 42% и съответно 45%. След него са секторът "преработваща промишленост" с 14% и 13% и секторът "производство и разпределение на енергия" с 12% и 11%.

4.5. Териториална структура на областната икономика - по общини

Прегледът на областната икономика по общини показва сериозното преимущество на община Варна пред останалите общини. В община Варна са съсредоточени 87% от предприятията, 73% от дълготрайните материални активи и 88% от заетите лица. В община Варна се реализират 72% от произведената продукция на областта и 80% от приходите от дейност. Община Девня идва на второ място по икономически показатели, но чувствително след Варна. Останалите общини са с твърде малък принос в областната икономика.

Табл. 8: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в област Варна през 2011 г. по общини.

Област Общини	**Пред-прия-тия**	**Заети лица**	**Наети лица**	**Произ-ведена продук-ция**	**Приходи от дейността**	**Нетни приходи от продажби**	**Разходи за дейността**	**ДМА**
	брой			***хиляди левове***				
Област Варна	**30742**	**143724**	**122436**	**8354529**	**16336079**	**14810044**	**15872437**	**8152841**
Аврен	282	930	724	61709	75442	68984	69382	..
Аксаково	601	2964	2493	233205	301768	274098	283669	168154
Белослав	294	1932	1676	*	626218	483158	546675	183678
Бяла	214	620	484	29383	38575	27061	46021	97413
Варна	26791	126024	107873	5989835	13042173	12057286	12794938	5952559
Ветрино	203	568	401	31892	51176	41674	45955	19193
Вълчи дол	336	997	715	66696	116020	87375	109495	40253
Девня	296	4033	3809	1286272	1736231	1495542	1652346	964593
Долни чифлик	476	1315	926	31004	59975	51410	57625	54639
Дългопол	320	1053	775	..	47351	39926	45306	22471
Провадия	695	2564	2018	79444	169636	121169	153738	240954
Суворово	234	724	542	36336	71514	62361	67287	..

*Източник ТСБ Варна, * информацията е конфиденциална*

Фиг. 2 Нетни приходи от продажби, хиляди левове

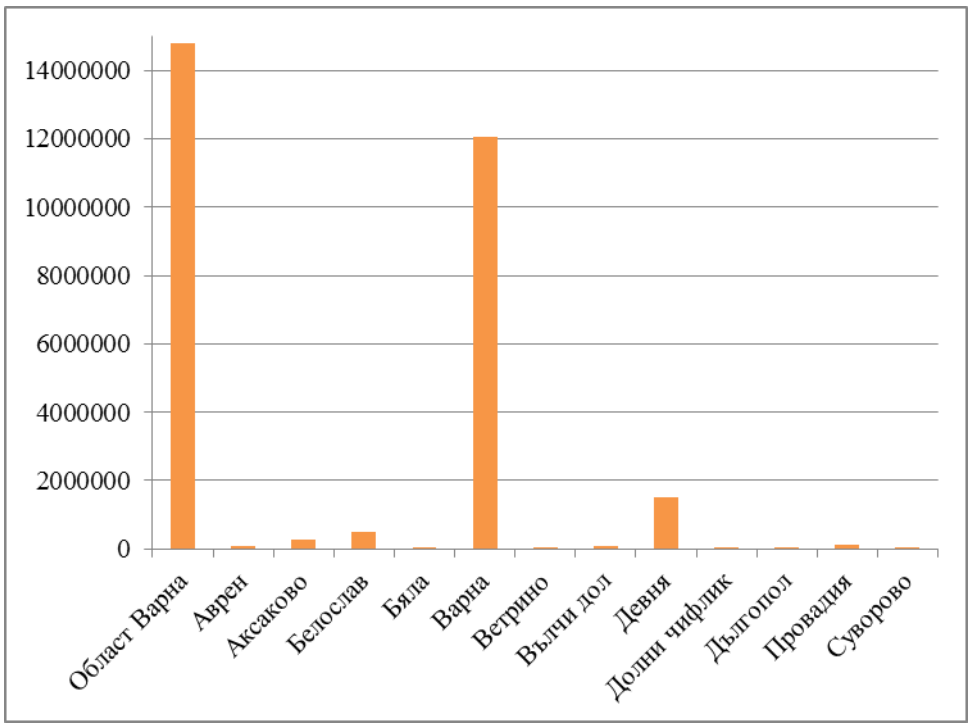

4.6. Морска индустрия и "син растеж"

В т.н. "морска индустрия" се включват корабоплаване, корабостроене и кораборемонт, пристанищна дейност, морски ресурси, морска наука и образование, всички дейности и услуги, обслужващи морския бизнес. Всички тези дейности имат своя история, развитие и настояще във Варна. Характерно е, че всички дейности в морската индустрия са взаимно свързани и развитието на една от тях води до развитие и на другите. Морската индустрия винаги е работила по международните изисквания и стандарти в пазарна среда. Добра предпоставка за нарастване значението на отрасъла в бъдеще е фактът, че ЕС определя развитието на морската индустрия като приоритетно.

В област Варна в морската индустрия са заети над 12000 души. По-големи предприятия от тази индустрия са Морското пристанище Варна, „Булярд Корабостроителна индустрия" ЕАД, Кораборемонтен завод "Одесос" АД, "ТЕРЕМ-Флотски арсенал" АД, "Корабно машиностроене" АД, "МТГ Делфин"АД,"Строителен и технически Флот" АД -Варна и др.

Морското пристанище Варна е многоцелево пристанище с модерна техника и специализирани терминали, с непрекъснат режим на работа. Пристанището обработва основно зърнени храни, контейнери, химични и генерални товари. Морското пристанище Варна включва Терминал Варна изток и Терминал запад в Белославското езеро при Девня. Разполага общо с 32 корабни места, с дълбочина на газене до 11,30 м и обща дължина на кея

5601 м. През 2011 г са обработени 9,15 млн тона товари. За Пристанище Варна е изготвен Генерален план, даващ възможност за инвестиране в строителството на контейнерен, Ро-ро и зърнен терминали. В процес на изграждане са терминали за течни-химически товари и терминал за клинкер и цимент.

„Булярд корабостроителна индустрия" ЕАД (бивша Варненска корабостроителница) има близо 100-годишно съществуване и е построила повече от 800 кораба за корабособственици от 26 страни.

Кораборемонтен завод "Одесос" АД е най-големият и най-добре оборудван кораборемонтен завод в България, извършващ сухо докуване на кораби до 35 000 DWT и плаващ доков ремонт на кораби до 150 000 DWT.

"Корабно машиностроене" АД произвежда разнообразно корабно оборудване, плавателни съоръжения от бетон и различни метални конструкции.

"МТГ Делфин" АД е голямо кораборемонтно и корабостроително предприятие, разположено на северния бряг на Варненското езеро.

„Строителен и технически флот" АД – Варна разполага с големи плаващи кранове, дълбачки, смукачки, шалани и друго оборудване за извършване на драгажна дейност, добив на инертни материали и др.

Българската Морска Камара (БМК) е нестопанско сдружение на юридически и физически лица и съюзи, извършващи морски бизнес. БМК участва активно в национални програми за развитие на морското стопанство, представя на компетентните държавни органи проекти за нормативни актове и следи тяхното прилагане в стопанската област. Подпомага дейността на своите членове за усъвършенстване на управлението и повишаване ефективността на тяхната дейност. БМК работи за разширяване на участието на търговските дружества в международното морско икономическо сътрудничество и за подпомагане и развитие на морския бизнес в страната.

Ключова роля за постигане на възходящо и устойчиво развитие на морската индустрия на областно, регионално и национално ниво има «Морски Клъстер-България» (МКБ). В стратегията на МКБ е заложено подобряване на комуникацията и сътрудничеството между фирмите в морската индустрия, прилагане на добри практики и използване опит и ноу-хау на водещи морски клъстери с цел създаване на условия за повишаване конкурентноспособността на българските морски компании, повишаване квалификацията

на заетите специалисти в различните морски браншове, активизиране връзката с Университетите и Изследователските институти в областта на морската индустрия.

“Морската индустрия” като съвкупност от обвързани дейности, запазва своето важно значение за областната икономика. Тя определя своеобразието и специфичността на областната икономика и на цялостното социално и културно развитие във Варна и областта. Тази позиция споделят всички участници в морското дело, които са силно разтревожени от изоставането на морската индустрия и пристанищната дейност във Варна. Развитието на пристанищната дейност изисква изграждането на съвременни терминали: зърнен, контейнерен и многоцелеви терминали във варненското езеро. В същото време е необходимо е да се освободи от товаро-разтоварни дейности тази част от Пристанище Варна-Изток, която е в непосредствена близост с историческия център на града, като се даде възможност тази територия да се отвори към града и се реализира в урбанистичен план връзката “град-море”. Необходимо е да се изпълни втория етап от укрепването на Варненския вълнолом, осигуряващ “тихата акватория” на Варненския залив, да се поддържат проектните дълбочини на плавателния канал “море-езеро”, като в тази връзка се реши проблема с депата за драгажни маси. Подобряването на националната и регионалната транспортна инфраструктура е от огромно значение за бъдещото развитие на пристанищен комплекс Варна. Изграждането на бърза пътна и жп връзка между Русе и Варна, са от съществено значение за развитието и подобряването на дейността на пристанищата във Варна.

Въпреки че в последните години се отбелязва с тревога изоставане по основните показатели, в бъдеще без съмнение значението на “морската индустрия” ще нараства и трябва да бъде подкрепена от целенасочена регионална държавна политика. Подходящо е на национално ниво да бъде разралботена Национална стратегия за морската индустрия.

Развитието на Варненска област като част от Черноморския район и от крайбрежните зони на ЕС, е обект на специално внимание и се обвързва с няколко ключови европейски документа, между които особено значение има ***Директива 2008/56/ЕС,*** поставяща основите на интегрираната морска политика, която цели обединяването на приоритетите в областта на транспорта, рибарството и аквакултурите, туризма, сигурността и безопасността, управлението на риска, опазването на околната среда, развитието на науката и иновациите.

В т.н. "син растеж" европейската политика включва разнообразни дейности в научните проучвания и производството - създаване на обща база данни в резултат на морските изследвания и проучвания, добив на нефт, природен газ и полезни изкопаеми в морското пространство, установяване на защитени зони в морските акватории, опазване на чистотата на морската вода за морските обитатели и за туристическо водоползване, развитие на подводна археология и подводен туризъм.

Съвместната оперативна програма на Черноморския басейн **(*СОП Черноморски басейн*)**, регулирана от инструмента за европейско добросъседство и партньорство (ENPI) на ЕС има за цел да допринесе за: **"**засилено и устойчиво икономическо и социално развитие на регионите на Черноморския басейн".

Към приоритета *Подкрепа* за трансгранични партньорства се предвиждат мерки за укрепване на достъпността и свързаността, насърчаване на съвместни инициативи за развитие на туризма и създаване на административен капацитет за изпълнение на местни политики за развитие. Към приоритета за *Споделяне* на ресурси и компетенции за защита и опазване на околната среда се предвиждат мерки за укрепване на съвместна база от знания и информация, необходими за справяне с общите предизвикателства в опазването на околната среда на морските системи. Предвижда се насърчаване на научните изследвания и иновациите в областта на опазването и защитата на природни територии и насърчаване на инициативите за сътрудничество, насочени към иновациите в технологиите и управлението на твърди отпадъци и управление на системи за отпадъчни води. *Подкрепата* за културни и образователни мрежи за установяване на обща културна среда в басейна на морето ще се търси чрез насърчаване на културните мрежи и образователен обмен в общностите от басейна на Черно море.

Приоритетите и мерките по СОП Черноморски басейн могат да допринесат за подпомагане развитието на проблемните територии и изглаждане на вътрешно регионалните и вътрешно областните различия и да спомогнат икономиката в областта да става по-конкуретноспособна в периода на икономическа криза, глобализация и промени в климата.

Общо договорите по СОП „Черноморски басейн" в СИР по Първа покана са 14, които са в процес на изпълнение. Общият размер на договорените средства (бюджет на проектите) са 6 080 832,29 евро. От тях, за българския партньор са 1 551 476,83 евро (25,51% от общия бюджет на проектите). Няма изплатени средства (национално съфинансиране).

- По Първа покана:
- Приоритетна ос 1 “Подкрепа на трансграничното сътрудничество за икономическо и социално развитие, базирано на общите ресурси”, Сфери на интервенция 1.1, 1.2 и 1.3 – 5 договора - в общините Варна (с бенефициенти ИО, РИМ и РАПИВ) и Добрич (с бенефициенти ТПП и Сдружение ЕИКТ “Еврика”);
- Приоритетна ос 2 “Споделяне на ресурси и компетентност за защита и опазване на околната среда”, Сфери на интервенция 2.1 и 2.2 - 6 договора - в общините Варна (с бенефициенти ИО, ИРР, ОА Варна и ЧМНПО) и Каварна (с бенефициент Фондация “Биоразнообразие”);
- Приоритетна ос 3 “Подкрепа на културните и образователни мрежи за изграждането на обща културна среда в Черноморския басейн” Сфера на интервенция 3.1 - 3 договора -в община Варна (с бенефициенти ТУ и Международен институт по мениджмънт) и община Генерал Тошево.

Търсеното въздействие е в посока на подпомагане на икономическото и социално развитие и сближаване в Черноморския регион; развитие на туризма, създаване и промотиране на общи туристически продукти в Черноморския регион; развитие на капацитета и връзките с бизнеса и публичната администрация, превенция на риска и опазване на водните системи, повишаване качеството на управление на екосистемите и ресурсите в Черно море.

Изпълнение и социално-икономическо въздействие на ОПТ на територията на СИР към 30.06.2012 г.

По *Приоритетна ос IV „Подобряване на условията за корабоплаване по морските и вътрешните водни пътища”.* Проектът е „Информационна система за управление на трафика на плавателни съдове - Фаза 3” (VTMIS) с бенефициент Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура” – Варна.

Рибарство и аквакултури

Риболовът и отглеждането на аквакултури е специфичен отрасъл за област Варна, пряко свързан с “морската индустрия” и туризма. В риболовната дейност, осъществявана в акваторията на Черно море, за 2012 г. е реализиран общ улов в рамките на 2760 тона разнообразни видове риба и мекотели. Повечето от рибните видове имат местно значение и задоволяват местния пазар и обектите на туристическата дейност. В областта са

регистрирани 5 бр. мидени полета, повечето от които са в района на Златни пясъци. Годишният добив за на миди за 2012 г. е 505 кг. В дейността "Рибарство и аквакултури" в областта са ангажирани 310 стопански субекта (физически и юридически лица). Перспективата за развитие на тази дейност е обнадеждаваща с оглед на това, че тя е обвързана сериозно с туристическата дейност.

Общо договорите в СИР по ОПРС "Рибарство" са 13 броя с размер на договорените средства - 11 790 473, 70 лв. От тях са изплатени 323 448,00 лв. (2,74% от договорените).

- По *Приоритетна ос 1 "Мерки за приспособяване на българския риболовния флот",* Мярка 1.1 „Публична помощ за постоянно прекратяване на риболовни дейности" са 8 договора на стойност 1 185 306,67 лв. в процес на изпълнение в общините Варна, Балчик и Каварна;
- По *Приоритетна ос 2 "Аквакултура, риболов във вътрешни водоеми, преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура"*, са общо 4 договора на стойност 3 564 179,03 лв. в процес на изпълнение по Мярка 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата" са 3 договора в общините Варна и Добрич и по Мярка „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура" е 1 договор в община Шумен;
- По *Приоритетна ос 4 „Устойчиво развитие на рибарските области",* Мярка 4.1.А. „Финансова подкрепа за прилагане на местните стратегии за развитие и покриване на оперативните разходи на Рибарските групи" – 1 договор на стойност 7 040 988 лв. в процес на изпълнение в община Бяла.

Търсеното въздействие е в посока на модернизация, разширение, изграждане и оборудване със садкова инсталация и повишаване на производствените мощности на ферми за отглеждане на морска и сладководна аквакултури; нарязване (скрапиране) на стари риболовни кораби; въвеждане на информационна система за автоматизиране на производствената дейност; създаване на „Местна стратегия за развитие на рибарска област Бяла – Долни Чифлик – Аврен".

4.7. Туристическо развитие

Туризмът е приоритетен отрасъл за икономиката на област Варна. Варненска област притежава едни от най-атрактивните природни и антропогенни туристически ресурси в страната, което е довело до сериозно развитие на туристическата функция. Природните

условия и ресурси в областта създават среда, благоприятна за обитаване и за развитие на курортно-рекреационните функции. Акваторията на морето и бреговата ивица предлагат много добри възможности за практикуване на водни спортове и къпане. Редуват се скални участъци и пясъчни плажове с разнообразни термоенергетични и биоклиматични условия. Значителни по дебит са минералните извори и притежават много добри лечебни качества. Богати са горските масиви и горските паркове в крайградските територии по крайбрежието и във вътрешността.

Антропогенните условия и ресурси за развитието на рекреацията и туризма включват съвременната култура и културното наследство, недвижими културни ценности /археологически обекти, архитектурни паметници/, обекти на културата, изкуството, религията, фолклор, древни занаяти, фестивали, изложения, съвременно изкуство, гастрономия, лозарство и винопроизводство, риболов и др.

Потенциалът на областта в сферата на природните и антропогенните туристически ресурси се характеризира с уникалното съчетание от природни ресурси (плажове, минерални води) и културно историческо наследство и традиции. Природните и антропогенните условия и ресурси определят добри възможности за развитие на целогодишен поливалентен туристически продукт – морски, балнеоложки, Spa и Wellness, културен, конгресен, екологичен и селски.

Към благоприятните туристически условия и възможности на областта следва да се посочат добрите транспортни връзки, осигурени чрез трансевропейските транспортни коридори и наличието на международно летище.

Табл. 9: Средства за подслон, туристически легла и реализирани нощувки в област Варна за периода 2007 - 2011 година. (Брой)

	2007	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Средства за подслон	**571**	**528**	**507**	**484**	**454**
Легла	**61396**	**61222**	**59434**	**58736**	**56773**
Легладенонощия	**12263756**	**12403916**	**12085100**	**11677788**	**11239678**
Реализирани нощувки	**4927229**	**4793207**	**3879451**	**4010898**	**4488519**
в т.ч. от чужденци	**3961685**	**3787337**	**2993694**	**3179691**	**3616633**
Пренощували лица	**904296**	**906214**	**843972**	**772706**	**924689**
в т.ч. чужденци	**614807**	**593240**	**561164**	**515052**	**634569**
в това число:					
Хотели	263	257	261	254	247
Легла	55817	56205	54088	52954	51328
Легладенонощия	11573701	11763729	11230965	10801385	10389504
Реализирани нощувки	4778772	4645757	3648673	3780590	4252395

в т.ч. от чужденци	3944062	3766390	2978802	3169227	3598424
Пренощували лица	875480	879459	806033	734657	881345
в т.ч. чужденци	612992	591038	559066	513208	632023

Източник: ТСБ Варна

През 2011 г. по данни от статистиката във Варненска област има 454бр. средства за подслон с 56 773 туристически легла, което е второ място в страната след Бургаска област. Хотелската база е преобладаващият вид подслони и има 247 хотела с 51 328 легла. През периода 2007-2011 г. обаче се наблюдава спад с 8% в броя на регистрираните средства за подслон и в броя на регистрираните туристически легла.

След известен спад през периода 2007-2010 г., през 2011 г. се наблюдава увеличаване на броя на пренощувалите лица в средства за подслон - 924 689 души и броя на чуждестранните туристи, реализирали нощувки - 634 569 души.

Естествено обединение на всички предприятия и институции, свързани с туризма, е «Туристически Клъстер-Варна».

Табл.10 : Средства за подслон, туристически легла и реализирани нощувки и приходи от нощувки в област Варна по общини за 2011 година.

Област / Общини	Средства за подслон	Легла	Реализирани нощувки			Приходи от нощувки	
			Общо	от българи	от чужденци	Общо	от чужденци
ВАРНА	454	56773	4488519	871886	3616633	184500801	155731968
Аврен	19	2331	217586	23856	193730	7294877	6976656
Аксаково	1	40	337	312	25	13073	375
Бяла	17	884	36479	8926	27553	834547	649689
Варна	377	51577	4165920	779203	3386717	175233948	147987882
Вълчи дол	1	12	673	673	-	11053	-
Девня	1	110	14689	14667	22	161681	360
Долни чифлик	27	1486	40850	32405	8445	737494	113805
Дългопол	6	201	2178	2178	-	42376	-
Провадия	3	70	5354	5213	141	106697	3201
Суворово	2	62	4453	4453	-	65055	-

Източник: НСИ

В туристическото развитие на областта основен дял има община Варна, където са съсредоточени 90% от туристическите легла и 85% от реализираните нощувки. От другите общини в областта само Долни чифлик, Аврен и Бяла притежават туристически подслони и реализират туристическа дейност. В останалите общини броят на леглата и резултатите от туристическа дейност е символичен.

Град Варна и крайбрежната ивица на север от Варна съсредоточава сериозна туристическа база в курортните комплекси КК"Златни пясъци", КК"Св. Св. Константин и Елена", ВК"Ривиера", и в курортни зони и селища. В тази крайбрежна територия е налице прекомерно натоварване на крайбрежната ивица с материална туристическа база. На юг от Варна се намират по-слабо развитите курортни зони "Варна-юг", "Черноморец", "Камчия", "Шкорпиловци" и гр. Бяла, където има значително по-слабо туристическо натоварване и потенциали за бъдещо туристическо усвояване.

Към недостатъчно усвоените туристически ресурси на областта следва да посочим минералните извори, които позволяват съчетание на климато и балнеолечение по крайбрежието и удължаване на туристическия сезон, а също и многобройните стойностни обекти – паметници на природното и културното наследство по крайбрежието и навътре в областта, както и историческите, културните и развлекателните обекти на град Варна, които предлагат уникална възможност за обогатяване на почивката на море и удължаване на туристическия сезон. Природните и антропогенните дадености и ресурси в областта създават възможности за развитие на целогодишен поливалентен туристически продукт - балнеоложки, културен, конгресен, екологичен и селски. Тези възможности трябва да се използват оптимално.

На основата на богатите природни условия и ресурси по-нататъшното развитие на рекреацията и туризма в област Варна трябва да се опира на разнообразяването на туристическото предлагане и удължаване на туристическия сезон, като се набляга на медицинския туризъм и водолечението, наред с другите алтернативни видове туризъм, базирани на антропогенните условия и ресурси – познавателен, културен, конгресен, спортен и др.

4.8. Селско стопанство

Управлението на дейността се осъществява от 8 /осем/ общински служби по земеделие: Аврен, Аксаково, Варна с офис Белослав, Ветрино, Вълчи дол, Долни чифлик с офис Бяла, Провадия с офис Дългопол и Суворово с офис Девня.

Териториалният обхват, в който общинските служби осъществяват своите правомощия по провеждане на държавната политика в сектора са 162 землища с **213 557.874 ха** и **317 107 бр**. имоти.

Табл. 11: Основните показатели за земеделските площи в област Варна

Площи Ха	2007 г	2008 г.	2009 г	2010 г.	2011 г.
Обработваема земя	164 107	177 312	177 515.510	173 026.558	180 252.238
Използвана земеделска площ	148 548.80	148 483.950	148 979.340	147 775	145 768.030
Площ със селскостопанско значение /ССФ/	231 164	233 959.890	224 344.72	231 712.967	231 896.249

Източник: Областна дирекция Земеделие

На лице е сравнително ниска използваемост на обработваемата земя . За 2011 г. процентът на използваемост е намалял на 80%, като в предишните години той е бил в рамките на 86-83%.

Растениевъдството, като подотрасъл произвежда по-голям дял от общата селскостопанска продукция в областта. Застъпени са най-вече зърнените, техническите и фуражните култури. Отглеждат се и зеленчуци, трайни насаждения (лозя, овощни видове), медицински и билкови култури.

Табл. 12: Основни видове отглеждани култури през 2011 г.

Култури	Площ /дка/
Пшеница	519 476
Ечемик	91 055
Маслодайна рапица	159 938
Тритикале	2 442
Пролетен ечемик	120
Овес	1 451
Маслодаен слънчоглед	392 415
Царевица за зърно	195 605
Домати	215
Картофи	191
Ябълки	1 653
Праскови	2 173,5
Череши	1 045
Лозя –винени	27 727,6
Лозя – десертни	917,7

Източник: Областна дирекция Земеделие

Получените средни добиви от основните култури са с колебливи стойности, в зависимост от годишните агро-климатични условия, но са „на" или „над" средните за страната.

От голяма важност за интензивното развитие на земеделието и за получаваните добиви е достигнатото ниво на напояване. В областта хидромелиоративната дейност се осъществява от „Напоителни системи" ЕАД клон Черно море и сдруженията за напояване в областта.

Табл. 13: Напоявани площи и подадени водни маси от „Напоителни системи" ЕАД клон Черно море и сдружения за напояване в област Варна през 2012 год.

№	клон на „НС" ЕАД	I-ва Поливка, *(ха)*	Поливна площ (ха)	Водни Маси, *(м)*^{3}
1.	**„НС" ЕАД кл. Черно море–област Варна**	**283,5**	**1 555,7**	**360 104.00**
2.1.	СН „Нептун-2006" с. Добротич	30.0	90.0	67 800
2.2.	СН „Изворите 2007"с. Левски	5.0	5.0	6 500
2.3.	СН „Искър" с. Искър	7.0	28.0	36 400
2.4.	СН „Аквaполи" с. Брестак	1.0	1.0	1 250
2.5.	СН „Камчийска долина"гр. Дългопол	130.0	1054.6	208 590
	2. Общо	**173.0**	**1178.6**	**320 540**

Източник: Областна дирекция Земеделие

Развитието на животновъдството в района се основава на традициите и добрата фуражна база. Водещ отрасъл е говедовъдството, което показва трайни тенденции по отношение броя на отглежданите животни, но в същото време има намаление на броя на **говедовъдните стопанства** млечно направление. Това се дължи на факта, че с влизането ни в ЕС се създадоха правила за поетапно подобряване на сградния фонд и оборудването в млекодобивните стопанства.

Табл. 14: Категоризацията на говедовъдните ферми през годините

Години	I група катег.ферми	II група катег.ферми
2007	19	43
2008	30	40
2009	40	38
2010	39	39
2011	43	28
2012	46	29

Източник: Областна дирекция Земеделие

Табл. 15: Брой на отглежданите животни по общини

ОБЩИНА	ГОВЕДА		БИВОЛИ		ОВЦЕ		КОЗИ		СВИНЕ		ПТИЦИ		ПЧЕЛИ
	Общо, бр.	в т.ч. крави	Общо, бр.	в т.ч. биволици	Общо, бр.	в т.ч. майки	Общо, бр.	в т.ч. майки	Общо, бр.	в т.ч. майки	Общо, х.бр	Кокошки носачки, х.бр	бр.
Аврен	1114	636	5	2	2712	2233	753	605	0	0	5.466	4.89	2266
Аксаково	1956	1074	80	33	7794	6640	1676	1282	32900	2455	123	103,70	2797

Белослав	527	20	0	0	1343	605	59	27	310	58	16	1	693
Бяла	78	20	0	0	510	430	320	260	310	22	2.55	2.1	300
Варна	140	100	0	0	1490	1060	104	80	1967	180	16.95	4.6	1238
Ветрино	1480	1270	7	7	7300	7150	1360	1320	1570	170	36.94	1.79	1250
Вълчи дол	971	625	0	0	10100	8000	900	700	18496	2700	13	11	4050
Девня	150	100	0	0	1300	1100	200	140	312	23	23.4	3.5	439
Долни чифлик	593	350	7	5	6284	4623	2735	1381	2220	881	4.85	4.4	1662
Дългопол	1400	550	6	4	5900	4800	2100	1720	160	33	6.1	5.3	2200
Провадия	2220	1280	0	0	7930	6900	1420	1100	220	18	7.95	5.8	4350
Суворово	477	361	3	3	2185	1296	280	164	154	6	90.25	66	480
Общ	**11106**	**6386**	**108**	**54**	**54848**	**44837**	**11907**	**8779**	**58619**	**6546**	**346.456**	**214.081**	**21725**

Източник: Областна дирекция Земеделие

Във Варненска област има три млекопреработвателни предприятия (МПП), работещи със сурово краве мляко:

- в с.Генерал Киселово, общ.Вълчи дол – за крема-сирене и саламурено сирене с търговска марка „Киселово”;

- в гр.Суворово – за кисело мляко с търговска марка „Дон Чепеларе";
- в с. Осеново, общ.Аксаково – производство и преработка на краве мляко, търговска марка „Мая".
- От агростатистика се наблюдават 3 бр. кланици за червени меса и 1 бр. за бели меса:
- „Агромес" ООД – гр.Долни чифлик;
- ЕТ"Рикарди-Св.Добрев" – гр.Долни чифлик;
- ЕТ"Алекс 83-Ал.Димов" – с.Любен Каравелово, общ. Аксаково и
- - птицекланица „Еко пиле" ЕООД – с.Игнатиево, общ.Аксаково.

Табл. 16: Брой на регистрираните земеделски производители в областта по години

	2008	2009	2010	2011	2011/2012
Регистрирани и пререгистрирани /общо/	2 639	2 627	2 257	2 090	2 222
Заличени	129	125	209	174	127

Източник: Областна дирекция Земеделие

Очакванията за развитието на отрасъл селско стопанство са във възходяща посока, гаранцията за което са държавните доплащания за единица площ и отглеждан добитък, но при стриктно спазване на европейските изисквания.

4.9. Горско стопанство

Горскостопанската дейност в областта се осъществява от четири държавни горски стопанства – Провадия/ общини Провадия и Ветрино/; Суворово/ общини Суворово, Девня и Вълчи дол/; Варна / общини Аксаково, Варна, Белослав и част от Аврен/ ; Цонево / община Дългопол/ и едно държавно ловно стопанство – „Шерба" / общини Долен чифлик, Бяла и част от Аврен/. Изброените териториални предприятия са на подчинение на Североизточно държавно предприятие , което управлява държавните горски територии в област Варна.

Общата стопанисвана горска площ възлиза на 109215 ха. Горските територии се отличават с голямо разнообразие от естествено разпространени широколистни дървесни и храстови видове и разнообразна тревна растителност. Представители на дървесната флора тук са : зимен дъб, благун, цер, космат дъб, бук, габър, полски и планински ясен, явор, шестил, дива череша, леска, клен, полски бряст, мъждрян, сребролистна и едролистна липа, келяв

габър и други. Тези дървесни видове формират чисти и смесени, а понякога и двуетажни насаждения с висока производителност.

В резултат на лесокултурната дейност са създадени и се развиват успешно култури от черен бор, бял бор, акация, сребролистна липа, полски ясен, благун, зимен дъб, червен дъб, орех, гледичия, топола и други.

В състава на растителните формации участват и следните храстови, полухрастови и тревни видове : шипка, глог, дрян, черен бъз, обикновенна леска, чашкодрян, , трънка, драка, смрадлика, люляк, птиче грозде, къпина, коприва, горска ягода, здравец, лазаркиня, див рожков, малина, лудо биле, риган, бял равнец, мащерка, маточина, див пелин, тревни видове от семейство житни и много други.

Стопанската дейност на изброените стопанства за 2011 г. надхвърля 10 млн. лв. и около 300 заети.

4.10. Основни изводи

През периода 2007 – 2011 г. икономическите показатели за областта са най-добри за 2008 г. След това се влошават до 2010 г. като в 2011 г. има леки признаци на подобряване, изразени в обема на произведената продукция, нетните приходи от продажби и разходите за НИРД, но все още не се наблюдава стабилна тенденция.

През периода 2007 - 2011 г. водещ отрасъл за икономиката на област Варна с най-голям дял фирми, приходи от дейността и печалба е “търговия, ремонт и техническо обслужване”, който освен това е и най-ефективният сектор в областната икономика. С голямо значение за областната икономика е и “преработващата промишленост”, която дава голям дял от произведената продукция, приходите от дейността, печалбата и наетите лица. С добър принос са секторите “производство и разпределение на енергия” и “строителството”. Традиционен отрасъл за областта, макар и показващ известни колебания, е транспортът. Географското положение на областта и възможностите за превръщането на Варна в транспортно-логистичен център с национално и наднационално значение ще доведе до бъдещо развитие в този сектор. “Морската индустрия” като съвкупност от обвързани дейности, запазва своето важно значение за областната икономика. Въпреки че в последните години се отбелязва с тревога изоставане по основните показатели, в бъдеще без съмнение значението на “морската индустрия” ще нараства и трябва да бъде подкрепена от целенасочена регионална държавна политика.

През периода 2007 – 2011 г. ролята на МСП има основно им значение в икономиката на област Варна, което се обосновава от факта, че генерират повече от половината приходи в областта и бележат добри темпове на развитие по всички показатели. Но след 2010 г. броят на МСП намалява.

Разходите за НИРД в областта са твърде ниски, като се има предвид наличният потенциал на областта от висши учебни заведения и научни звена.

През периода 2007 – 2011 г. се запазва характерното за областната икономика подавляващо различие между община Варна и останалите общини. Единствено община Девня показва сравнително по-високо икономическо развитие. Икономическите дейности са силно концентрирани в територията на промишлената агломерация Варна – Девня, където имат относителен дял над 85 % от общия за областта по някои основни икономически показатели.

Стремежът към редуциране на различията в рамките на областта, заложен в АДИ на областна стратегия Варна за периода 2011-2013 г. изглежда непостижим в обозримо бъдеще. Различията ще се запазят. Но това не е фатално, ако се съпровождат с общо повишено икономическо развитие в цялата област. Правилно е определено като средство в тази насока създаването на клъстери в рамките на областта, а и извън нея, за някои от най-изявените и характерни за областта производства. Приобщаването на малките общини в областта в такива клъстери е гаранция за разширяване на агломерационните процеси.

5. Демографско и социално-културно развитие, социална интеграция и включване

1. Демографска характеристика, процеси и тенденции
2. Икономическа активност, заетост, безработица
3. Доходи на домакинствата, ниво на бедност
4. Здравеопазване и социални грижи
5. Образование, висше образование и научни институции
6. Културна сфера и културен живот, културно наследство
7. Спорт, отдих и младежки дейности

5.1. Демографска характеристика, процеси и тенденции

Населението на област Варна при последните две преброявания е 462 013 д в 2001г. и 475 074 д. в 2011г. Нарастването с 13 061 д. (2,8%) на населението на областта се дължи на град Варна, където населението е нараснало с 23 240 д. и отчасти на Аксаково – нараства с 1308 д. В останалите населени места населението е намаляло.

Табл. 17: Население в общините на област Варна 2001 и 2011 г.

Статистически район, област, общини	Население към		Прираст абсолютен брой	Прираст (%)
	1.03.2001	1.02.2011		
България	**7 928 901**	**7 364 570**	**-564 331**	**-7.1**
Североизточен район	**1 019 297**	**966 097**	**-53 200**	**-5.2**
Област Варна	462 013	475 074	13 061	2,8
Аврен	8714	8574	-140	-1,6
Аксаково	19118	20426	1308	6,8
Белослав	11131	11023	-108	-1,0
Бяла	3413	3242	-171	-5,0
Варна	320464	343704	23240	7,3
Ветрино	7023	5415	-1608	-22,9
Вълчи дол	12973	10052	-2921	-22,5
Девня	9683	8730	-953	-9,8
Долни чифлик	20217	19360	-857	-4,2
Дългопол	15901	14389	-1512	-9,5
Провадия	25718	22934	-2784	-10,8
Суворово	7658	7225	-433	-5,7

Източник: НСИ

Раждаемостта в областта, въпреки че намалява от 11,6 ‰ през 2001 г. на 10.4 ‰ през 2011 г., е по-висока от средната за страната (9.6 ‰). Коефициентът на смъртността в областта за 2011 г. е сред най –ниските в страната (11.9 ‰). Само София (столица) има по нисък коефициент (11, 7 ‰), при 14.7 ‰ средно за страната.

Естественият прираст на населението в областта е отрицателен (-1,4‰ през 2011г.), но е много по-добър от средния за страната (- 5,1‰). В някои общини естественият прираст е с много висока отрицателна стойност - Ветрино – 24,2‰, Вълчи дол – 15,8‰ Аврен –12 ‰. В община Варна обаче естественият прираст е положителен 1,2‰.

Механичният прираст в областта е 11309 д. и също се дължи предимно на град Варна в резултат на придвижване на население в трудоспособна възраст от други части на страната към морската столица. С положителен механичен прираст са и общините Аксаково, Белослав и Аврен. *Тревожна тенденция: По данни от текущата демографска статистика на НСИ населението на областта започва да намалява Към 31.12. 2011 г. населението наброява 474 344 души, или за около 1 година намалява с 730 д.(0.1 %).*

Възрастова структура. Възрастовата структура на областта е по-добра в сравнение с други области и със тази на страната. Съотношението между трите основни възрастови групи (0-14 г.; 15-64 г.; 65+) е 14,2: 69,8: 16,0, а в страната е 13,2: 68,3: 18,5. Висок е делът на населението в групата от 15 до 64 г., от която се формира основно трудовият потенциал.

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира най-добре чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 г.). Към 01.02.2011 г. общо за страната това съотношение е 70%, а за област Варна – 74%.

Коефициентът на възрастова зависимост за страната е 46,5%, а в област Варна е 43,2 %, тоест на 100 лица от активната възрастова група 15–64 години се падат над 43 лица под 15 г. и на 65 и повече години. От общините на областта в най-благоприятно съотношение е община Варна – 39,2 %, а в най-неблагоприятно - община Вълчи дол (69,5 %).

Етническа структура. Българската етническа група към 01.02.2011 г. обхваща 371 048 д, или 87.3 % от населението. Турската етническа група е втората по численост - 30 469 д или 7.2 %, при 8.8 % средно за страната. Ромският етнос е третият по численост - 13 492 души или 3.2 %, при средно 4.9 % за страната. Към други етнически групи са се самоопределили 5 638 лица, или 3.2 %. Лицата, които не са се самоопределили са 4 306, или 1.0 %.

Образователно равнище. Една от важните цели на общоевропейската стратегия „Европа 2020" е подобряване на образователното равнище на населението, по-специално увеличаване на дела на населението с висше или еквивалентно на висше образование и намаляване на дела на преждевременно напусналите училище.

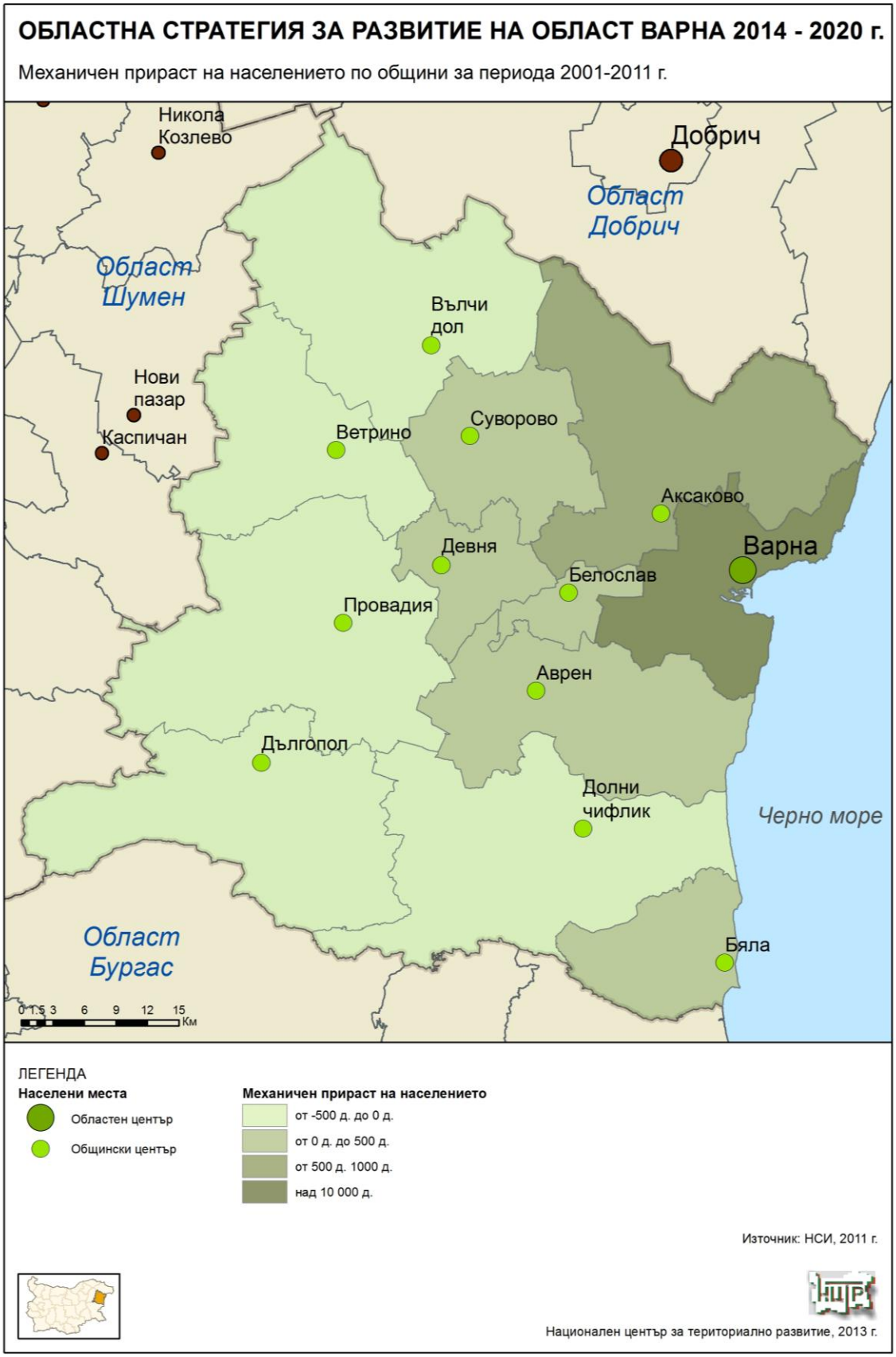

Картосхема 3 Областна стратегия за развитие на област Варна – механичен прираст на населението по общини за периода 2001 – 2011 г.

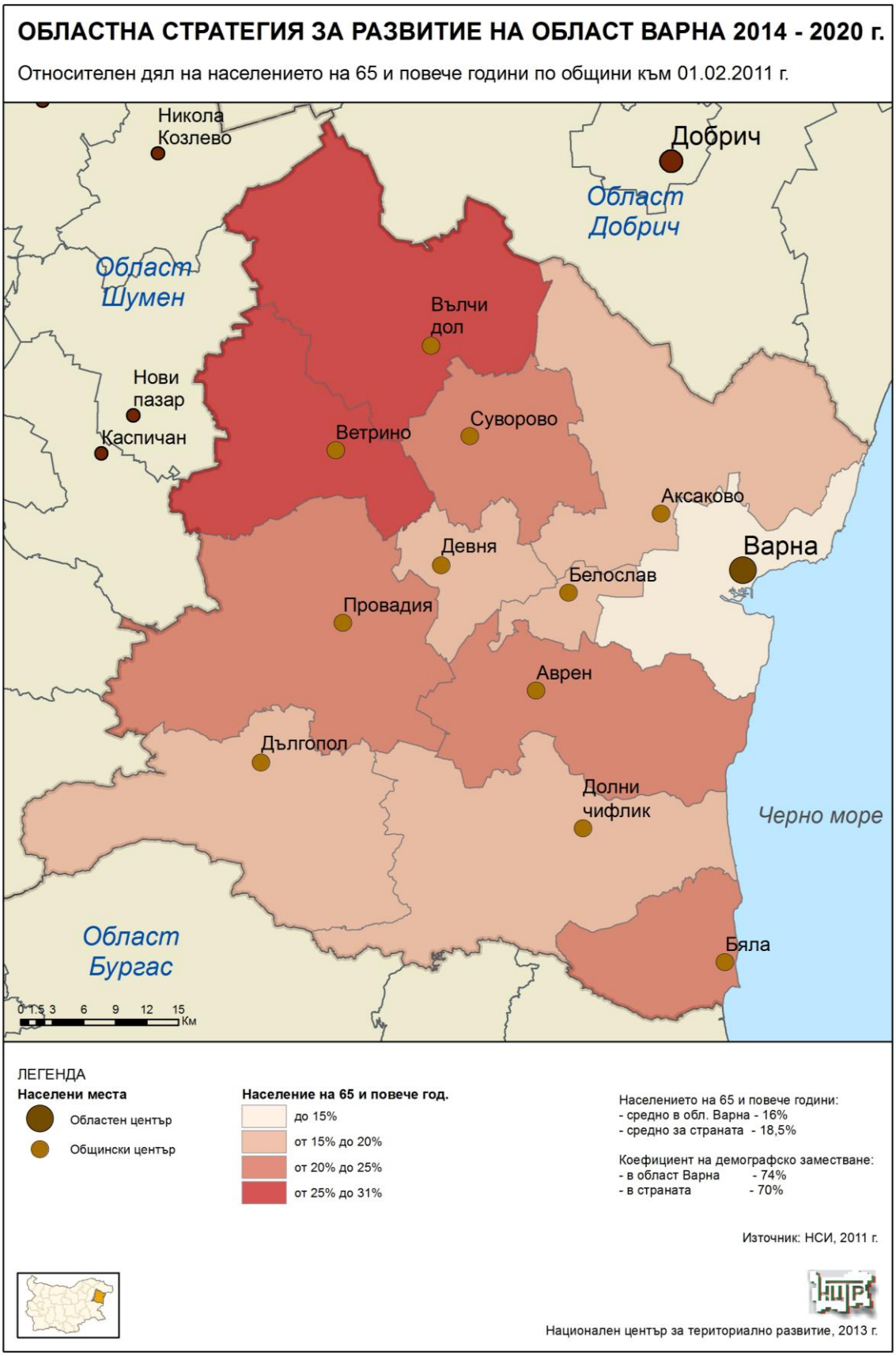

Картосхема 4 Областна стратегия за развитие на област Варна – Относителен дял на населението на 65 и повече години

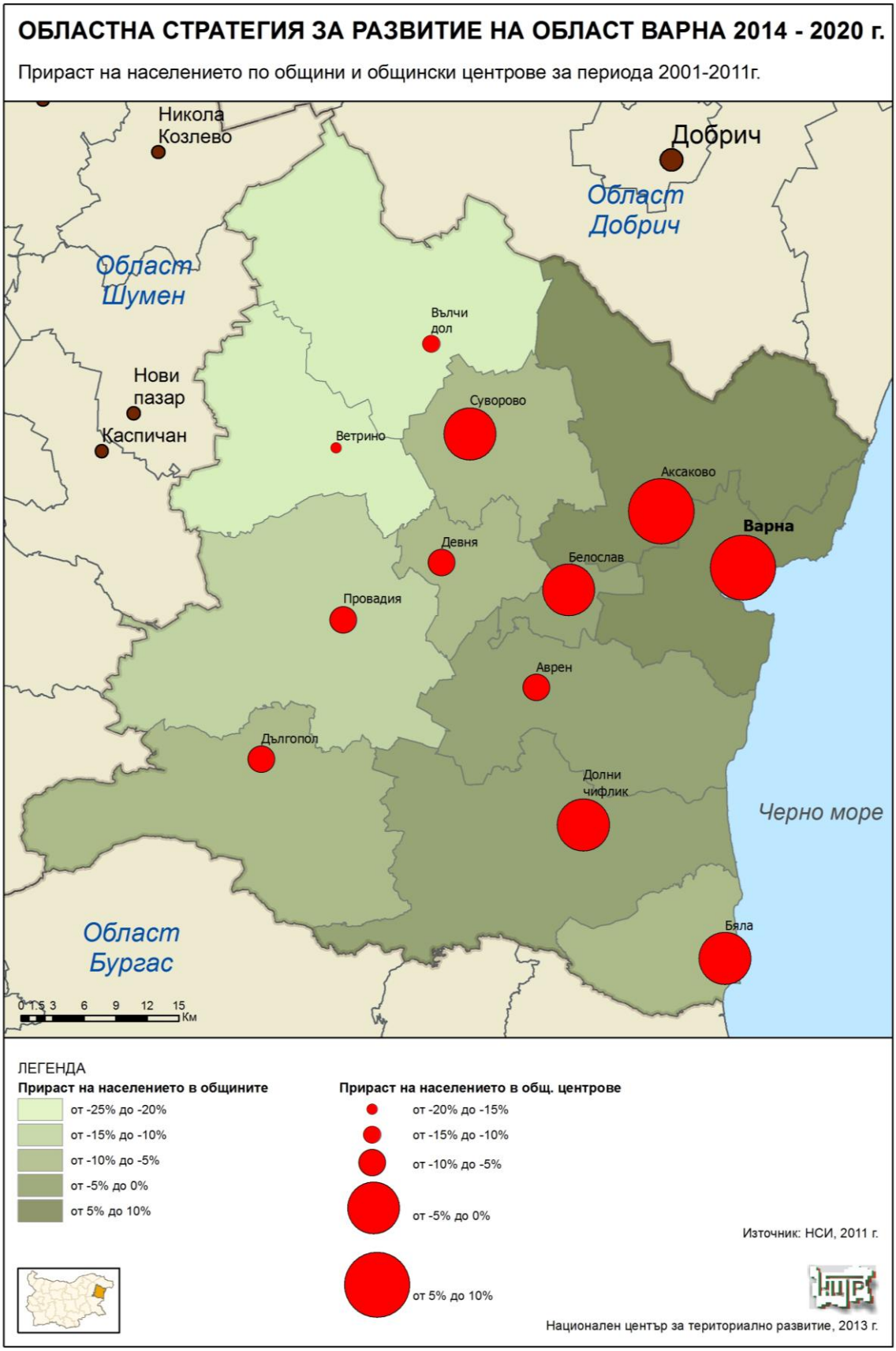

Картосхема 5 Областна стратегия за развитие на област Варна – Прираст на населението по общини и общински центрове за периода 2001 – 2011 г.

Към 1.02. 2011 година лицата с висше образование в област Варна са 104 528 (23.7 %), като по този показател областта е на второ място в страната след София - столица. През 2001 г. този дял е бил 12,4%. От висшистите 100 691 живеят в градовете, а 3837 в селата. В град Варна процентът на висшистите е 30,6%

Лицата завършили средно образование са 190 434 (43,2 %). С начално образование са 30 632 лица (6.9 %), а с незавършено начално 21 167 лица (4.8 %).

Населението във възрастовата група 30 - 34 навършени години към 2011 г. в област Варна е 39509 души, от които 15205 (или 38%) са с висше образование. Във Варна те са 46%, в Провадия – 17%, в Аксаково и Белослав – 15%, а в останалите общини са от 7 до 11%. Прави впечатление по-високата образованост на младите хора в големия град и прилежащите към него общини на Варненската агломерация.

Една от одобрените от Европейския съвет водещи цели е намаляване на процента на преждевременно напусналите училище под 10 % и гарантиране, че най-малко 40 % от младото поколение има завършено висше образование или равностойна на него квалификация.

Обхватът на групата "никога непосещавали училище" в областта е 4 496 д. или 1,0% от населението на 7 и повече навършени години, сравнително нисък спрямо другите области в СИР и страната, където този процент е 1,2%. Това са основно лица от ромската етническа група.

Градското население е 393 068 д., степента на урбанизация е 82,8%, което е твърде висока стойност при средна за страната 72,5%. Това също се дължи на град Варна с неговите 334 870 жители, който почти се изравняна с Пловдив по население. Населението на община Варна 343 704 д. е най-голямо след столична община. Само община Аксаково, която е непосредствено до Варна показва стабилизиране на броя на населението. Намаляването на населението на другите общини се дължи на отрицателния естествен прираст и на механичното движение към град Варна. Голямо намаление на населението има в общините Вълчи дол с 25%, Ветрино с 24% и Девня с 13%.

Табл. 18: Област Варна – население по общини, градове и села към 31.12.2011 г.

общини	общо население	дял от областта	население в градовете	% градско население	население в селата
Аврен	8 632	2%	0	0%	8632
Аксаково	20 484	4%	11 845	58%	8639
Белослав	10 994	2%	7 782	71%	3212
Бяла	3 230	1%	2 011	62%	1219
Варна	343 643	72%	334 781	97%	8862
Ветрино	5 324	1%	0	0%	5324
Вълчи дол	9 956	2%	3 169	32%	6787
Девня	8 738	2%	8 031	92%	707
Долни чифлик	19 292	4%	6 638	34%	12654
Дългопол	14 248	3%	4 822	34%	9426
Провадия	22 603	5%	13 049	58%	9554
Суворово	7 200	2%	4 567	63%	2633
Област Варна	**474 344**	**100%**	**396 695**	**84%**	**77649**
Общо за страната	**7 327 224**		**5 324 900**	**73%**	**2 002 324**

Източник: НСИ, 2011

Фиг. 3 Общините в областта - население

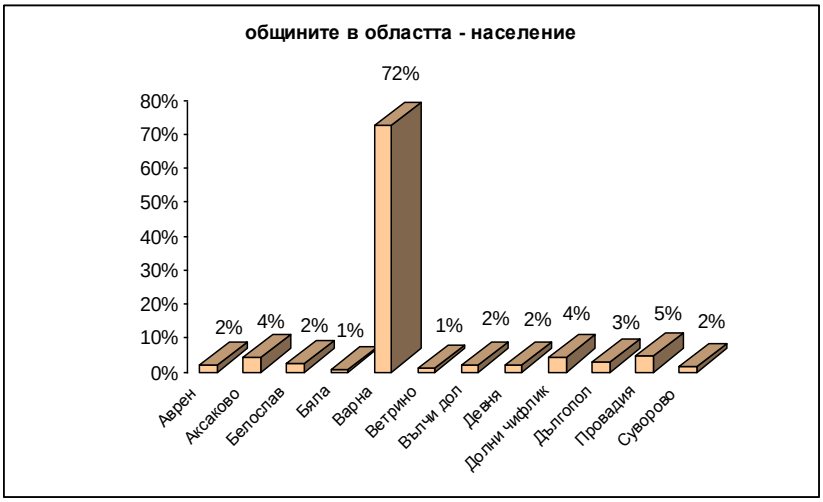

Основни изводи:

- На фона на общия демографски спад в страната, демографската ситуация в област Варна е относително благоприятна. Тенденцията е към нарастване на броя на населението, което се дължи изключително на механичния прираст към град Варна.
- В община Варна е съсредоточено 72%, а в града Варна - 70% от общото население на областта.
- Градското население в областта е 82,8%, а в община Варна - 97%.
- Делът на лицата с висше образование 22% е сравнително висок и с тенденция към нарастване.

- Съществуват вътрешнообластни различия в динамиката на населението.

5.2. Икономическа активност, заетост, безработица

Икономическа активност. Икономически активното население (работната сила) в област Варна достига 225,9 хил. д. през 2008 г. и след това намалява на 214,0 хил.д. през 2010 г. и 204,5 хил.д. през 2011 г. Паралелно с това и Коефициентът на икономическа активност (съотношение между икономически активните лица и населението на 15 и повече навършени години) в областта достига 57.3% през 2008 г. и след това намалява до 51,8% през 2011 г.

Табл. 19: Население на 15 и повече навършени години в област Варна за периода 2007 - 2011 г. по икономическа активност и пол. (хил.д.)

	2007	2008	2009	2010	2011
Общо	392.1	394.0	396.0	396.5	395.0
Работна сила - хил.	223.8	225.9	218.9	214.1	204.5
Заети	208.6	216.1	209.5	196.6	183.5
Безработни	15.1	9.8	9.4	17.5	21.0
Лица извън работната сила - хил.	168.3	168.1	177.1	182.4	190.5
Коеф. на икономическа активност - %	57.1	57.3	55.3	54.0	51.8
Коефициент на заетост - %	53.2	54.8	52.9	49.6	46.5
Коефициент на безработица - %	6.8	4.3	4.3	8.2	10.3
Мъже	189.3	190.4	191.3	191.5	190.7
Коефициент на безработица - %	4.2	3.0	4.1	7.7	11.2
Жени	202.8	203.6	204.7	205.0	204.3
Коефициент на безработица - %	9.9	5.9	4.5	8.7	9.2

Източник: ТСБ Варна

Коефициентът на икономическа активност на населението на възраст 15 - 64 години е 69,8% през 2008 г., 66,3% през 2010 г. и 64,1% през 2011 г. Този показател за областта е близък до средния за страната (66,0%) и за Североизточния район за планиране (66,1%).

Табл. 20: Работна сила (хил.) и коефициент на икономическа активност на населението на възраст 15 - 64 години (%)

	2008 г.	2009 г..	2010 г.	2011 г.
Област Варна	224.1 хил. 69,8 %	216.3 хил. 67,3 %	211.1 хил. 66,3 %	202.3 хил. 64,1 %
Североизточен район	465,2 хил. 67,9 %	451,0 хил. 66,2%	447,4 хил. 66,4%	
Общо България	3504,7 хил. 67,8%	3441,5 хил. 67,2%	3356,3 хил. 66,5%	3358,0 хил. 66,2 %

Източник: НСИ, ТСБ Варна

Заетост. Броят на заетите лица в област Варна нараства до 2008 г., когато достига 216 100 д., но след това намалява и стига до 183 500 д през 2011 г. или намалява с 32 600 д за три години. Коефициентът на заетост (съотношението между броя на заетите лица и населението на 15 и повече навършени години) намалява от 54,8% през 2008 г. до 46,5% през 2011 г. При висшистите коефициентът на заетост намалява с 6,7%, а при среднистите и при тези с основно образование – с 10,7%. Коефициентът на заетост през 2011 г. е най-висок във възрастовата група от 35 до 44 години – 76,9%, като търпи намаление с 9,3%. С 10% е по-нисък в групата от 25 до 34 години – 66,9%. Тази група е най-силно засегната от намаляването на заетостта – с 14,2%.

Табл. 21: Заети лица и коефициенти на заетост в област Варна за периода 2007 - 2011 г.

	2007	2008	2009	2010	2011
Заети лица - хиляди					
Общо заети лица	**208.6**	**216.1**	**209.5**	**196.6**	**183.5**
с висше образование	53.1	58.2	60.8	58.2	55.8
със средно образование	121.3	125.2	118.7	113.5	107.5
в т.ч. с придобита професионална класификация	81.9	83.0	82.0	77.7	70.5
с основно и по-ниско образование	34.3	32.7	30.1	24.9	20.3
Коефициенти на заетост - %					
Общо за всички заети, в т.ч.:	**53.2**	**54.8**	**52.9**	**49.6**	**46.5**
за лицата с висше образование	73.2	75.7	74.0	71.9	69.0
за лицата със средно образование	64.2	65.3	61.1	57.4	54.6
за лицата с придобита професионална класификация	72.5	72.8	67.4	65.2	61.4
за лицата с основно и по-ниско образование	26.2	26.0	25.1	21.1	17.3

Източник:НСИ, ТСБ Варна

Безработица. По данни на НСИ коефициентът на безработица на населението на 15 и повече години за област Варна има най-ниска стойност през 2008 г. и през 2009 г. – 4,3%. През 2010 г. нараства на 8,2%, а през 2011 г. – на 10,3%, но е по-нисък от средния за страната 11,2% и за Североизточен район 15,5%.

Безработните лица в областта са били най-малко през 2009 г. – 9 400 д., но през 2010 г. нарастват на 17 500 д., а през 2011 г. – на 21 000 д. По-висока е безработицата при мъжете – 11,2%, а при жените е 9,2%. Характерно е това, че безработицата при мъжете през 2008 г. е била по-ниска от тази при жените (3,0% срещу 5,9%), но през 2011 г. става по-висока от нея (11,2% срещу 9,2%).

Табл. 22 : Безработни лица (хил.) и коефициент на безработицата (%) на населението на възраст 15 - 64 години

	2008 г.	2009 г..	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Област Варна	9.8 хил. 4.4 %	9.4 хил. 4.3 %	17.4 хил. 8.2%	20.9 хил. 10.3%	18.3 хил. 8.2%
Североизточен район	40,4 хил. 8,7 %	47,6 хил. 10,5%	65,4 хил. 14,6%	68,6 хил. 15,5 %	
Общо България	198,5 хил. 5,7 %	236,7 хил. 6,9%	345,9 хил. 10,3%	372,3 хил. 11,2%	11,4%

Източник: НСИ, ТСБ Варна

Табл. 23 : Коефициенти на заетост и на безработица на населението на 15 и повече навършени години към 31.12.2011 г.

	Коеф на заетост (%)	Коеф на безработица (%)
България	45,6	11,2
Североизточен район	44,6	15,5
Област Варна	46,5	10,3%

Източник: НСИ, ТСБ Варна

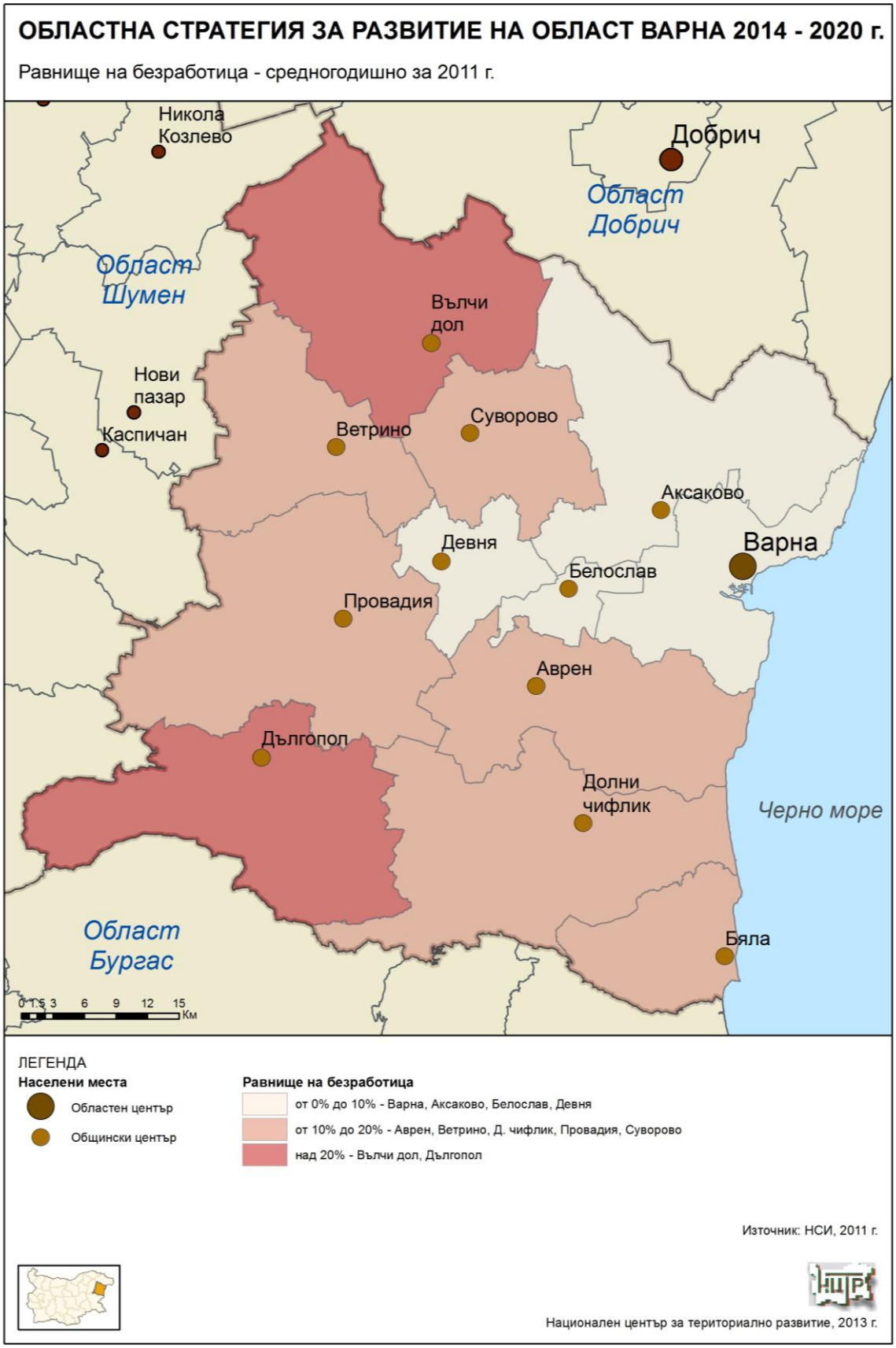

Картосхема 6 Областна стратегия за развитие на област Варна – Равнище на безработица – средногодишно за 2011 г.

По данни от Агенцията по заетостта в общините на областта се наблюдават съществени различия в нивото на безработицата. След 2008 г. във всички общини се наблюдава увеличение на безработицата. Най-голямо покачване се наблюдава в общините Долни чифлик - от 8,1% на 17,54%, Дългопол – от 17,21% на 24,42%, Ветрино – от 8,07% на 14,42%, Аврен – от 8,75% на 15,18%, Бяла – от 5,87% на 11,41%, Вълчи дол – от 14,69 на 20,93%. С най-ниска безработица остават общините в агломерацията - Варна (4,66%), Белослав (5,81%) и Аксаково (6,18%).

Табл. 24 : Средногодишно равнище на безработица в общините на област Варна - (2007 - 2011 г.) (%)

Общини	2007	2008	2009	2010	2011
Аврен	12,96	8,75	9,39	14,22	15,18
Аксаково	7,80	4,40	4,58	6,95	6,18
Белослав	3,49	3,21	4,67	6,77	5,81
Бяла	8,38	5,87	8,59	12,43	11,41
Варна	2,71	2,25	3,17	4,76	4,66
Ветрино	13,92	8,07	9,02	12,99	14,42
Вълчи дол	19,74	14,69	12,92	15,83	20,93
Долни Чифлик	11,69	8,01	10,12	15,31	17,54
Девня	4,63	4,13	6,18	8,30	8,59
Дългопол	19,13	17,21	18,04	22,31	24,42
Провадия	16,79	12,95	12,52	16,94	17,80
Суворово	18,02	10,84	12,09	15,57	12,60

Източник: Агенция по заетостта

Нивата на заетост и безработица в областта са повлияни силно от отраслите със сезонен характер - туризъм, селско стопанство, строителство и преработваща промишленост. Затова през летния сезон се отчита повишена заетост, а през зимния – намалена заетост.

Основни изводи:

- В периода на икономическа криза след 2008 г. се влошават показателите за икономическа активност и заетост на населението в област Варна, но остават по-високи от средното за страната.
- Заетостта в областта нараства до 2008 г., но след тази година бележи прогресивно намаляване, въпреки че остава по-висока от заетостта в Североизточния район и в страната
- Броят на безработните и съответно коефициентът на безработица са най-ниски през 2008 и 2009 г., но след това нарастват чувствително, оставайки по-ниски от тези в Североизточния район и в страната

- Отчитат се сериозни различия в нивото на заетостта и безработицата по общини - Ниска е безработицата в общините на агломерацията Варна, Белослав и Девня, но е висока за останалите общини.

5.3. Доходи на домакинствата, ниво на бедност

По данни на ТСБ Варна в област Варна има 194597 домакинства с 471176 лица и среден брой лица в едно домакинство 2,4. До 2009 г. средният доход на домакинство и на лице от домакинство в областта нарастват и са по-големи от средното за страната. През 2009 г. средният годишен доход за страната общо на лице от домакинството е 3693 лв., а за област Варна е по-голям - 4020 лв.

През 2011 г. обаче средният годишен доход общо на лице от домакинство в страната се увеличава на 3782 лв., а за област Варна намалява на 3739 лв. и става по-малък от средното за страната. Основната част от този доход 3739 лв. или 97.1%, е от работна заплата, пенсии, социални помощи, детски надбавки, както и на приходи от предприемачество и продажба на имущество. Останалата част от отчетения общ доход - 2.9%, се дължи на заеми, кредити и спестявания.

Работната заплата е основен източник за доходите на домакинствата в областта. През 2011 г. тя е 58,4% от общия доход на домакинствата, докато в страната тя е 51,8%. Делът на пенсиите обратно – в областта е 21%, а в страната е 30,1%.

Доходите основно се изразходват за извършване на потребителски разходи, за храна, за покриване на режийни разноски – жилища, вода, ел. енергия и други. Нарастват и разходите за транспорт и съобщения, което в повечето случаи се дължи на отдалечеността от работното място и масовото навлизане на мобилните телефони.

5.4. Здравеопазване и социални услуги

Здравеопазване. В област Варна системата на здравеопазването е добре развита и като цяло покрива нуждите от здравна помощ на областта. В областта има добре развита мрежа на доболнична и болнична медицинска помощ. Осигуреността на населението в областта с общопрактикуващи лекари е над средното за страната ниво – през 2011 г. има регистрирани 2135 лекари (45 лекаря на 10 000 души), 443 лекари по дентална медицина (9.3 лекари на 10 000 души) и 22 фармацевти. Във Варна са съсредоточени 1970 от лекарите и 410 от зъболекарите на областта. В другите общини лекарите са много малко

на брой – в Бяла 2, в Суворово и Аврен по 5. Сравнително повече са лекарите в Провадия – 56, Девня – 30 и Долни чифлик – 19.

В областта функционират **19** заведения за ***болнична медицинска помощ*, 17** от които са съсредоточени във Варна с 2138 легла и по едно в Девня с 50 легла и в Провадия с 75 легла. Лечебните заведения са: една Университетска многопрофилна болница за активно лечение, пет МБАЛ, десет специализирани болници, два областни диспансера, една МБАЛ към ВМА, една специализирана болница за рехабилитация и филиал на МИ на МВР София. Многото специализирани болници определят град Варна като втори здравен център в страната със широка международна известност.

В областта има разкрити **683** заведения за ***извънболнична медицинска помощ***, 605 от които са съсредоточени във Варна. От тях: Диагностично консултативни центрове – 10; Медицински центрове – 82; Самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории – 105; Дентални центрове – 11; Медико-дентални центрове – 4.

Известен проблем е неравномерното разпределение на медицинските заведения и на медицинския персонал на територията на областта и концентрацията на специалистите в областния център Варна. Повечето ДКЦ и медицински центрове са разкрити в град Варна, както и над 80 % от практиките на лекарите-специалисти. Това води до концентриране на специализираната медицинска помощ в града и принуждава пациентите от другите общини да пътуват до Варна за извършване на специализирани изследвания и консултации.

Центърът за ***спешна медицинска помощ*** (ЦСМП) - Варна с разкритите девет филиала в градовете Варна, Девня, Вълчи дол, Долни чифлик, Дългопол, Провадия, Аксаково, Бяла и Белослав обслужва населението на областта. Затруднено е обслужването на населението в общините Аврен, Ветрино и Суворово, където няма разкрити филиали и съществуват проблеми, свързани с отдалечеността, трудната достъпност, недобри транспортни комуникации и трудности в обслужването през зимния период. Сериозен проблем за ЦСМП - Варна се явява кадровото обезпечаване на дейността, най-вече по отношение на висшия медицински персонал. Освен това много често ЦСМП и Спешно отделение са единствената възможност за достъп на населението до медицинска помощ, като това се отнася и за контингента граждани, които са с нарушени здравноосигурителни права, от етнически малцинства, социално-слаби.

Общата осигуреност на населението в областта с легла в лечебните и здравни заведение през 2011 г. е 582 на 100 хил.души от населението (при средно за страната 731 легла на 100 хил.д.). Осигуреността с легла за болнична помощ е 479 легла на 100 хил. души от населението (при средно за страната 647 легла на 100 хил.д.).

Проблеми в системата на здравеопазването са: отдалечеността от мястото на предлагане на квалифицирана медицинска помощ за някои от малките общини и населени места; повишаване на качеството на здравните услуги чрез развиване на капацитета на медицинския персонал; оборудването на здравните заведения с нова, по-модерна медицинска техника.

Социални услуги. Мрежата от специализирани институции за социални услуги в област Варна е сравнително добре развита и разполага към 31.09.2012 г. с общо 7 заведения за социални услуги (домове за деца, лишени от родителски грижи, домове за възрастни хора с психически увреждания и разстройства, домове за възрастни хора с физически увреждания) с капацитет 387 места. Специализираните институции за предоставяне на услуги за възрастни лица и за деца в неравностойно положение са недостатъчни. В областта липсват Домове за възрастни хора с деменция и Домове за възрастни хора с физически увреждания. Домовете за деца, лишени от родителски грижи през 2007 г. са били 4 бр, а през 2012 г. са намалели на 2 бр. в резултат от прилагане на политиката за деинституционализация. В следващите години мерките за оптимизиране на мрежата от специализирани домове за социални услуги трябва да се съобразяват и с тенденциите в демографското развитие (с търсенето на услуги). Политиката на деинституционализация в бъдеще не трябва да допуска възникването на значителни междуобщински различия в достъпа до такива домове. В областта е нужно подобряване качеството на живот на деца и възрастни, настанени в спициализирани институции, съобразно техните специфични потребности чрез осигуряване на алтернативни форми на грижи

Таблица. 25 : Специализирани институции за социални услуги към 31.09.2012г.

Специализирани институции	Брой	Капацитет (брой места)
Област Варна, в т.ч.:	**7**	**387**
Домове за деца, лишени от родителски грижи	2	90
Домове за възрастни хора с умствени увреждания	2	152
Домове за възрастни хора с деменция	-	-
Домове за възрастни хора с психични разтройства	-	-
Домове за възрастни хора с физически увреждания	3	145

Източник: Министерство на труда и социалната политика

Разпределението на заведенията извършващи социални услуги в областта е представено от общо 41 (дневни центрове за деца, младежи и възрастни с увреждания, центрове за социално-интеграция и рехабилитация и други заведения за услуги приложени в таблицата). В периферните територии на областта видовете и качеството на социалните услуги са ограничени.

В областта е необходимо изграждането на "защитени жилища", "кризисни центрове за хора с психични увреждания" и "преходни жилища за деца".

Табл. 26 : Социални услуги, които се предоставят в областта към 31.09.2012г.

Социални услуги, които се предоставят в общността	**Брой**	**Капацитет (брой места)**
Област Варна, в т.ч.:	**41**	**1036**
Кризисни центрове за деца	-	-
Кризисни центрове за лица	1	10
Защитени жилища	7	47
Центрове за настаняване от семеен тип за деца	3	31
Центрове за обществена подкрепа	4	225
Центрове за настаняване от семеен тип за лица	1	15
Дневни центрове за деца с увреждания	1	40
Дневни центрове за възрастни с увреждания	2	85
Центрове за социална рехабилитация и интеграция за възрастни	8	240
Дневни центрове за стари хора	2	40
Центрове за социална рехабилитация и интеграция за деца	6	219
Преходни жилища за деца	1	14
Наблюдавани жилища	-	-
Социални учебно- професионални центрове	1	7
Центрове за работа с деца на улицата	2	40
Звено "Майка и бебе"	1	8
Приюти за бездомни хора	1	15

Източник: Министерство на труда и социалната политика

Областната стратегия за развитие на социалните услуги е в процес на изпълнение. Основни акценти в сферата на социалните услуги са: осигуряването на равни възможности за достъп до този вид услуги (включително и на живеещите в малки, отдалечени от градските центрове населени места); повишаването на тяхното качество; изграждането на публично-частно партньорства за предоставянето им; подобряване на материално-техническата им база.

Социалното включване е процес на приобщаване в групата на всички уязвими социални общности, деца и лица, които имат нужда от подкрепа. Политиката за социално включване се изразява в две насоки:

- социално подпомагане на лицата в риск и на определена категория лица с висока степен на бедност;
- превенция на рискови фактори за социално изключване и изолация, водещи до попадане на трайно маргинализирани социално уязвими групи.

Областната стратегия за развитие на социалните услуги е в процес на изпълнение. Всяка година Звеното за мониторинг и оценка извършва посещения в дванадесетте общини в областта и изготвя Годишни доклади за изпълнение на стратегията със забележки към всяка община.

5.5. Образование, висше образование и научни институции

В област Варна през периода 2007-2011 г. се наблюдава: значително увеличение на децата, посещаващи детски градини със 14.2 % (от 13 698 деца през учебната 2007/2008 г. на 15 639 деца през учебната 2011/2012 г.); намаление на детските градини със 21.3 % (от 122 през учебната 2007/2008 г. на 96 детски градини през учебната 2011/2012 г.) и увеличение на броя на педагогическия персонал, работещ в детските градини с 13.3 % (от 1162 през учебната 2007/2008 г. на 1317 през учебната 2011/2012 г.).

Табл. 27: Детски градини в област Варна за учебната 2011/2012 г.

Област, общини	Брой	Деца	Детски групи	Педагогическ и персонал	Детски учители
Варна	**96**	**15639**	**623**	**1317**	**1225**
Аврен	5	320	13	30	25
Аксаково	6	734	32	68	62
Белослав	3	434	16	36	33
Бяла	1	110	5	11	10
Варна	55	11172	421	911	857
Ветрино	2	119	7	15	13
Вълчи дол	5	273	14	25	20
Девня	3	339	13	29	26
Долни чифлик	5	727	36	64	60
Дългопол	4	425	22	46	42
Провадия	5	687	31	59	56
Суворово	2	299	13	23	21

Източник: НСИ

Делът на децата, посещаващи детски градини в областта (79,4%) е по-нисък от средният за страната (81,5%) с 2.1 п.п и от този за СИР с 2.2 п.п. Дължи се основно на механичния прираст на млади възрастови групи (20-30 г.) в областния център, които водят деца в предучилищна възраст. Средният брой деца на един учител в областта (12.8) е по-висок

от средният за страната (12,3), средният брой деца в една група (25.1) също е по-висок от средният показател за страната (23,7).

Табл. 28: Показатели за детски градини през учебната 2011/2012 г.

Области	Нетен коефициент на записване на деца в детски градини - %	Брой деца / на 1 учител	Брой деца / в 1 група
България	**81.5**	**12.3**	**23.7**
СИР	81.6	11.9	23.3
Варна	79.4	12.8	25.1

Източник: НСИ, изчисления НЦТР

Независимо от намаляването на детските заведени, като цяло може да се обобщи, че в областта на предучилищното образование се наблюдават положителни промени. Повишава се достъпът до услугата и ефективността на функциониране на заведенията. По-нататъшните усилия трябва да се насочат към поддържане на съществуващите тенденции, като проблемите с достъпа приоритетно се решават в градовете и особено в областния център (Варна), както и в малки, периферни общини, където се налага построяването на нови детски заведения.

Броят на ***училищата*** в област Варна намалява. От учебната 2007/2008 г. до учебната 2011/2012 г. са закрити 20 учебни заведения от общо-образователните училища. Броят на специализираните училища и професионалните гимназии се запазва постоянен. Редуцираният брой на училищата до голяма степен се дължи на отрицателните демографски характеристики и намаляването на децата в малките общини на областта.

Табл. 29: Училища в област Варна през учебната 2011/2012 г.

Област, общини	Общо	Общообразователни и специални училища	Професионални гимназии	Училища по изкуства	Професионални колежи
Варна	**132**	**103**	**26**	**1**	**2**
Аврен	6	6	-	-	-
Аксаково	6	6	-	-	-
Белослав	5	4	1	-	-
Бяла	2	1	1	-	-
Варна	71	50	18	1	2
Ветрино	1	1	-	-	-
Вълчи дол	5	4	1	-	-
Девня	3	2	1	-	-
Долни чифлик	10	8	2	-	-
Дългопол	8	8	-	-	-
Провадия	11	10	1	-	-
Суворово	4	3	1	-	-

Източник: НСИ

Броят на учениците за учебната 2011/2012 г. е 49 329, а на учителите - 3 707. През учебните години от 2007/2008 до 2011/2012 г. броят на учениците в областта е намалял с 3 862 (от 53 191 ученика на 49 329 ученика), а на учителите с 506. Тази тенденция се дължи на намаляване на населението в малките общини, докато населението на общините Варна и Аксаково нараства между двете преброявания. Ако тези тенденции се запазят, ще се наложи ново редуциране на училища във малките общини - закриване на учебни заведения, сливане на паралелки и т.н .

Професионалното обучение на учениците за целия спектър на професиите от икономиката на областта, се осигурява от професионалните гимназии и колежи (28 бр.), разположени основно в град Варна. Гимназиите за чуждоезиково обучение, природо-математически и хуманитарни гицназии в областта предлагат добра подготовка.

В област Варна има 9 частни училища – 1 начално, 1 основно, 2 профилирани и 6 професионални гимназии. Предлаганото професионално образование е в областта на икономиката и туризма. Профилите са в областта на чуждите езици и комуникационните технологии.

Броят на учащи се, напуснали общообразователните, специалните, професионални училища и професионалните гимназии в област Варна се увеличава (от 1 133 ученика през 2007/2008 г.на 1 350 ученика през 2009/2010 г.). Причините за отпадане от училище се групират в няколко основни категории – социално-икономически, образователни и етнокултурни. Най-ясно феноменът се проявява в градските ромски гета.

Понастоящем в учебните заведения са спазени държавните образователни изисквания. Процесите на оптимизация на училищната мрежа поставят изисквания към създаването на защитни механизми по отношение на преструктурираните звена. Към момента за учебната 2011/2012 г. по данни на Министерството на образованието, младежта и науката в областта има 30 средищни училища и 1 защитено училища. Те са елемент на социална защита и част от регионалната политика на ниво NUTS 4. Предоставянето на транспорт на учениците в задължителна училищна възраст, осигуряването на целодневна организация на учебния процес се оказват подходящи инструменти за създаване и гарантиране на по-добри условия за провеждане на качествен образователен процес.

Обектите на ***висшето образование*** са съсредоточени в областния център. В град Варна са разположени 5 университета и специализирани висши училища (Икономически университет, Медицински университет, Технически университет, Висше военно морско

училище, Варненски свободен университет) със 33 339 студенти и 1845 преподаватели. Колежите в структурата на университети и специализирани висши училища са 3 (колеж по туризъм, медицински колеж и колеж по технологии) с 1079 студенти и 61 преподаватели. Широкият спектър от специалности и прием в тях, не винаги е съобразен с потребностите на реалната икономика и третичния сектор.

Варна е един от най-крупните научни и образователни центрове в България. ***Научно изследователската и научно-приложна дейност*** се осъществява в институтите по воден транспорт, морски изследвания и океанология; по хидро- и аеродинамика, по металознание, по рибарство и аквакултури. Към Селскостопанска академия функционира институт по рибни ресурси.

Съсредоточената мрежа от образователни, научни и научно-изследователски центрове с национална значимост и висококвалифицирани човешки ресурси в област Варна и предимно в град Варна са основният ресурс за бъдещото развитие на новите високотехнологични производства в областта.

Независимо от значителния потенциал все още системата на образованието в областта не е достатъчно гъвкава и реформирана, за да отговори по-пълно на местните и регионалните нужди от професионални и технически кадри в различните сфери на икономиката. В тази насока е необходимо мрежата от специализирани професионални гимназии да бъде оптимизирана, за да се синхронизират резултатите от нейната дейност с очакванията на бизнеса. С цел повишаване на добавената стойност и конкурентоспособността на областното производство следва да бъде засилено развитието на приложните изследвания и иновативните технологии.

5.6. Културна сфера и културен живот, културно наследство

На територията на областта към края на 2011 г. по данни на НСИ са разположени 142 читалища, 2 Регионални библиотеки, притежаващи 1 123 612 библиотечни единици.

Варна е град с богати културни традиции и активен културен живот. Градът има характерна културна програма включваща разнообразни изяви и мероприятия. Различните фестивали, конкурси и дни на културата, създават още по – привлекателен облик на морската ни столица и я превръщат в предпочитана дестинация за множество туристи. Тук живеят и творят видни професионални писатели, художници, композитори, музиканти, актьори.

Град Варна е един от най- значимите културни центрове в страната с провеждащите се в него шест национални фестивала, с наличието на фестивален и конгресен център и Дворец на културата и спорта, с четири театъра, осем музея, художествени галерии, библиотеки, читалищна мрежа. По данни от Министерство на културата в областта има 2 общински художествени галерии, разположени в град Варна: Художествена галерия "Борис Георгиев" и Галерия на графичното изкуство. Художествените галерии са с богата експозиция от творби на български художници - живопис, графика, скулптура и обекти от хартия. Те развиват активна културна дейност, ежегодно уреждат изложби на творци от цялата страна и Европа.

В областта се издават 13 регионални вестника с годишен тираж от 6 015 хил. броя.

На територията на област Варна функционират следните **музеи**: Варненски археологически музей, Военноморски музей, Парк-музей "Владислав Варненчик", Къща-музей на Георги Велчев, Музей за историята на Варна, Музей на Възраждането, Етнографски музей, Варненски природонаучен музей, Музей на куклите, Музей по историята на медицината, Историко-етнографски комплекс "Прабългарско селище Фанагория". В останалите общини от областта има 6 музея, от които силно впечатляващ е Музеят на римските мозайки в Девня, историческите музеи в Дългопол, Провазия и в Суворово и етнографски музейни сбирки.

В областта се провеждат множество ***културни събития*** с международно и национално значение. Само в гр. Варна се провеждат над 15 международни фестивала, по-известни, от които са *Международният музикален фестивал "Варненско лято", Международният театрален фестивал "Варненско лято", Международният балетен конкурс, Международният джаз фестивал, Международният фолклорен фестивал, Международният фестивал за късометражното кино, Международният филмов фестивал „Любовта е лудост", Международният фестивал за популярна музика, Европейски музикален фестивал, Международно биенале по графика, Фестивал на етносите* и др. Националният музикален конкурс "Св. Обретенов" – гр. Провадия, е единственият престижен форум, които се провежда извън областния център. Дворецът на културата и спорта в гр. Варна е построен специално за провеждане на спортни и културни прояви. Главна стратегическа цел на община Варна е кандидатстване за Варна – културна столица на Европа 2019 г.

Почти всички общини от ареала са домакини на някакво значимо местно културно събитие, което предоставя или би могло да предостави поминък на

местното население. В община Аврен се провеждат ежегодно няколко културни събития: Ден на самодееца – концерти с участието на детски певчески и танцови състави, групи за автентичен и обработен фолклор, групи за стари градски и възрожденски песни към читалищата в общината; Международен детски фестивал „Звездите на Камчия"; Фолклорен събор „Камчия пее и танцува". Община Аксаково организира ежегодно събор в местност „Батова", който съвпада с празника на гр. Аксаково. В община Долни чифлик се организират: Народен фестивал за народни певци – местност Гермето, с. Голица; Национален поетичен конкурс „Камчийски дни на поезията"; Общински фестивал на художествената самодейност; Седмица на морето – с. Шкорпиловци. Град Провадия е домакин на конкурс за млади изпълнители „Св.Обретенов".

Културно наследство. Варненска област е богата на недвижими културни ценности - общо 1466 бр. От тях с национално значение са 21 бр. Те заедно с хилядите предмети и документи илюстрират богатата материална и духовна култура на областта.

По-голямата част от обектите на културно-историческото наследство е съсредоточена в община Варна и в града. *Варненският халколитен некропол* се отнася към медно-каменната епоха (енеолита). *Римските терми* в югоизточната част на днешна Варна са от края на II и началото на III век Издигали се на повече от 7000 кв.м площ и били най-голямата антична обществена сграда на територията на България. Във Варна има значителен брой недвижими културни ценности с надобщинско значение, катедралният храм, православни църкви, арменска църква, католическа църква, джамия. Обектите на културата във Варна са достъпни за ползване от общините на областта и СИрайон. Добрите транспортни връзки между град Варна и околните малки общини в рамките на областта правят възможно лесното ползване на обектите на културата, които предлага големия град.

В община Девня са археологическите останки от *град Марцианополис,* основан през 106 г. край прочутите и в древността карстови извори. Тук са *Античен амфимитеатър; Епископска базилика.* В музея на мозайките, изграден върху част от основите на антична сграда с мозайки, в град Девня са експонирани уникални римски и ранновизавтийски мозайки и разнообразни експонати от III и началото на IV в от н.е.

Средновековната крепост "Овеч" – на Провадийското плато над гр. Провадия през IX век е епископско седалище, а по-късно - митрополия. Има важна роля във Второто българско царство. През 1959 г. в гр. Провадия е създадена музейна сбирка и е подредена експозиция. Във фонда на музея се съхраняват археологически находки от праисторията, античността, средновековието, материали от Османския период, Новата и Най-нова история на района. Историческият музей – Провадия е изходно място за посещение на крепостта Овеч, етнографския комплекс Ламбова къща, експозиция, посветена на композитора Светослав Обретенов и неговото семейство, Художествената галерия в града, музейните сбирки в селата Манастир, Добрина, Градинарово, Черноок, Равна, Петров дол, Черковна, Снежина и др. От национално и регионално значение е обект „праисторическите солници" в близост до гр. Провадия.

В община Аврен има 85 паметника на културата от регионално и местно значение, между които един манастир, 3 църкви, 2 джамии, 8 антични селища и 54 възрожденски къщи. Интерес представляват античните селища и могилните некрополи край селата Бенковски и Болярци, средновековния скален манастир „Кешишлик" и средновековната крепост „Петрич кале" – национален паметник на културата, къщата-музей на „Йордан Ноев".

На стръмния южен край на Франгенското плато е разположена крепостта „Михлюз кале" с площ 10 дка от територията на община Аксаково. В подножието на крепостта има следи от средновековно селище, съществувало там до XIX век. Местно и регионално значение за община Белослав има историческата местност „Тепавицата" до гр. Белослав. Историческото наследство на община Долни чифлик се съхранява и експонира в Етнографската сбирка в гр. Долни чифлик. Музеят представя народния бит от XIX и началото на XX век – поминък, занаяти, селско стопанство, обзавеждане и др.

5.7. Спорт, отдих и младежки дейности

В град Варна съществуват богати спортни традиции. Изградена е и функционира добре развита спортна инфраструктура за разнообразни видове спорт. Наличната спортна база обаче все още не е достатъчна. Необходимо е изграждане на нови спортни площадки и футболни игрища. Недостатъчно се използва естественият морски ресурс на общината като зона за водни спортове и отдих на варненци.

Изградената спортна база на територията на общините в област Варна в основни

линии включва футболни игрища (в някои населени места със статут на стадиони), игрища за други видове спорт, спортни площадки (основно в училищните дворове) и др. Всички те са с локално (селищно) значение.

Спортна база с общинско и районно (надобщинско) значение и с регионален характер съществува единствено в община Варна (покрити спортни салони, открити стадиони, басейни, игрища, база за конен спорт и модерен петобой, зала за спортна гимнастика, ледени парзалки, гребна база, Двореца на културата и спорта) и община Провадия (градски стадион, открита площадка, басейн, фитнес зала).

6. Техническа инфраструктура – мрежи и системи, дефицити и възможности

1. Транспортна инфраструктура
2. Водностопанска инфраструктура
3. Енергийна инфраструктура
4. Телекомуникации

6.1. Транспортна инфраструктура

Развитието на транспортната инфраструктура в областта е свързано с геостратегическите функции на областния център Варна. Специфичното разположение на града на западния бряг на Черно море го прави многофункционален транспортен възел с международно значение. Отличните транспортни връзки го превръщат в удобен логистичен мост между Европа, Русия, Украйна, страните от Кавказкия регион, Близкия и Далечен изток.

Пристанище Варна придава възловата значимост на град Варна в международен и национален план. Със своите технически параметри и обективни дадености за развитие то е най-голямото българско пристанище, което традиционно обслужва националната икономика на страната и транзитните товари, минаващи през региона. Пристанището заема ключово положение между страните от Централна и Южна Европа, региона на река Дунав, Балканските страни и Средния изток още от дълбока древност и това значение се засилва.

Пристанище Варна е основен пункт в логистичната верига на ОЕТК №8 от Италия през Албания и Македония към Средна Азия и посредством сухопътната отсечка Русе-Варна като алтернативен сегмент на ОЕТК №7, дава по-бърза връзка между транспортната магистрала "Рейн-Майн-Дунав" – /Пристанище Русе – Пристанище Варна/ – Кавказките страни – страните от Централна Азия, Иран и Средния изток.

Пристанище Варна включва няколко териториално обособени пристанища: Пристанище Варна-Изток; Пристанище Варна-Запад, Пристанище Петрол, Пристанище"Леспорт", Железопътен фериботен терминал, Пристанище ТЕЦ-Варна. Съществуващите пристанищни мощности в региона на Варна формират интегралното лице на пристанищните дейности – обработват се всички видове товари: течни, насипни, бройни в.т.ч. контейнеризирани и Ро-Ро; успешно се прилагат основните технологии за комбинирани превози: контейнерни, ро-ро, железопътни фериботни превози; имат удобна връзка с националната железопътна мрежа и добра обвързаност с републиканската пътна

мрежа. Разполагат със свободна пропускателна способност, ефективни комуникационни средства и квалифицирана работна сила.

За периода 2007-2011г товарооборотът на пристанище Варна се увеличава 38% (от 6 622 000т нараства до 9 142 000т), като най-голям ръст бележат обработените контейнерни товари (2007г.-99 713 TEU, 2011 г.-122 844 TEU, а през 2008г са достигнали 155 326 TEU).

През пристанищата на областта се обработват основните количества цимент, клинкер, торове, калцинирана сода и зърно. Терминалът на "Ойлтанкинг-България" осигурява обработката на течни химически товари. Развитието на пристанищната дейност изисква изграждането на съвременни терминали: зърнен, контейнерен и многоцелеви терминали, като се освободи от товаро-разтоварни дейности онази част от Пристанище Варна-Изток, която е в непосредствена близост с историческия център на града и се даде възможност тази територия да се отвори към града като се реализира в урбанистичен план връзката "град-море".

Международното Летище Варна е вторият елемент на транспортната инфраструктура, определящ наднационалните функции на град Варна. На 8 км западно от .Варна, летището разполага с първокласен достъп до града и курортните комплекси на север чрез международен път Е87 и автомагистрала "Хемус", а в южна посока чрез автомагистрала "Черно море". Връзката към гр.Добрич се осъществява по първокласен път II-29. Развитието на второто по големина в Република България летище /след София/ е пряко свързано с формирането на Северното Черноморско крайбрежие като център на международен и вътрешен туризъм. От гледна точка на условията за икономическо развитие на областта, бързият достъп, осигуряван с въздушен транспорт е важен за привличане на инвеститори и развитие на бизнес, особено на туризма и бизнес услугите от висок ранг.

Летище Варна стартира 2012 г. с напълно обновена писта за излитане и кацане и за първи път от 6 години насам се регистрира тенденция за нарастване на пътническия трафик на Северното Черноморие. Изгражда се нов международен пътнически терминал. Обслужените пътници през 2012 г. са 1 221 468 , което е положителен ръст от 3,35 % (през 2011г обслужените пътници са 1 181 832).

Трите най-предпочитани дестинации от и до летище Варна са Москва, София, Дюселдорф. Данните показват увеличение спрямо миналата година и на трите позиции. Нови

дестинации, които летището обслужва през миналата година са Перм (Русия) и Нант (Франция).

През 2012 летище Варна работи с 12 нови авиокомпании, които изпълняват полети до различни направления в Германия, Русия, Словения, Франция, Швеция, Полша.

Потенциалът на летище Варна има силен ефект върху развитието на транспортни мрежи, туризъм и търговия между партньори от Изтока и Запада, и развитието на област Варна.

Развитието ***на пътната мрежа*** в областта също е свързано с функциите на град Варна, надхвърлящи значимостта му на областен център. Като интермодален транспортен възел, град Варна се явява важен структурен елемент на **ОЕТК № 8** ***Дурас-Тирана-Скопие-София-Пловдив-Бургас-Варна***. От особено значение за транспортното обслужване на областта е направлението Русе-Шумен/Варна, което /макар извън територията на областта в участъка Русе-Шумен/ реализира възможностите за прехвърляне на подходящи товари между р. Дунав и Черно море и същевременно осъществява и връзка с ОЕТК № 9 при град Русе. Така град Варна се превръща в основен логистичен и дистрибуторен център за връзка между Общоевропейските транспортни коридори № 7, № 8, № 9 и ТРАСЕКА. Тези връзки се провеждат от следните пътища с национално и международно значение:

- Първокласен **път I-2**, с европейска категоризация **Е-70** ***граница Румъния/Русе-Разград-Шумен-Варна***-един от пътищата с най-голямо значение за транспортното обслужване не само на област Варна, но и на целия СИ район. В участъка Шумен-Варна функционира АМ “Хемус”.
- Първокласен **път I-4,** с европейска категоризация **Е-772** ***София/Ябланица-В. Търново-Шумен/Варна*** –без да преминава през територията на област Варна, пътят свързва областта с вътрешността на страната и Столицата през участъка Шумен-Варна от път I-2
- Първокласен **път I-9,** с **европейска категоризация Е-87** ***граница Румъния/ Дуранкулак –Балчик-Варна-Бургас-Звездец-Малко Търново/граница Турция*** – обслужва Черноморското крайбрежие на област Варна и СИ район, като в участъка между Бургас и Варна е част от ОЕТК № 8, свързващ Адриатика с Черно море.

Второкласният път II-29 ***Варна-Аксаково-Добрич-Генерал Тошево-граница Румъния*** свързва областните центрове Варна и Добрич, като обслужва областта в северната й територия.

Второкласният път II-27 ***Нови пазар-Владимирово-Добрич-Балчик*** преминава съвсем периферно през северозападната част на областта.

Третокласната пътна мрежа допълва транспортното обслужване предимно в южната част на областта, където липсват второкласни пътища, а единственият първокласен преминава по крайбрежието.

Табл. 30: Дължина и относителен дял на пътната мрежа-31.12.2011г

Район, области	Общо	Авто-маги-страли	Първо-класни	Второ-класни	Трето-класни	Авто-маги-страли	Първо-класни	Второ-класни	Трето-класни
	километри					относителен дял от общата дължина - %			
България	**19 512**	**458**	**2 970**	**4 030**	**12 054**	**2,34**	**15,22**	**20,65**	**61,79**
Североизточен район	2 668	84	483	467	1 634	3,15	18,10	17,50	61,25
Варна	**712**	**58**	**135**	**42**	**477**	**8,15**	**18,96**	**5,90**	**66,99**
Добрич	827	-	83	242	502	-	10,04	29,26	60,70
Търговище	523	-	77	106	340	-	14,72	20,27	65,01
Шумен	606	26	188	77	315	4,29	31,02	12,71	51,98

Източник: НСИ и изчисления

Пътната мрежа на област Варна има специфична структура, различна от тази на другите области от СИ район. Относителният дял на пътищата с национално значение /АМ и I клас/ е 27,11%, по-висок от този в СИ район /21,25%/ и средния за страната /17,56%/, при това с най-висок дял на изградените АМ. В същото време отн. дял на второкласните пътища /5,9%/ е много по-нисък от средния за района и страната, а този на третокласните пътища /66,99/ не е много по-висок от средните стойности за страната и района. Това по-ограничено развитие на регионалната пътна мрежа в известна степен затруднява достъпа до областния център на населените места от териториите, разположени периферно на АМ и първокласната пътна мрежа.

Табл. 31: Гъстота на пътната мрежа към 31.12.2011г.

Териториална единица	Гъстота на АМ и пъти щата I клас км/кв. км	Гъстота на пътищата II и III клас км/кв. км	Обща гъстота на РПМ км/кв. км	Гъстота на общинската пътна мрежа км/кв. км	Обща гъстота на пътната мрежа км/кв. км
България	**0.033**	**0.145**	**0.178**	**0.161**	**0,339**
Североизточен район	**0.039**	**0.144**	**0.183**	**0.177**	**0,360**
Варна	**0.051**	**0.136**	**0.186**	**0,165**	**0,351**
Добрич	0.018	0.158	0.175	0,147	0,322
Търговище	0.028	0.164	0.193	0,236	0,429
Шумен	0.063	0.116	0.179	0,161	0,340

Източник: НСИ и изчисления

Гъстотата на пътната мрежа с национално значение в област Варна /0,051км/кв км/ е по-висока от средната за СИ район /0,039/ и страната /0,033/. Малко по-висока от средните стойности за района и страната е и гъстотата на РПМ общо /0,186/, въпреки че тази на регионалната пътна мрежа /0,136/ е по-ниска от сравняваните средни стойности за района и страната.

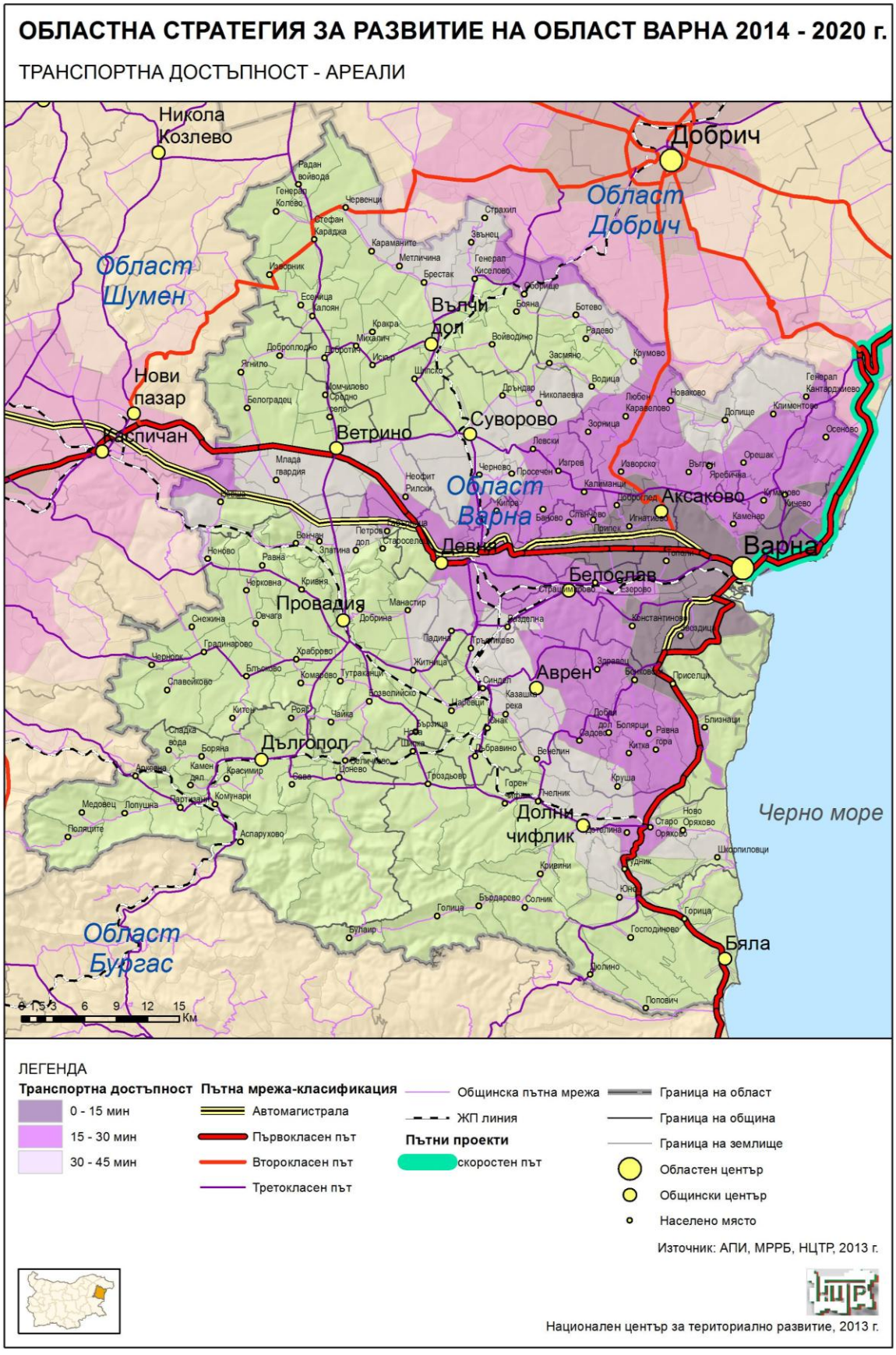

Картосхема 7 Областна стратегия за развитие на област Варна – Транспортна достъпност - ареали

Комуникациите между населените места в рамките на общините се осъществяват посредством общинската пътна мрежа, а нейната гъстота в област Варна /0,165/ е по-ниска от средната за СИ район /0,177/, по-ниска е и общата гъстота /0, 351/ при 0,360 за района.

Заедно с факта, че голяма част от третокласните пътища са прекатегоризирани четвъртокласни, състоянието на пътната мрежа става определящо за комуникациите в периферните територии.

Табл. 32: Състояние на републиканските пътища в област Варна в %

Път – клас/ състояние	**добро**	**средно**	**лошо**
АМ „Хемус”	11,201	79,472	9,327
I клас	59,294	27,800	12,906
II клас	71,124	-	28,876
III клас	35,028	17,591	47,381
общо Област Варна	**39,245**	**25,052**	**35,703**

Източник: Областно пътно управление Варна

Очаквано, пътищата с национално значение са в по-добро състояние /особено първокласните, защото голяма част от АМ “Хемус” е в средно състояние/, а почти половината от третокласните - в лошо. Все пак, обобщената оценка за състоянието на РПМ в област Варна е “по-скоро добра”, тъй като около две трети от пътната мрежа е в добро или средно състояние.

Необходимост от подобряване на състоянието имат главно третокласните и част от второкласните пътища, и разбира се – общинската пътна мрежа, която традиционно е в лошо състояние.

Пътната мрежа в област Варна е достигнала висока степен на развитие. Наличието и на други обекти на транспортната инфраструктура от висок ранг като международното пристанище и международното летище Варна налагат да продължи развитието на пътната мрежа на територията на областта и СИ район, включващо доизграждането на АМ “Черно море”, както и скоростния път Варна-Балчик-Дуранкулак-граница Румъния, обслужващи предимно туристическия трафик. Доизграждането на АМ “Хемус”, макар и извън територията на област Варна също ще създаде условия за по-пълно и ефективно използване на местния потенциал за развитие, включително по отношение на транспорта, като структуроопределящ сектор. Макар и извън територията на областта от голямо значение за развитието на пристанищната дейност е и подобряването на транспортната връзка между Дунав и черно море и изграждането на пътя Русе-Шумен като скоростен път.

Железопътна инфраструктура в област Варна е представена от няколко жп линии:

- **II главна ж.п. линия -*София-Мездра-Г.Оряховица-Каспичан-Варна*** –обслужва цяла Северна България, свързва Варна с вътрешността на страната. Линията е двойна, електрифицирана и е категоризирана в Европейската ж.п. мрежа за комбинирани превози и мрежата от международни магистрални линии.
- **IX главна жп линия – *Русе-Каспичан-Варна*,** осъществява връзка между пристанищата Русе и Варна, поради което се явява конкурентно сухоземна връзка на канала "Черна Вода – Констанца" (връзка между р. Дунав и Черно море), едно от най-важните транспортни направления на територията на СИ район и област Варна в ролята му на свързваща отсечка между ОЕТК №№ 7,8,9 и ТРАСЕКА. От особено важно значение за развитието на областта и на района е удвояването на ж.п. линията.
- III главна ж.п. линия в участъка "Карнобат-Синдел"/Варна осъществява връзките на област Варна и СИ район с Южна България и по същество се явява елемент на ОЕТК №8 в аспекта на неговата железопътна инфраструктура. Удвояването на линията и нейната електрификация е инвестиционен обект в програмата за развитие на жп транспорта като приоритет по направление на Общоевропейските транспортни коридори.
- жп. клонът "Повеляново /Варна/-Добрич-Кардам"/Румъния/ обслужва директно област Добрич като провежда и международните потоци в североизточна посока, тъй като се явява продължение от основното направление София-Г.Оряховица-/Варна/-Добрич-Румъния.

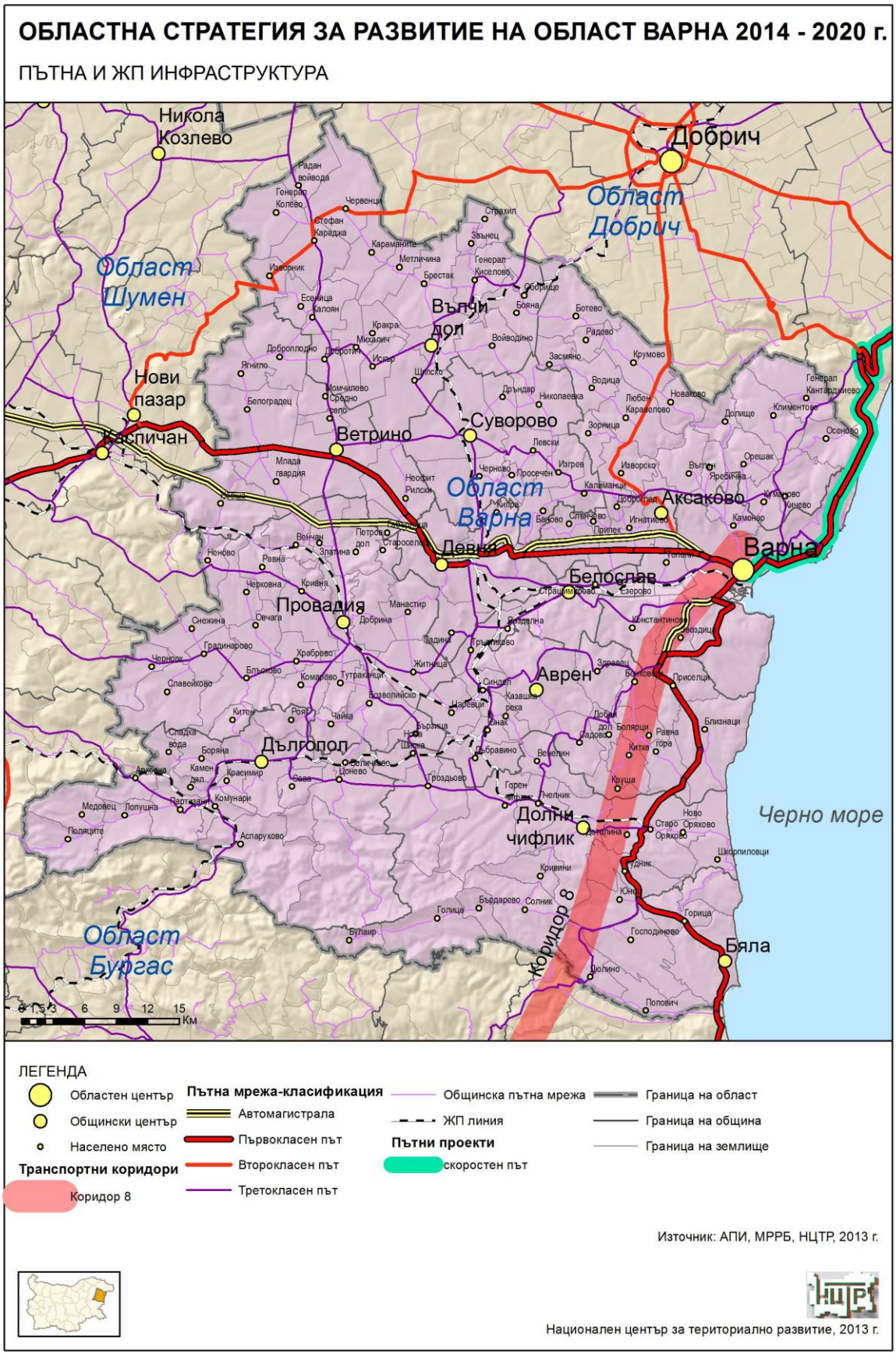

Картосхема 8 Областна стратегия за развитие на област Варна – Пътна и ЖП инфраструктура

Табл. 33 : Железопътна мрежа към 31.12.2011 г.

Райони/области	Дължина на ж.п. мрежата /км/	Удвоении ж.п. линии		Електриф. ж.п. линии		Гъстота на ж.п. мрежата км/1000 кв. км
		км	%	км	%	
България	4 072	977	24,0	2 863	70,3	36,7
Североизточен	478	237	49,6	375	78,5	32,7
Варна	**193**	**108**	**55,9**	**150**	**77,7**	**50,5**
Добрич	60	-	-	-	-	12,7
Търговище	69	69	100	69	100	25,4
Шумен	156	60	38,5	156	100	46,2

Източник: НСИ и изчисления

Област Варна има добре изградена жп мрежа, чиято гъстота /50,5 км/1000 кв. км / е най-висока в СИ район и по-висока от средната за страната /36,7/. Повече от половината жп линии са удвоени, отн. дял на електрифицираните /77,7%/ е по-висок от средния за страната /70,3%/.

Предвид спецификата на жп транспорта, наред с териториалното развитие на жп мрежата, определящо значение за транспортната достъпност има броят на жп гарите и спирки, обслужващи отделните области в СИ район

Около половината от жп гарите и спирките, обслужващи СИ район попадат на територията на област Варна, което се дължи на концентрацията на икономическа и транспортна активност. Товарите от и за вътрешността на страната се обработват основно в мощната приемно - отправна гара в района на Синдел -Тръстиково. В нея се формират товарни композиции:

- директно за ферибота
- за гара Разделна 2, обслужваща пристанище Варна Запад
- за гари Повеляново и Девня, обслужващи Девненския промишлен комплекс
- за гари Белослав, Езерово, Тополи и Варна,

като по този начин е създадена една система за съвместно и ефективно действие на всички гари. Една от многото предпоставки за изграждането на ферибота на мястото, където е сега, е именно директната връзка с гара Синдел, за да се запазят резерви на жп линията към и от гара Варна.

Добрата транспортна съоръженост с различни видове транспорт прави територията на област Варна подходяща за развитие на производствени дейности, изискващи превоз на големи количества товари.

6.2. Водностопанска инфраструктура

Водоснабдяване. За водоснабдяването на населените места в област Варна са изградени над 270 бр. каптажи и дренажи, 104 бр. сондажни, тръбни и шахтови кладенци. Там, където е възможно водоизточниците са групирани и оформят 29 бр. водоснабдителни системи, които обслужват по няколко населени места, а 56 бр. селища са със самостоятелно водоснабдяване. Най-значимите водоснабдителни системи са:

- ***Деривация "Китка-Варна"*** с основен водоизточник - язовир "Камчия" и капацитет-2000 л/сек - обслужва над 40 бр. населени места и основно гр.Варна
- *"**Девня-Варна**" II-ри и III-ти етап* с водоизточници -"Девненски извори" с общ капацитет –3000 л/сек. Водоснабдяват главно гр.Варна и селищата от гр. Девня до гр.Варна.
- ***"Златина-Провадия-Ветрино"*** – включва 10 бр. шахтови кладенци, черпещи води от терасата на р.Провадийска и 4 бр. дълбоки сондажи експлоатиращи водите на малм-валанжинския водоносен хоризонт с максимален дебит 170 л/сек. Системата водоснабдява селища от община Провадия, община Ветрино и община Вълчи дол.
- ***"Батова"*** – изградени са 47 бр. каптажи и 5 бр. шахтови кладенци и дренажи към тях, с максимален дебит до 120 л/сек. Водоснабдява високата зона на кк "Златни пясъци", част от кв."Виница" – гр.Варна, вилната зона в тази част - селата Каменар и Куманово, а така също и част от вилната зона между "Вятърната мелница"- гр.Варна и с.Каменар.

За аварийно водоснабдяване на гр. Варна и селищата от Варненска област, през 2003 год. е построена ПС "Цонево", която се захранва от язовир "Цонево" и включва водите в дюкер №15 на деривация "Китка - Варна". Водите от язовир "Цонево" могат да се използват за питейно-битово водоснабдяване само при аварийна ситуация, обявена от компетентни органи.

Дължината на водопроводната мрежа на територията на Варненска област към 31.12.2012 г. без отклоненията е 4 242,5 км., като външните водопроводи са 1 478 км, а вътрешната мрежа е 2 764, 5 км. Водопроводната мрежа е изградена от тръби от различни видове материали. По-голямата част от нея е изградена в периода 1960-1980 год. Това прави тези мрежи морално и физически остарели, с висока аварийност, ниска ефективност при експлоатацията им и води до високи загуби.

За периода 2007-2010г загубите на питейна вода средно за страната намаляват, докато в СИ район нарастват. Област Варна има най-голям "принос" в това, с нарастване на загубите с 6,4%, при средно нарастване в СИ рйон с 3,9%.

Табл. 34 : Водоснабдяване на населението и загуби на вода

Статистически зони/ статистически райони/ Области	Отн. дял на населението с обществено водоснабдяване %		Отн. дял на населението с режим на водоснабдяване %		Отн. дял на загубите при транспорта на водата %	
	2007г	**2011г**	**2007г**	**2011г**	**2007г**	**2010*г**
Общо за страната	**99,0**	**99,2**	**6,3**	**3,0**	**62.2**	**57.6**
Североизточен	**99,9**	**99,9**	**7,9**	**1,1**	**56.1**	**60.0**
Варна	**100,0**	**100,0**	**1,8**	**0,0**	**35.0**	**41.4**
Добрич	99,8	99,9	0,0	0,0	74.3	76.9
Търговище	99,6	99,9	33,0	8,9	78.0	84.4
Шумен	99,8	99,8	13,3	0,0	79.6	81.2

*Източник: НСИ, * Няма данни след 2010 г.*

Населението в област Варна е водоснабдено 100% още през 2007г, като през наблюдавания период се променя показателя за режим на водоснабдяване . През 2012г на територията на Варненска област няма селища с целогодишен режим на водоснабдяване. Селищата със сезонен режим на водоснабдяване през последните години варират в твърде голям диапазон и това е в пряка зависимост от минималния и максималния дебит на водоизточниците. Режимът на водоподаване е предимно през летния период и засяга в по-голямата си част населените места, които се водоснабдяват от местни водоизточници и населени места с потенциал за развитие на туризъм. Такива са две села в община Аксаково и по едно в общините Долни чифлик и Дългопол. През последните години, при разрастването на населените места, с включване в регулация на нови територии и промяна статута на земеделските земи, липсва обезпеченост на водоснабдяването. Въвеждането на режим на водоснабдяване се дължи на факта, че освен местни водоизточници, на този етап, друга възможност за допълнително водоснабдяване няма. Необходимо изграждането на магистрални водопроводи с големи дължини.

Друг проблем е отклонението в качеството на водите, подавани от централното водоснабдяване в някои населени места. Критични по някои регламентирани в наредбите показатели са 8 села от община Аврен /нитрати и манган/, 3 села от община Аксаково, 3 от община Суворово и 4 от община Провадия - всички по показател нитрати. Във тези населени места са отчетени отклонения и по микробиологични показатели.

На територията на Варненска област няма изградена Пречиствателна станция за питейни води. Необходимостта от такава ще възникне, ако се реши водоснабдяването от язовир "Цонево" да се използва постоянно.

Канализация и пречистване на отпадъчните води. Важно значение за поддържането на благоприятна и здравословна жизнена среда, опазване на водните ресурси от замърсяване и поддържане на екологичното равновесие имат канализационните системи в населените места. Те осигуряват отвеждането и пречистването на отпадъчните води и заустването им в съответния водоприемник.

И в област Варна, както в цялата страна, степента на изграденост на канализационните системи е далече по-ниска в сравнение с водоснабдителните системи. Град Варна е канализиран около 95 %, а останалите градове - между 30% и 65%. Процентът на канализиране на населените места в областта общо е 65-70 %.

В схемата на канализацията има общо 26 бр. канални помпени станции, от които 12 бр. в град Варна. Изградените канализации са от смесен тип (част от канализационната система на гр.Варна) и разделна система.

Общо, дължината на изградената в областта канализациионна мрежа е 826,2 км /от тях 576 км във Варна/, като обхванатото население е 85,1 %, което е най-високият показател в страната /след София/.

Табл. 35 : Относителен дял на населението, обслужено с канализация и СПСОВ

Териториална единица	Отн.дял на населението, обхванато с общ. канализация %		Отн.дял на населението, обслужено с ПСОВ %		Брой СПСОВ		Брой свързани селища към СПСОВ	
	2007г	**2011г**	**2007г**	**2011г**	**2007г**	**2010*г**	**2007г**	**2010*г**
Общо за страната	**69,7**	**74,0**	**42,3**	**55,7**	**62**	**79**	**79**	**102**
Североизточен район	**71,1**	**73,4**	**61,2**	**69,4**	**18**	**19**	**27**	**29**
Варна	**84,0**	**85,1**	**84,0**	**85,1**	**11**	**11**	**18**	**19**
Добрич	66,9	69,4	66,9	69,4	6	6	8	8
Търговище	51,3	55,6	0,0	44,1	0	1	0	1
Шумен	59,0	59,7	44,1	44,8	1	1	1	1

*Източник: НСИ, *Няма данни след 2010 г.*

По степен на изграденост на Пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ) на населените места, Варненска област е на първо място в страната. Изградени и въведени в експлоатация и действащи към момента са следните ПСОВ:

- **ПСОВ "Варна"-/**обслужва гр. Варна, с. Каменар,с.Тополи, с.Езерово, гр. Аксаково, с.Игнатиево, кв.Галата и кв.Аспарухово, кк "Св.св.Константин и Елена"/-биологично пречистване с отделяне на общ азот, функционира от 1985г, 2011г-реконструирана по програма ИСПА –I етап;
- **ПСОВ "Златни пясъци"** / обслужва кк "Златни пясъци", вилни зони и комплекси източно от "Журналист"/ -биологично пречистване, функционира от 1983г;
- **ПСОВ "Камчия"** /обслужва кк "Камчия"/ -биологично пречистване, от 1983г;
- **ПСОВ "Девня"** / обслужва гр. Девня, гр. Суворово, гр.Вълчи дол /, биолог. 1975г;
- **ПСОВ "Белослав"** /обслужва гр. Белослав и Фериботен Комплекс /-биологично пречистване с отделяне на общ азот и общ фосфор, от 1982г , реконструирана 2010г;
- **ПСОВ "Провадия"** /обслужва град Провадия/ -механично пречистване, от 1965г;
- **ПСОВ "Дългопол"** /обслужва град Дългопол/- биологично пречистване, от 1982г
- **ПСОВ "Ветрино"** /обслужва с Ветрино/ -биологично пречистване, от 1994г.

Експлоатационното състояние на изградените канализационни системи не навсякъде е добро. В част от по-малките селища канализационните мрежи са изграждани по стопански начин, без да са съобразени с нормативните изисквания. Поради моралната и физическа амортизираност много от тях се нуждаят от реконструкция, а в някои случаи и от цялостна подмяна, поради невъзможност да се провеждат отпадъчните води на всички потребители.

Част от ПСОВ също се нуждаят от реконструкция, като необходимостта е продиктувана, както от новите нормативни изисквания за заустване в чувствителна зона, така също и от разширението на канализационните мрежи и поемането на допълнителни количества отпадъчни води.

6.3. Енергийна инфраструктура

Електроснабдяване. На територията на област Варна функционира втората по големина топлоелектрическа централа в България и на Балканския полуостров - „ТЕЦ Варна". Централата е с обща инсталирана мощност 1260 МВт, като произвежда около 15% от

общо произведената електроенергия от ТЕЦ в страната. Тук се намира и единствената трансформаторна подстанция у нас 750/400 кв - п/ст Варна (разположена в община Ветрино), към която е свързан довеждащият електропровод 750 кв от п/ст Исакча /Румъния/, който в момента работи на напрежение 400 кв. Още един електропровод на 400 кв свързва п/ст Исакча /Румъния/ с п/ст Добруджа 400/220 кв (разположена в Суворово). Чрез тези трансформаторни подстанции внесената електроенергия се преразпределя в преносната електроенергийна система на страната.

Областта получава захранване от електроенергийната мрежа 110 кв, посредством районните подстанции 110/20 кв, разположени най-често в градовете-центрове на общини, където са съсредоточени по-големите товари. Всяка от общините /с изключение на Аксаково/ получават захранване на 110 кв, като в община Варна функционират 10 подстанции 110/20 кв. Подстанциите са свързани двустранно в районната мрежа 110 кV, което позволява по-голяма сигурност и резервиране при аварии в системата. Така развитата мрежа високо напрежение осигурява добри възможности за електрозахранване, но част от съоръженията са физически и морално остарели и с незадоволителна степен на надеждност.

Всички населени места получават захранване на средно напрежение, като на места, най-често в курортните комплекси, се явяват проблеми с възможностите за захранване на нови товари. Остарелите мрежи и ниската им надежност в някои райони оказват негативно влияние на снабдяването на консуматори в рамките на нормативните параметри.

Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност. За изпълнението на националната цел за постигане на 16% дял на ВЕИ в общото крайно потребление на енергия, Енергийната стратегия 2020 на България предвижда политика за увеличаване на производството на електрическа енергия от ВЕИ. За производството на алтернативна електрическа енергия в страната се използват главно водна, вятърна и слънчева енергия.

Потенциалът на водата като ВЕИ в страната се усвоява отдавна, но в област Варна липсват водни ресурси за изграждане на крупни ВЕЦ. През 2010г в областта е изградена една МВЕЦ-«Цонево», с мощност 0,86 мW и това е единствената.

Първата ЕЦ на вятърна енергия -ВтЕЦ "Кичево" е изградена през 2008г в община Аксаково и тя е с мощност 0,45 мW, но най-сериозният проект за ВтЕЦ се реализира през 2012г. След сключен договор по ОПРР /Операция 4.2. „Междурегионално сътрудничество”/ от Община Суворово, за изпълнение на проект „Междурегионално

сътрудничество и партньорство за развитие и приложение на ВЕИ между община Суворово (България) и област Бадахос (Испания)" с бюджет 263642 лева, в общината са изградени два ветроенергийни парка с обща мощност 60 MW.

Табл. 36: Възобновяеми енергийни източници в област Варна

община	**ВЕИ наименование**	**Мощност мW**	**Година на въвеждане**
Аврен	ФтЕЦ "Равна гора"	4,99	2011
Аксаково	ВтЕЦ "Кичево" ФтЕЦ "Игнатиево"	0,450 0,285	2008 2012
Вълчи дол	ФтЕЦ "Вълчи дол	0,065	2011
Девня	ФтЕЦ "Девня"	4,804	2011
Дългопол	МВЕЦ "Цонево"	0,863	2010
Провадия	ФтЕЦ "Снежина" ФтЕЦ "Снежина - 1"	0,073 0,074	2012 2012
Суворово	ВтЕЦ "Суворово"	60,000	2012
Област Варна	**1 МВЕЦ, 2 ВтЕЦ, 6 ФтЕЦ**	**71,600**	**2008-2012г**

Източник: АУЕР

Общата мощност на изградените 6 броя ФтЕЦ в областта е около 10 MW, така че приносът на област Варна за постигане на националните цели за ВЕИ е главно с ВтЕЦ «Суворово».

Оптималното използване на енергийните ресурси, предоставени от възобновяеми енергийни източници е средство за достигане на устойчиво енергийно развитие и минимизиране на вредните въздействия върху околната среда от дейностите в енергийния сектор.

Мерките за ***повишаване на енергийната ефективност*** в областта са свързани основно с оптимизиране на уличното осветление чрез въвеждане на системи за автоматично управление и подмяна на осветителните тела с енергоспестяващи. По отношение на сградния фонд усилията се насочват към саниране на сградите и технологично обновяване на отоплителните инсталации. Повечето от общините имат разработени Програми за подобряване на енергийната ефективност.

Газоснабдяване. През територията на област Варна минават транзитните газопроводи на "Булгаргаз"ЕАД и националната газопреносна мрежа, което дава възможност за газификация на населените места. Лицензирането на три дружества за изграждане на газоразпределителни мрежи на територията на Варненска област позволява конкурентно развитие на газоснабдителните мрежи за битово и промишлено газоснабдяване.

Варна е един от градовете с изпреварващо модернизиране на енергийната инфраструктура чрез внедряване на природния газ като алтернативен енергоизточник. Лицензиантите за газоразпределение на територията на община Варна са “Примагаз”АД и “Варна газ”АД, изграждащи мрежите си в определени райони в града.

"Примагаз"АД е първото дружество захранило битов потребител на природен газ в историята на гр.Варна. През 2002г. е направена първата битова газификация с пилотен проект реализиран на територията на града, като преди това е развивана промишлената газификация. В момента изградената газоразпределителна мрежа в града е 55 км и към нея са присъединени над 500 промишлени, търговски, обществено-административни и битови потребители. “Варна газ”АД строи газоразпределителна мрежа от юни 2004 година, като строителството продължава и в момента. Първият потребител на природен газ от тази мрежа във Варна е Техническият университет, присъединен към мрежата декември 2004 година. От тогава е и първият битов потребител, като в момента “Варна газ”АД захранва над 2000 битови потребители.

Предварителните прогнози за консумацията на газ в област Варна очертават потребление към 2015 г. в порядъка на около 400 млн.м3 годишно. Съществуващата преносна система има капацитетни възможности за пренос на количества в такива обеми. Усилията на газопреносните и газоразпределителните дружества са съсредоточени в създаване на необходимите технически възможности и извършване на съответните мероприятия за присъединяване към ползването на газ на максимален брой потребители: битови и обществени потребители и производствени предприятия.

За общините Аксаково, Белослав, Суворово, Провадия, Дългопол и Вълчи дол с лиценз за 35 години е “Черноморска технологична компания”АД.

Газификацията на градовете-центрове на тези общини започва през есента на 2004г /Вълчи дол-2007г/ г с изграждане на газопроводи от съответните (АГРС) и газоразпределителна мрежа в градовете, осигуряваща газоснабдяване за важните промишлени обекти, обществено-административни сгради и търговски обекти, както и битови потребители. Към края на 2012г в тези общини са изградени над 40 км газопроводи, захранващи 250 битови потребители, 61 ОА потребители и 18 промишлени потребители.

Независимо от трудната икономическа ситуация, през периода 2014-2020 г. ще започне газификацията и на други общини от област Варна. Това допълнително ще повиши

инвестиционния интерес и ще допринесе за възходящото развитие на областта през следващите години. Чрез реализацията на проектите за газификация на общините газта като най-евтино, ефективно и екологично гориво ще стане достъпна за повече домакинства и обществени институти, за търговските и индустриални структури на територията на по-голяма част от областта.

6.4. Телекомуникации

По данни на Европейската обсерватория за информационни технологии EITO, развитието на електронните съобщения в световен мащаб в последното десетилетие се доминира от мобилните гласови услуги и интернет, следвани от мобилния широколентов достъп. Фиксираният широколентов достъп се характеризира с нисък темп на растеж, докато фиксираните телефонни услуги следват тенденцията на намаляване от предходните години.

И в област Варна, наложилата се през последните години тенденция на намаление на фиксираната телефонна плътност и увеличение на мобилната продължава, като стойността на показателят „фиксирана телефонна плътност по домакинства" бележи постоянно намаление, подобно на процесите в страната. През 2002г общият брой на телефонни постове в област Варна е бил 188449, а 10 години по-късно този брой е намалял до 113947 тел п., при 100% цифровизация.

При показателя „*мобилна телефонна плътност*" се наблюдава непрекъсната тенденция на увеличение, като България вече изпреварва голяма част от държавите-членки на ЕС, но темпът на нарастване на мобилната плътност се забавя. GSM покритието на населението в област Варна е 99,99%.

Информационно общество. По данни на Евростат за относителният **дял на домакинствата, използващи интернет** в страните от ЕС-27, през периода 2007-2012 г. се наблюдава тенденция на постоянно нарастване.

Табл. 37: Относителен дял на домакинствата, използващи интернет

години	2007г	2009г	2011г	2012г
ЕС	55	66	73	76
България	19	30	45	51

Източник: Евростат

България също следва общата европейска тенденция на нарастване, но страната е на последно място в ЕС, с по-малък дял през 2012г, от средната стойност за ЕС преди 5 години.

Резултатите от проведеното изследване на НСИ за използването на информационно-комуникационните технологии (ИКТ) от домакинствата и лицата за 2011 г. отбелязват значителен растеж от 11.9% спрямо предходната година в относителния дял на българските домакинства, които имат достъп до интернет в домовете си,.През 2012г отн. дял на домакинствата с достъп до интернет нараства до 50,9% средно за страната и 47,9% средно за СИ район.

Табл. 38 : Отн. дял на домакинствата с достъп до интернет за периода 2007-2012г - %

години	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Общо за страната	**19.0**	**25.3**	**29.6**	**33.1**	**45.0**	**50,9**
Североизточен район	**17,7**	**24,9**	**26,8**	**25,8**	**36,3**	**47,9**
Варна	**26.4**	**24.3**	**28.4**	**28.1**	**40.1**	**51,3**
Добрич	9.1	25.1	20.0	24.1	36.2	49,7
Търговище	6.5	22.2	21.0	20.2	24.3	35,3
Шумен	15.8	27.4	34.7	25.2	33.7	44,7

Източник: НСИ

В област Варна достъп до фиксиран интернет е осигурен в 20 населени места, с 50569 потребители, а чрез мобилен достъп до интернет –средно 96,97 % покритие на населението от 12 –те общини на областта.

Област Варна е с най-добри показатели в СИ район и през 2007 и през 2012г, но докато през 2007 е била с около 9 пункта над средното за района, през 2012г разликата намалява до 3,4 пункта, но всяко второ домакинство има достъп до интернет, което е по-висок показател от средния за страната.

В национален план, освен масовото използване на интернет, впечатление прави и фактът, че интернет връзката е качествена. При показателят за широколентов достъп е регистрирано увеличение от 11,0 процентни пункта спрямо предходната година, и за 2012 г. достига 50,8%, т.е. почти всички домакинства, имащи достъп до интернет, са с осигурена бърза и надеждна широколентова връзка.

Запазва се и тенденцията на растеж в регулярното използване на интернет от хората на възраст между 16 и 74 навършени години. През 2012г . в областта делът на използващите редовно интернет е 48.2 %, като спрямо предходната 2011 г. има ръст от 6,1%. С изграждането на електронното правителство в страната и нарастващия брой е-услуги,

всеки трети жител на област Варна /32%/ е използвал интернет с цел взаимодействие с публичната администрация и местното самоуправление. За периода 2010-2012г процентът на гражданите, използвали онлайн административни услуги се движи в границите 30,9-32,2%.

Известни проблеми с достъпа до интернет съществуват основно в селата, където все още степента на оборудване на фирмите и домакинствата с компютри е твърде ниска и е необходимо изграждането на публични места за достъп до мрежата /телецентрове/. Това води до задълбочаване на териториалните различия в използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) и се отразява на регионалния икономически растеж и конкурентоспособност. В този контекст насочването на ресурси за развитието на електронните комуникации добива изключителна важност за преодоляване на регионалните различия в достъпа до електронни услуги и развитието на информационното общество в област Варна.

Необходимо е да се разшири достъпът и използването на мрежите и услугите на ИКТ, предвид нарастващата роля на информацията, особено в по-малките градове и селата, където обществените места за достъп до информация са единствената възможност за много потребители. Изграждането на обществени информационни системи и гарантираното предлагане на Интернет услуги за целия обществен сектор, включително и на улеснен достъп за хората с увреждания, е задължителна стъпка към информационното общество.

Допълването на изграждащите се елементи на националната транспортна, енергийна, водоснабдителна и телекомуникационна инфраструктура в град Варна и ядрото на агломерацията с проекти от регионално и местно значение на територията на областта, ще осигурят комплексното и хармонично развитие на надеждна техническа инфраструктура, която да бъде в състояние да обслужва не само икономическия растеж в центъра на областта, но и реализирането на мащабни инвестиционни проекти в промишлеността, селското стопанство, туризма и услугите в цялата област.

7. Околна среда - състояние, тенденции, проблеми и рискове

1. Защита на биологичното разнообразие, защитени територии и защитени зони
2. Качество на атмосферния въздух
3. Състояние на водите – повърхностни и подземни, риск от наводнения
4. Замърсени почви и нарушени територии
5. Противосвлачищна дейност
6. Управление на отпадъците
7. Радиационна обстановка и шумово натоварване
8. Уязвимост от климатични промени

Околната среда в област Варна се характеризира с добро качество по отделните показатели. Природните и климатичните дадености на територията са с благоприятни екологични характеристики. Изключение прави територията между Варна и Девня, където са концентрирани източници на атмосферно замърсяване и на замърсяване на водите на Белославското и Варненското езеро. Наднормено замърсяване по някои показатели е регистрирано в долните течения на поречията Провадийска-Девненска и Камчия. Черноморското крайбрежие и курортните зони в областта са с характеристики на околната среда, които отговарят на изискванията за рекреационна и туристическа среда. Акваторията на Черно море в зоните на водоползване отговаря на изискванията на Директива 76/160 на ЕС и на националните изисквания. В областта има мрежа от защитени територии и защитени зони по Натура 2000, които допринасят за поддържане на биоразнообразието и природното равновесие.

Средствата, които се отделят за опазване и възстановяване на околната среда, са изключително недостатъчни както в областен, така и в регионален и в национален мащаб. Те намаляват прогресивно през периода 2007-2011 г. Но все пак област Варна е с най-голям дял - 58 % - от общите разходи в Североизточния район, въпреки че през 2010 г. средствата, отделени за опазване на околната среда, са намалели чувствително спрямо 2007 г.

Табл. 39: Разходи за опазване и възстановяване на околната среда в хил. лв.за периода 2007- 2010 г.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
България	**1197422**	**1700329**	**1280563**	**1273777**		
СИР	**160353**	**131170**	**140429**	**124881**		
Варна	130875	88083	92458	72544		

Източник: НСИ, 2011 г.

Разходите за опазване и възстановяване на околната среда се насочват предимно за оползотворяване и обезвреждане на отпадъците, за пречистване на отпадъчните води и за намаляване на емисиите на замърсители във въздуха.

7.1. Защитени територии и защитени зони по НАТУРА 2000

Площта на защитените територии заема 1,87% от територията на област Варна, много по-малко в сравнение със средното за страната – 5,2%. Защитените зони по НАТУРА 2000 (46,0%) обаче са над средното за страната (34%).

Защитени територии в област Варна са общо 37 на обща площ 4319,8961 ха, както следва: 1 резерват (Р) – 849,7531 ха, 4 поддържани резервата (ПР) – 212,9 ха, 1 природен парк (ПП) – 1320,7 ха, 24 защитени местности (ЗМ) – 1828,563 ха, 7 природни забележителности (ПЗ) – 107,98 ха.

В област Варна попадат 7 защитени зони, определени по Директива за опазване на дивите птици (Директива 79/409/ЕЕС) : Варненско-Белославско езеро, Провадийско-Роякско плато, Камчийска планина, Комплекс Камчия, Ятата, Галата, Батова

В областта има и 14 зони, определени по Директива за опазване на местообитанията на дивата флора и фауна : Плаж Шкорпиловци, Долината на река Батова, Галата, Провадийско – Роякско плато, Суха река, Камчия, Златни пясъци, Побити камъни, Камчийска-Еменска планина, Река Камчия, Варненско-Белославски комплекс, Екокоридор Камчия – Емине, Голяма Камчия, Таушан тепе.

Обектите на НЕМ / Национална екологична мрежа/, които включват защитените територии и защитените зони, в област Варна/46,48% / като площ са значително над средното ниво за страната/ 35%/ и с най-висок дял в СИР/ 26,79%/. В областта има 5 общини с обекти от НЕМ заемащи над 60% от територията им – Провадия, Д. Чифлик, Бяла, Дългопол и Аксаково.Община Бяла е с 99,99% от територията си под природозащита .Очевидно устройствената дейност е изправена пред сериозни ограничения. В община Вълчидол пък няма обекти от НЕМ.

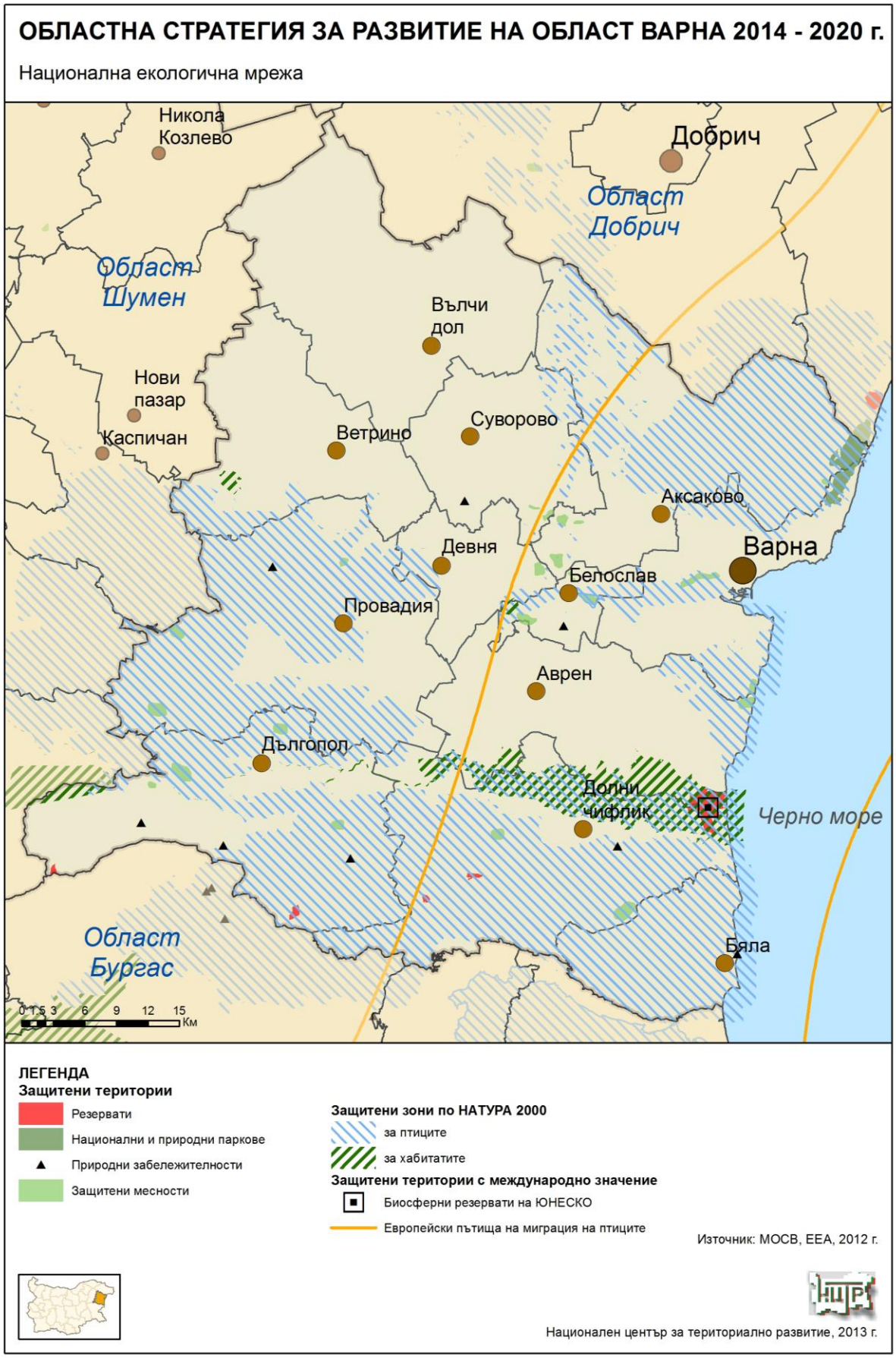

Картосхема 9 Областна стратегия за развитие на област Варна – Национална екологична мрежа

Табл. 40: Обекти на НЕМ по общини във Варненска област

Община	Обща площ (с отчитане на припокриване) Натура + Защитени		Обща площ на зони по натура (с отчитане на припокриване)		Площ на зони SPA хабитати		Площ на зони SCI птици		Обща площ на защитени територии (с отчитане на припокриване)	
	кв.км	% от общината	кв.км	% от общината	кв.км	% от общината	кв.км	% от общината	кв.км	% от общината
Аврен	80,59	22,80%	80,39	22,74%	56,65	16,03%	44,80	12,67%	1,72	0,49%
Аксаково	286,66	62,28%	284,58	61,83%	225,96	49,09%	138,55	30,10%	11,89	2,58%
Белослав	22,52	37,60%	19,09	31,88%	18,93	31,61%	1,80	3,00%	3,45	5,77%
Бяла	160,95	99,99%	160,95	99,99%	160,95	99,99%	67,33	41,83%	0,38	0,24%
Варна	81,10	34,22%	79,00	33,33%	78,59	33,16%	8,55	3,61%	7,10	3,00%
Ветрино	36,90	12,60%	36,90	12,60%	31,84	10,87%	29,69	10,14%	0,67	0,23%
Вълчи дол										
Долни чифлик	409,55	84,54%	409,40	84,51%	402,25	83,03%	371,67	76,72%	24,70	5,10%
Девня	14,76	12,15%	13,79	11,35%	3,38	2,78%	10,56	8,69%	1,06	0,88%
Дългопол	279,82	63,52%	273,56	62,10%	255,38	57,98%	174,87	39,70%	14,67	3,33%
Провадия	379,25	73,30%	379,25	73,30%	362,39	70,05%	169,07	32,68%	3,89	0,75%
Суворово	18,03	8,36%	16,71	7,74%			16,71	7,74%	1,33	0,61%
Обл. Варна	1770,14	46,40%	1753,61	45,96%	1596,31	41,84%	1033,59	27,09%	70,86	1,86%

7.2. Качество на атмосферния въздух

Основните източници на замърсяването на атмосферния въздух в областта, както и навсякъде в страната, са автотранспортът, битовите отоплителни инсталации, промишлените дейности, неорганизирано прахоотделяне от строителни и ремонтни дейности, неблагоустроените територии в населените места. Повечето от общините в областта имат добър статус на атмосферния въздух. Замърсяване на атмосферния въздух с фини прахови частици се наблюдава предимно в района на Варна-Девня. Големи емисионни източници на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух, са: "ТЕЦ Варна" АД, с. Езерово, "Девен" АД, гр. Девня, „Далкия Варна" ЕАД, гр. Варна, "Агрополихим" АД, гр. Девня, "Солвей Соди" АД, гр.Девня, "Девня Цимент" АД, гр. Девня, и "Полимери" АД, гр. Девня. Всичките са концентрирани в агломерацията Варна-Девня. В резултат в общините Варна, Белослав, Девня и Провадия съществува

потенциална възможност от влошаване здравето на населението вследствие замърсяването на атмосферния въздух. В посочените общини има разработени програми за подобряване качеството на атмосферния въздух. Съпоставката на измерените концентрации на $ФПЧ_{10}$ през 2011 г. с предходните 2010 г. и 2009 г. показва плавна тенденция за намаление на регистрираните средноденонощни концентрации над СДН, като и през трите години същите са отчетени основно през зимния период. Потвърждава се необходимостта от по-нататъшна реализация на програмите по подобряване качеството на атмосферния въздух за тези общини.

През 2011 г. на територията на областта не са отчетени превишения на ПДК на серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид и озон. Продължава тенденцията от 2007 г. за задържане на нивата на тези замърсители под праговите им годишни стойности. Като основни причини за спазването на нормите са привеждането на промишлените обекти с източници на емисии в нормите за допустими емисии, въвеждането на щадящи околната среда технологии и използване на природен газ за гориво на горивните инсталации, които биха оказали въздействие върху качеството на атмосферния въздух.

Автоматичните измервателни станции за контрол качеството на атмосферния въздух са разположени в гр. Варна („Ян Палах“ и „Батак“) и в гр. Девня („Изворите“). Също така данни постъпват и от автоматичния пункт на „ТЕЦ Варна“ ЕАД в с. Езерово. Анализът за състоянието на атмосферния въздух се извършва по 6 показателя, като осреднените концентрации по измерваните показатели в стационарните пунктове са както следва:

Табл. 41: Анализ за състоянието на атмосферния въздух за 2011 г.

Показател за КАВ	**$ФПЧ_{10}$**	**O_3**	**CO**	**NO_2**	**NH_3**	**SO_2**
Норма (ПДК)	40 µg/m^3 ср.год	180 µg/m^3 ПИН	10 µg/m^3 8 ч.пл.	40 µg/m^3 ср. год.	0.1 mg/ m^3 ср. год.	125 µg/m^3 ср. дн.
Пункт на ул. „Батак”	54,67	-	0,34	30,39	-	8,14
Пункт на ул. „Ян Палах”	38,54	46,43	0,64	29,76	-	10,65
Пункт „Изворите”	23,33	44,42	0,51	19,99	0,002	10,27

Източник РИОСВ Варна

Двата пункта в гр. Варна отчитат замърсяването от транспорта, а пунктът в гр. Девня, разположен в обект на химическа промишленост, отчита замърсяването от промишлената дейност. АИС „ Старо Оряхово" не отчита през 2011 г. наднормени съдържония на замърсители във въздуха, като се потвърждава тенденцията от 2007 г. за задържане на нивата в допустимите граници. В пунктовете при с. Белослав и гр. Провадия се запазва високото ниво на замърсявани с ФПЧ. Проблемният за всички общини замърсител са финитe прахови частици, чиято допустима концентрация за 2010 г. е 50 мкг/м3. По останалите показатели констатираните превишавания са еднократни – през пиковите часове на автомобилния трафик или във ветровито време.

7.3. Състояние на водите – повърхностни и подземни, риск от наводнения

Повърхностни води. Поречие р.Провадийска- р. Девня. Като цяло не се наблюдават съществени промени през2011 г. в състоянието на водните тела в басейна на река Провадийска спрямо 2009 г. в екологичното им състояние. Едно водно тяло подобрява състоянието си, а 2 – го влошават. Не се регистрира промяна на химичното състояние спрямо същата година.

Поречие р.Камчия. В басейна 2 водни тела подобряват състоянието си спрямо 2009 г., а 3 – го влошават.Замърсяващите вещества са нитритен и амониев азот. Дължи се на неизградената канализационна мрежа и ПСОВ за над 2000 е. ж. нерекултивираното депо при Д. Чифлик.

Подземни води. Съдържание на замърсители в подземните води се дължи на дифузни източници;просмукване на замърсители при взаимодействие с речните води, липса на защитен екран при селищните депа за отпадъци,наличие на селища без ПСОВ.

Забелязва се и трайно наличие на повишено съдържание на хлориди, сулфати, които показват наличие на морска интрузия. Резултатите доказват, че няма промяна в състоянието на водните тела с изключение на преминалите от лошо в добро състояниение подземни водни тела с код :BG2G00000Pg027 Палеоген– еоцен– олигоцен Провадия.

Морски води. Почти непроменено остава екологичното състояние на морските води във Варненския залив. Причина за това са хидроморфоложките особености на залива,въздействията от брегови източници на замърсяване и интензивния корабен трафик. Като цяло морските води във Варненска област запазват екологичното си и химично състояние без особени промени за периода 2007- 2011 г.

Риск от наводнения. По предварителни данни рисковите участъци във областта са разпределени по поречия и акватория: акватория Черно море – 8 уязвими зони; поречие р. Провадийска – 7 уязвими зони; поречие р. Девня – 2 уязвими зони; поречие р. Камчия 11 уязвими зони; Варненско езеро- 4 уязвими зони и Белославско езеро- 1 уязвима зона.

Пречистване на отпадъчните води. Основни замърсители с отпадъчни води в района са големите промишлени предприятия, разположени в Девненската низина. За три от тях е изградено общо пречиствателно съоръжение – шламоотвал “Падина”, който служи за механично пречистване (утаяване). Същият е собственост и се стопанисва от “Солвей соди” АД, гр. Девня. Планирано е съоръжението да остане в експлоатация като депо за

неопасни отпадъци до края на 2014 г., а след това - като утаителен басейн в съответствие с най-добрите налични техники на содовото производство.

Третирането на отпадъчните води в област Варна се осъществява от 20 пречиствателни станции за отпадъчни води. С изключение на градовете Варна, Белослав и Девня и големите курортни комплекси, като съществен недостатък за цялостно обхващане на битово-фекалните води и пречистването им в пречиствателни станции се явява все още ниската степен на изграденост на канализационните мрежи в населените места.

Към настоящия момент в Община Варна функционират 3 броя пречиствателни станции за отпадъчни води като за периода 2005г. - 2008г. са генерирани между 11 000 и 13 500 м.³ утайки.

Предвид съществуващите редица проблеми при ПСОВ на населените места, не могат да се достигнат строгите емисионни норми за заустване на отпадъчни води в чувствителни зони и райони на съществуващо и перспективно ползване на крайбрежните морски води. Това налага проектиране и изграждане на нови ПСОВ или там, където е възможно - разширение, реконструкция и модернизация на съществуващите.

Остават проблемите с експлоатацията на ПСОВ "Златни пясъци". През пиковите часове на денонощието през активния летен сезон постъпват залпово отпадъчни води, което води до хидравлично пренатоварване на станцията. Проблем съществува и с ПСОВ Долни чифлик на дървопреработвателно предприятие "Алфа УУД България" АД, на което е наложена ежемесечна санкция за наднормено замърсяване на р. Кривинска. През 2012 г. започнало изпълнението на проект за разширение, реконструкция и модернизация на ПСОВ гр. Провадия, както и на проект за дълбоководно заустване на пречистени води от ПСОВ Златни пясъци

7.4. Замърсени почви и нарушени територии

На територията на област Варна подлежащите на рекултивация нарушени терени в резултат от добивна дейност са кариери, рудници, хвостохранилища, насипища, депа за отпадъци и други.

Общият брой на пунктовете за мониторинг и контрол на замърсяването на почвите с тежки метали, контролирани от РИОСВ–Варна, е 31. Не са констатирани завишения на концентрациите на вредни вещества в почвите. Тенденцията е за намаляване на концентрациите спрямо базовото състояние. От извършения мониторинг на почви става

ясно, че съдържанието на вредни вещества в почвата е под допустимия минимум. Прилагането на високотехнологично земеделие и изградените противоветрови пояси предотвратяват развитието на ерозионни процеси в почвите.

На територията на община Провадия, в землището на с. Житница има засолени почви – 240 дка обработваема земеделска земя по трасето на старите подземни разсолопроводи към Девня.

През последните години се наблюдава тенденция за намаляване на замърсяването на земите и почвите и поради факта, че става поетапно закриване и рекултивация на нерегламентирани сметища. На територията на областта не са регистрирани замърсявания с негодни и с изтекъл срок на годност препарати за растителна защита.

7.5. Противосвлачищна дейност

Свлачищната дейност е характерна за областта, най- вече по високия черноморски бряг. Най. засегнати са общините Варна и в по- малка степен Бяла, Девня и Провадия. Във община Варна приблизително 80% от територията има свлачищен генезис. Териториите в близост до града, подходящи за промишлено и жилищно застрояване са в значителна степен ограничени от естествения релеф, морето или засягането им от съвременни или древни свлачища. Независимо от сложността на инженерногеоложките условия, като най-пригодни и привлекателни за строителство се оказват някои наклонени терени от крайбрежната зона на Черно море в районите на кв. „Аспарухово", кв. „Галата", кв. „Виница", СО „Траката", СО „Ален мак", кв. „Свети Никола", СО „Ракитника" и други, като огромна част от тези територии са определени като свлачищни.

Почти е невъзможно да се направи предварително актуализирана оценка и консолидиран анализ на проявата на негативни геодинамични и гравитационни процеси, като свлачища, срутища, ерозия, абразия и други, както и нанесените от тях щети.

Към настоящия момент се изявяват най- активно следните свлачищни зони:

- Южен склон на "Фатрико дере" в обхвата на мост-канал (канализация "Виница-Траката-Варна" в обсега на най- обширния свлачищен масив по крайбрежието - „Винишкия свлачищен циркус".
- Панорамен път IV-90023 Варна-Златни пясъци в участъка над КК Слънчев ден
- Десния склон на дере "Почивка", местност Св.Никола (ж.к. Бриз)

Възможно е във времето и в зависимост от сезоните да възникнат други обекти и зони с наложителни и аварийни интервенции.

Проблемът с гравитационните геодинамични процеси на територията на Община Варна е много разпространен и има огромно негативно влияние върху строителството и архитектурно-строителните решения. Необходимо е да се открият и приложат точните критерии, принципи, фактори и аргументи с цел максимално минимизиране на риска от тяхната проява.

7.6. Управление на отпадъците

Всички общини в областта са актуализирали своите програми по управление на дейностите по отпадъците, които са приети от общинските съвети. Актуализацията на програмите е извършена съобразно действащия Закон по управление на отпадъците и подзаконовите нормативни актове по прилагането му. В област Варна е осигурено сметосъбиране, което обхваща на 100 % населението в населените места.

Образуваните битови отпадъци за периода 2006 г. – 2011 г. в област Варна намаляват и от 203 хил. т. достигат до 142 хил. т. Същата тенденция е характерна и за страната като цяло. Понастоящем за областта е постигнато 100% дял на обслужено население.

Табл. 42 : Битови отпадъци и дял на обслуженото население

Статистически зони, райони, области	Общо образувани битови отпадъци (хил. тона)		Дял на обслужваното население от системи за организирано сметосъбиране (%)	
	2006 г.	**2011 г.**	**2006 г.**	**2011 г.**
Общо за страната	3548	2568	90.0	98.9
СИР	503	298	83.1	98,8
Област Варна	203	142	97.0	100.0

Източник: НСИ, 2011 г.

Според РИОСВ – Варна освен регионалното депо за неопасни отпадъци, с.Въглен всички други общински депа в общините Белослав, Ветрино, Вълчи дол, Девня, Долни Чифлик, Провадия, Суворово не отговарят на съвременните изисквания. Политиката е насочена към намаляване броя на екологично неподходящи депа за битови отпадъци чрез закриване и рекултивация и насочване към изграждането на съвременни регионални депа.

Табл. 43: Отделени отпадъци-по вид, по общини, по години и общо за областта в т/год;

Години/ Вид отпадъци	2005г.	2006г.	2007г.	2008г.	2009г.	2010г.	2011г.	2012г.
Битови, тон	122 340	105 142	108 293	136 531	120 142	131 047	125 375	132 791
Растителни, м ³	25 000	28 000	30 000	35 000	171 00	18 050	16 700	155 00
Строителни, тон	11 102	20 456	32 854	38 976	13 559	12 506	12 200	11 500

Източник: РИОСВ – Варна,2013 г.

7.7. Шумово замърсяване

В област Варна / гр. Варна/ се отчита подобрение на обстановката през 2011 г. спрямо 2007 г., което се изразява в намаляване на пунктовете с най-високо ниво на шума/ 73-77дБ/ - от 3 на 2 броя. Увеличават се шумовите нива в най-ниския диапазон – под 58 дБ, което се дължи на отпадането на пунктове от по- високото ниво 58-62 дБ. Запазва се броя на пунктовете в ниво 63-67 дБ. Увеличават с епунктовете от ниво 68-72 дБ, което се дължи на преминавене в този диапазон на 1 пункт от по- високото ниво. Най-голям дял за оформянето на акустичното състояние на община Варна има транспортният шум - автомобилният и самолетният шум, и в по-малка степен железопътният. Подобрението на акустичната среда се дължи най-вероятно на ограничаване на автомобилното движение в централната част на града.

Табл. 44 : Шумово ниво в гр. Варна / 2007-2011 г./

Град	Наблюдавани пунктове брой	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива дБ						
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	над 82
Варна -2011 г.	45	29	1	2	11	2	-	-
Варна -2007 г.	45	20	10	2	10	3	-	-

Източник: НСИ,2012 г.

7.8. Уязвимост от климатични промени

България е сред страните, които се очаква да бъдат най-сериозно засегнати от климатичните промени. **Според прогнозите, броят на нощите, през които температурата на въздуха няма да бъде под** 20°C / тропически нощи /, ще се увеличи, като страната попада в най-рисковите части на Европа. От общо 5 групи, Варненска област попада в регион от 4 група - в неблагоприятно положение.

Очаква се промяна и при продължителността на снежната покривка, като броят на дните с такава ще намалее. Във Варненска област очакваното намаление е между 20 и 40 дни,

което практически означава безснежна зима в крайбрежните части на областта и почти безснежна във вътрешните й части.

Промените на климата ще окажат своето въздействие и върху условията за туристическа дейност. Според очакваната промяна на индекса за туристически климат за ЕС, областта попада от общо 6 групи / три с положителна промяна и три с негативна промяна/в най-неблагоприятната 6 група с най- висока отрицателна промяна на индекса.

За оценка на комбинираното въздействие на тези промени е изчислен индекс на уязвимост от климатичните промени за регионите по NUTS 2 за целия ЕС. Според този индекс областта попада в 4 група /от общо 6/ с висока уязвимост от климатичните промени. Най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризмът, управлението на водните ресурси и горския фонд.

8. Териториално урбанистична структура и развитие

1. Териториална структура и начин на земеползване
2. Селищна мрежа – градове и села, йерархични нива на градовете центрове
3. Агломерационни процеси, агломерационни ареали и зони на влияние
4. Селищна структура - проблеми и тенденции, интегрирано градско развитие

8.1. Териториална структура и начин на земеползване

Област Варна заема югоизточната част от територията на Североизточния район. Областта покрива площ от 3 820 кв км, което представлява 3,44 % от територията на страната. Територията на областта е много разнообразна. Тя включва крайморски и хълмисто-равнинни ландшафти, представени от морски бряг, плата, низини, езера и речни долини.

Област Варна включва 12 общини (Аврен, Аксаково, Белослав, Бяла, Варна,

Ветрино, Вълчи дол, Девня, Долни Чифлик, Дългопол, Провадия, Суворово). Пет от общините излизат на морския бряг - Аксаково, Варна, Аврен, Долни Чифлик и Бяла. Четири от общините попадат в далечния хинтерланд на областта - Вълчи дол, Ветрино, Провадия и Дългопол. Три от общините заемат междинно положение - Суворово, Девня и Белослав.

Териториалната структура според начина на земеползване има следната характеристика:

Земеделските територии са 2261127 дка, което представлява 59,20% от територията на областта. Техният относителен дял е близък до този за страната (58,7 %). Обработваемата земя на човек от населението – 4,3 дка, е по-малко от средното за страната - 6,2 дка/човек.

Горските територии заемат 1071521 дка или 28,00% от територията на областта, което е по-малко от това за страната 33,6%.

Защитените територии заемат около 1% от територията на областта, което е много по-малко от средното за страната (5%). Защитените зони по Натура 2000 обаче заемат 46,4%.

Водните площи и течения заемат сравнително висок дял - 2,0% от територията и това се дължи на наличието на Варненското и Белославското езера.

Сравнително висок е делът на ***териториите за добив на полезни изкопаеми*** 2,3%, които могат да се отнесат към нарушените територии за възстановяване.

Урбанизираните територии заемат 289 400 дка или 7,57% от площта на областта, което е значително по-голямо от средното за страната – 5%. Това се дължи на обширната урбанизирана територия на град Варна и на формиращото се агломерационно ядро в общините Варна, Аксаково, Белослав и Девня, а също и на усвоените с туристическо строителство крайбрежни територии на север и на юг от Варна.

Табл. 45: Баланс на територията на област Варна

Видове територии	Площ (дка)	% дял
Земеделски територии	2261127	59,20%
Горски територии	1071521	28,00%
Урбанизирани територии	289400	7,60%
Водни течения и водни площи	74417	2,00%
Добив на полезни изкопаеми	87877	2,30%
Транспорт и инфраструктура	33374	0,90%
Общо	3819472	100%

Източник: Национален център по кадастър ЕООД.

Урбанизираните територии заемат различен дял от територията на отделните общини. Логично най-голям е техният дял в община Варна - 32,4%. Сравнително голям е делът им в общините Девня (17,0%) и Белослав (16,7%). В останалите общини той е близък до средното за страната (5%).

Средната ***гъстота на населението*** в област Варна е 124,4 д./кв.км. и е значително по-висока от средната за страната (66.34 д./кв.км.). Гъстотата на населението в рамките на областта варира чувствително, като тя е най-висока в община Варна – 1442.3 д./кв.км, а най-ниска в община Ветрино – 18.5 д./кв.км. Гъстотата на населението върху урбанизираната територия на областта е 1641,6 души на кв. км., а в урбанизираната територия на община Варна е 4463,7 души на кв.км.

Табл. 46: Урбанизирани територии и гъстота на населението в общините на област Варна, 2011 г.

общини	Територия на общината (кв.км.)	Урбани-зирана територия (кв км)	Дял на урбани-зирана та (%)	Население 2011 г.	Гъстота на населението (д/кв.км.)	Гъстота в урбаниз. територия (д/кв.км.)
Аврен	353,9	19,2	5,43%	8574	24,2	446,6
Аксаково	461,3	31,2	6,8%	20426	44,3	654,7
Белослав	59,9	10,0	16,7%	11023	184,0	1102,3
Бяла	161,8	9,4	6,8%	3242	20,0	344,9
Варна	238,3	77,0	32,4%	343704	1442,3	4463,7
Ветрино	292,3	14,5	5,0%	5415	18,5	373,4
Вълчи дол	472,5	28,2	6,0%	10052	21,3	356,5
Девня	121,1	20,7	17,0%	8730	72,1	421,7
Д Чифлик	485,1	17,0	3,5%	19360	39,9	1138,8
Дългопол	441,0	18,2	4,1%	14389	32,6	790,6
Провадия	517,9	34,0	6,6%	22934	44,3	674,5
Суворово	215,9	10,0	4,6%	7225	33,5	722,5
Общо	**3 820,0**	**289,4**	**7,57%**	**475 074**	**124,4**	**1641,6**

Източник: НСИ, ОПР на общините в областта

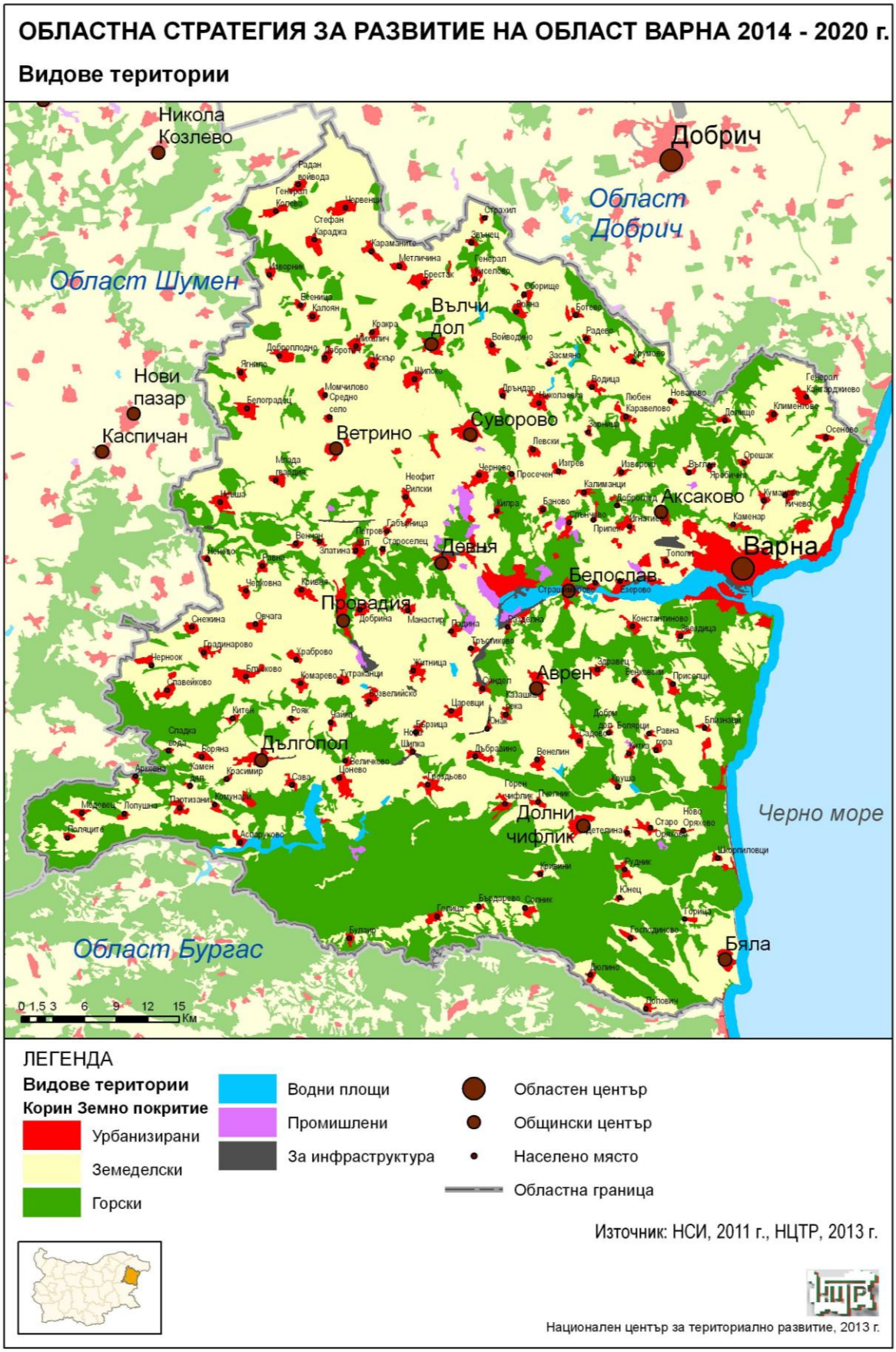

Картосхема 10 Областна стратегия за развитие на област Варна – териториална структура

8.2. Селищна мрежа – градове и села, йерархични нива на градовете-центрове

Селищната мрежа в областта е богато развита - има 159 населени места, от които 11 града. В 2011 г. в 10 града (с. Игнатиево в община Аксаково е обявено за град след проведеното преброяване в 2011 г.) живеят 393 068 души, или 82.7 % от населението на областта, което я прави втората най-силно урбанизирана област в страната**.** В областния център град Варна живеят 334 870 д. или 85.2 % от градското население на областта. В периода 1992–2001 г. се е увеличавало населението на градовете Аксаково, Белослав, Варна, Девня, Дългопол. В периода 2001 – 2011 г. само в два от градовете се увеличава населението - Варна със 7.0 % и Аксаково със 7.3 %.

Според броя на населението им градовете в областта се категоризират както следва: 1 много голям град Варна – 334 870 д., 1 малък град Провадия – 13 235 д., останалите 9 града са в категорията много малки градове под 10 хил.д. Трудно може да се говори за градски центрове балансьори на Варна в територията на областта. В много малка степен такава роля може да изпълняват Провадия и Девня (като промишлен център). Това характеризира територията на обалстта като изразено моноцентрична. Истинските балансьори на Варна са в съседните области Шумен и Добрич в рамките на Североизточна България. Селата в областта са предимно от категориите малки и много малки села под 200 души.

Табл. 47: Градско население и степен на урбанизация в общините на Варненска област

общини	население	в градовете	% градско
1 Аврен	8574	-	-
2 Аксаково	20426	7801	38,2
3 Белослав	11023	7813	70,9
4 Бяла	3242	2034	62,7
5 Варна	343704	334870	97,4
6 Ветрино	5415	-	-
7 Вълчи дол	10052	3179	31,6
8 Девня	8730	8013	91,8
9 Д Чифлик	19360	6644	34,3
10 Дългопол	14389	4888	34,0
11 Провадия	22934	13255	57,8
12 Суворово	7225	4571	63,3
Област Варна	475074	393068	82,7

Източник: НСИ

Степента на урбанизация (процента на градското население) в област Варна е 82,7%, по-висока от средното за страната – 72,5% и за СИ район – 77,4%. Най-висока тя е в община

Варна - 97,4%, следвана от община Девня – 91,8% и община Белослав – 70,9%. Сравнително ниска е в община Д Чифлик – 34,3% и в община Вълчи дол – 31,6%.

Град Варна е общински и областен административен център и център на Североизточния район от ниво 2. Варна има многостранни социално-икономически и културни функции и формира силно поле на пространствено влияние, надхвърлящо общинските и областните граници. Той е включен в европейската мрежа на градовете в категорията градове с национално и международно значение. В Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) на Република България, разработена в НЦТР и приета от МС през 2012г., Варна е определен като силно изявен урбанистичен център от второ йерархично ниво – балансьор на столицата в източната част на националната територия. Тази му роля дава основание град Варна да бъде наричан "морската столица" на България. Той е наричан и "източната порта" на ЕС към Черно море, Близкия Изток и Азия.

Градовете Провадия и Девня са определени в НКПР от четвърто йерархично ниво като "малки градове с микрорегионално значение за територията на групи общини". Останалите много малки градове и села-общински центрове са от пето йерархично ниво със значение за съответната община.

8.3. Агломерационни процеси, агломерационни ареали и зони на влияние

Като силно изразена ос на развитие и урбанизация в областта следва да се посочи основната урбанизационна ос в направление изток-запад - Варна-Девня-Провадия с продължение към Нови пазар, Каспичан и Шумен. Тя е фрагмент от националната паралелна ос в Северна България Варна-София. Друга важна урбанизационна ос се развива перпендикулярно в направлението север-юг по крайбрежната ивица и дължи своето развитие на туристическата урбанизация. По тези две оси се формира варненската агломерация.

Варна формира агломерационно образувание, от една страна, в западна посока към Белослав и Девня благодарение на интензивното промишлено развитие и на транспортно-пристанищната дейност и от друга страна, в северна и южна посока благодарение на интензивното туристическо развитие в крайбрежната територия. През втората половина на миналия век агломерационните процеси при Варна се развиват на основата на индустриалното производство. В края на века и понастоящем агломерационните процеси се развиват много по-силно на основата на туристическата индустрия.

Варна и ядрото на нейната агломерация са разположени периферно на територията на областта, което предопределя дебалансираността на селищната мрежа и съответно неравномерното социално икономическо развитие. В резултат на това в територията на областта се проявява силно проблемът за център и периферия. Тази особеност на селищната мрежа в област Варна обуславя и вътрешнообластните различия между отделните общини.

В общините от ядрото на агломерацията: Варна, Девня, Аксаково, Белослав се формира широко и активно притегателно поле за инвестиционна и предприемаческа дейност,

където се наблюдава висока степен на развитие и полифункционална икономическа структура с традиционно утвърдени приоритети в развитието на промишлеността, транспорта и туризма.

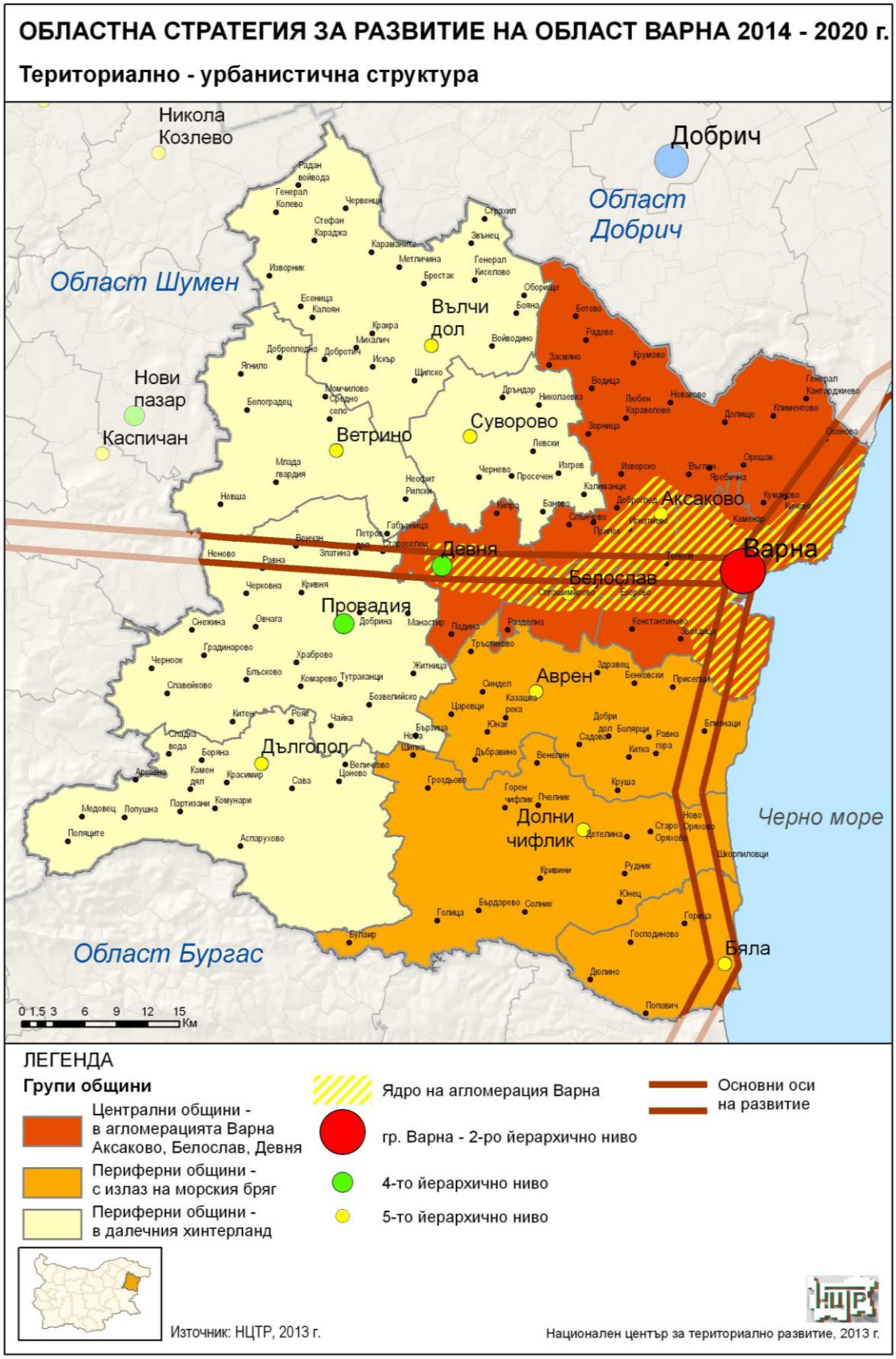

Картосхема 11 Областна стратегия за развитие на област Варна – Териториално- урбанистична структура

В “периферните общини” Суворово, Вълчи дол, Ветрино, Провадия, Дългопол, се наблюдава ниска степен на развитие и монофункционална икономическа структура – с аграрен и аграрно-промишлен характер, с ниска привлекателност за инвестиране в производствена и друга дейност и липса на икономическа среда за предприемачество и бизнес. В крайбрежните общини Аврен, Долни чифлик и Бяла посочените характеристики на периферните общини се смекчават до известна степен поради туристическата им насоченост.

Нормативни ограничения не дават възможност да бъде разработен ОУП в обхвата на агломерационното ядро в общините Варна, Аксаково, Белослав и Девня. ОУП на град Варна е разработен в тесните граници на община Варна дори без град Аксаково, който е пространствено свързан с Варна като нейн квартал. Летище Варна попада отчасти в община Аксаково, отчастти в община Варна. Същото се отнася за интензивно усвоените крайбрежни територии на езерото, които са в обхвата на четирите общини. Разработването на районна устройствена схема на общините Варна, Аксаково, Белослав и Девня в обхвата на агломерацията би компенсирало до известна степен нормативната ограниченост. Истинското решение на проблема обаче е в регламентирането и изготвянето на Общ устройствен план на агломерацията Варна. Такъв общ план е в състояние да обхване комплексно проблемите на агломерацията и да даде надеждни предложения за тяхното решаване.

8.4. Селищна структура-проблеми и тенденции, интегрирано градско развитие

Състоянието на физическа среда в селищата е сериозен проблем за общините както в ядрото на агломерацията, така и в периферията. Мрежите на градската техническа инфраструктура повсеместно не удовлетворяват адекватно градските нужди. Амортизирана е градската физическа среда и сградният фонд в големи части от територията на малките градове. Сравнително по-добро е състоянието в центровете на градовете благодарение на общински и частни инициативи. Единствено град Варна предлага високо естетична и благоустроена градска среда главно в централната градска част и в някои други райони. Много сериозни усилия в тази сфера са от първостепенна необходимост за всички градове в областта.

В последните години се наблюдава активен процес на увеличаване на урбанизираните територии и застрояване с различно предназначение - за туризъм, за обитаване, за производство, за складове и различни услуги. Особено интензивен е този процес около

входно–изходните пътни артерии на населените места и най-вече по морското крайбрежие на община Варна. Процесът на интензивно урбанизиране на морския бряг влиза вече в остър конфликт с изискването за запазване устойчивостта на крайбрежието и природните му компоненти. В резултат на некоректно осъществявани строителни дейности се активизират свлачищните процеси. Усилената урбанизация на крайградските крайбрежни територии при липсата на достатъчна воля да бъде защитен общественият интерес пред частните и корпоративни интереси свива така необходимите публични пространства и поражда сериозни проблеми с инфраструктурното осигуряване, което е задължение на общината. Затруднено е провеждането на нормални параметри на уличната мрежа, обезпечаване на водоснабдяването, канализацията, електрификация и др. Силно затруднено е осигуряването на социалното обслужване - терени за детски градини, училища, публични зелени площи. Законът за устройство на Черноморското крайбрежие и най-вече неговото некоректно прилагане не осигуряват достатъчно надеждна защита на публичния интерес и публичните пространства в крайбрежните територии.

Устройството и урбанизирането на територията особено по крайбрежието следва да се осъществява в много тясно взаимодействие с екологическото планиране. Трябва да се постигне баланс между урбанизираната и природната среда, като не се допусне нито непрекъсната урбанизация на морския бряг, нито антропогенно претоварване, провокиращо деградация на средата. Трябва да се запазят възможностите за естествен контакт между сушата и морето и едновременно с това да се подпомогне необходимото интегриране между курортните зони, комплекси и населени места с прилежащия им естествен природен тил (хинтерланд). Трябва да се преодолее изоставането в обвързването на функционално-териториалното развитие със системите на инженерно-техническата инфраструктура при пълно съобразяване с трудните инженерно-геоложки условия.

Относително по-добро е състоянието и обновяването в централните градски части на големия град Варна. Прилагането на интегрирания план за градско възстановяване и развитие ще допринесе допълнително за положителното развитие на градската среда в определените зони за въздействие. За съжаление малките градове в областта не са предвидени като бенефициенти по тази програма и е много проблематично включването им в кампанията за интегрирано градско възстановяване и развитие. Това ще засили контраста между центъра и периферията, между големия град и малките периферни градове в общините на областта.

В бъдещото развитие на областта от особено важно значение ще бъде да се тушират неблагоприятните процеси на диспропорцията между центъра и периферията и да се разширява и засилва благотворното влияние на Варна върху останалите населени места в областта чрез подобряване на транспортния и комуникационен достъп до услугите и културата, които предлага големият град. Периферните общини в областта имат потенциал да се превърнат в жизнен стопански хинтерланд на ядрото на агломерацията и на активно усвояваната за туризъм крайбрежна ивица. Малките градове – центрове на общини имат своите шансове за превръщането им в опорни центрове на селищната мрежа, обслужващи селските населени места, като по този начин се подобри връзката "град-село" в унисон с европейските политики за социално и териториално сближаване.

9. Административен капацитет, междуинституционална координация и съгласуваност на политиките

Изпълнението на областната стратегия в голяма степен зависи от административния капацитет на областната и общинските администрации и постигната координация и съгласуваност с участниците в процеса на планиране и развитие на областната общност. Повишаването на административния капацитет и координацията е гаранция за стимулиране на процесите, свързани с развитието на областта и засилват приложимостта на стратегията и по-ефективното усвояване на регионалните предимства и потенциали на областта. През изминалия период на действие на документите за регионално планиране на национално, регионално областно и локално общинско ниво участниците в процеса и по-конкретно администрациите натрупаха опит и повишиха значително своя капацитет. Стратегическото планиране на областното и местното развитие изисква време, ресурси и сериозни усилия от страна на администрациите. А при допуснати от тяхна страна грешки рязко се увеличават отрицателните последици при планирането на регионалното и местното развитие. От решаващо значение е осъзнаването от областните и местните органи и администрации, че стратегическите документи са техни собствени, а не привнесени или наложени отвън документи за изпълнение.

Като индикатори за определяне на постигнатото ниво на административния капацитет могат да служат изготвените програми, осъществяваните проекти по линия на европейските фондове, осъществените партньорства, прилагането на информационни системи, качеството на предлаганите услуги от администрациите, разработените и прилагани системи за наблюдение, оценка и контрол на приложението на планове и програми.

В общините са разработени и се изпълняват редица програми, свързани с развитието на инфраструктурата, на социалната сфера, на околната среда, на административния капацитет и др.: Най-често това са следните програми :

- Програма за развитие на читалищната дейност Аврен, Аксаково, Провадия
- Програма за опазване на околната среда – Бяла, Ветрино, Долни чифлик
- Програма за управление на отпадъците Аврен, Бяла, Девня, Долни чифлик, Провадия
- Програма за овладяване популацията на безстопанствените кучета на територията на общината Аврен, Бяла, Долни чифлик
- Програма за закрила на детето - Аксаково

- Програма за развитие на човешките ресурси – Аксаково
- Младежки дейности, спорт - Аврен

Програма за намаляване на нивата на замърсителите в атмосферния въздух и достигане на установените норми за вредни вещества на община - Девня и Провадия

Със съдействието на Областната администрация беше проведено анкетно проучване сред общините в областта по отношение изпълняваните от тях проекти. Общинските администрации в областта дадоха отговори на серия зададени въпроси, с които може да се оцени нивото на техния капацитет, възможности и желание да участват активно и да управляват процесите на стратегическо планиране и местно развитие, а това ще рече и за развитие на областта, като общност на общини. За набирането на информация за институционалния капацитет на област Варна за провеждане на ефективна регионална политика за периода 2007 – 2011 г., бяха поставени следните въпроси:

- Брой изготвени и реализирани съвместни проекти между институциите и/или бизнеса и/или неправителствения сектор;
- Брой изготвени и реализирани проекти за работа в мрежа и обмен на информация между регионалните и местните власти;
- Брой проекти, получили техническа помощ за подготовката им;
- Брой реализирани „публични-частни партньорства”;
- Брой разработени информационни системи за осигуряване на процеса на управление и предоставяне на услуги;
- Процент от общинските администрации, предоставящи услуги на едно гише;
- Брой услуги изведени от администрациите - „аутсорсинг”;
- Брой извършвани електронни услуги от общинските и областната администрации;
- Брой разработени системи за мониторинг, оценка и контрол на общинските планове за развитие и на областната стратегия за развитие.

От отговорите на поставените въпроси става ясно, че общините в област Варна имат изготвени и реализирани различен брой съвместни проекти в партньорство с други общини, с неправителствени организации и сдружения, с бизнеса и други партньори. Община Аксаково разработва 2 бр. проекти с партньори, община Белослав - 2 бр. с

партньори, община Вълчи дол – 2 бр. с партньори. Община Девня е реализирала съвместни проекти с областна администрация Варна, с други общини в областта, с МИГ "Девня-Аксаково", с читалищата в общината. Община Суворово има изпълнени 6 бр. проекти в партньорство с различни неправителствени организации и сдружения. Община Провадия съвместно с общини Дългопол и Долни Чифлик разработва проект за*"Подобряване ефективността на общинските администрации за постигане на оптимизация и избягване на дублиращи функции"*. Община Варна изпълнява 11 проекта по ОПРР, 2 проекта по ОПОС, 2 проекта по ОПАК, 8 проекта по ОПРЧР, 1 проект по ОПТП. Слаба активност в реализацията на съвместни проекти показват общините Аврен, Ветрино. Активността на повечето общини в областта е индикатор за повишен административен капацитет за реализация на съвместни проекти в партньорство и е гаранция за постигане на по-тясно бъдещо териториално сътрудничество през програмния период 2014-2020 и за укрепване на областната общност.

В общините се посочват твърде малък брой проекти за работа в мрежа и обмен на информация между регионалните и местни власти – в Долни чифлик 4 бр., Суворово 1 бр.

Твърде малък е броят на проектите, получили техническа помощ за подготовката им – по един такъв проект посочват общините Аврен, Аксаково, Девня, Долни чифлик, Суворово. В общините от областта не са реализирани „публични-частни партньорства" при изпълнение на проекти. Разработени са известен брой информационни системи за осигуряване на процеса на управление и предоставяне на услуги – в община Аксаково 3 бр, в Белослав 1бр, в Бяла 1 бр, във Ветрино 2 бр, в Долни чифлик 1 бр, в Дългопол 5 бр , в Суворово 2 бр. В предоставянето на услуги на едно гише общините от областта показват сериозен напредък. Системата е въведена във всичките общини и почти всички предоставяни услуги се осъществяват по този начин - в Аврен 82%, в Аксаково 100%, в Белослав 65%, в Бяла 10%, във Ветрино 100%, във Вълчи дол 80%, в Девня 80%, в Долни чифлик 97%, в Дългопол 100% са предоставяните услуги "на едно гише". Не се практикува изнасяне на услуги от администрациите, с изключение на община Аксаково, която посочва 30% изведени услуги от администрацията - „аутсорсинг". Другите общини не са посочили, че практикуват такава дейност. Общините Долни чифлик и Дългопол посочват по 4 бр услуги, извършвани по електронен път от общинските администрации. За разработени системи за мониторинг, оценка и контрол на общинските планове за развитие съобщават само общините Аксаково 1 бр и Бяла – в процес на разработване.

Според данните от 2013 г. на Информационната система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България (ИСУН), в областта се изпълняват 98 проекта на обща стойност 405,58 млн лв. по програмите на европейските структурни фондове. От общия брой на проектите 26 бр или 27% са локализирани в община Варна, а от общия обем 247,76 млн.лв. или 61% се реализират също в община Варна. Това е пропорционално на големината и значението на община Варна и на нейния голям капацитет по отношение на усвояването на средства от структурните фондове. Освен в община Варна относително по-голям обем средства се усвояват в общините Аксаково 56,51 млн. лв., Белослав 29,24 млн.лв., Провадия 24,87 млн.лв., Бяла 19,27 млн.лв. Твърде малък обем средства се усвояват в общините Ветрино 1,00 млн. лв., Дългопол 1,44 млн.лв.

По данни от 2013 г. на ИСУН в община Аврен се изпълняват 9 проекта на обща стойност 7, 28 млн лв, в община Аксаково - 11 проекта на стойност 56,51 млн лв, в община Белослав – 5 проекта на стойност 29,24 млн лв, Бяла - 7 проекта на стойност 19,27 млн лв, Варна – 26 проекта на стойност 247,76 млн лв, Ветрино – 4 проекта на стойност 1,00 млн лв, Вълчи дол - 3 проекта на стойност 8,73 млн лв, Девня – 3 проекта на стойност 2,33 млн лв, Долни чифлик 9 проекта на стойност 3,45 млн лв, Дългопол 4 проекта на стойност 1,44 млн лв, Провадия – 8 проекта на стойност 24,87 млн лв, Суворово – 8 проекта на стойност 3,70 млн лв. Изпълнението на проектите в отделните общини, измерено с изплатените средства, се движи от 12% до 95%. От общата стойност 405,58 млн лв изплатени са 96,63 млн лм или 23,83%.

Табл. 48: Проекти, изпълнявани по програмите на европейските структурни фондове

	Община	**Брой проекти**	**Стойност (млн.лв.)**	**Изплатени (млн.лв.)**	**Изплатени (%)**
1	Аврен	9	7, 28	2,40	32,9%
2	Аксаково	11	56,51	12,58	22,3%
3	Белослав	5	29,24	21,68	74,1%
4	Бяла	7	19,27	2,62	13,6%
5	Варна	26	247,76	30,01	12,1%
6	Ветрино	4	1,00	0,23	23,0%
7	Вълчи дол	3	8,73	8,30	95,0%
8	Девня	3	2,33	0,55	23,6%
9	Долни чифлик	9	3,45	2,20	63,8%
10	Дългопол	4	1,44	0,17	11,8%
11	Провадия	8	24,87	13,17	53,0%
12	Суворово	8	3,70	3,08	83,2%
	Общо област	98	405,58	96,63	23,83%

Източник: ИСУН, 2013

В областта се реализират 31 проекта за въвеждане на нови технологии и иновации на обща стойност 48,05 млн. лв. с усвоени 16%. По програма Конкурентноспособност се реализират 120 проекта на обща стойност 57,02 млн. лв. с усвоени 21%. В системата на здравеопазването се изпълняват 3 проекта на обща стойност 280 хил. лв. в община Варна. В културната сфера – 8 проекта на стойност 1,20 млн. лв. и в опазването на КИН – 4 проекта на стойност 6,50 млн. лв., също локализирани в община Варна. В областта на социалните услуги – 45 проекта на обща стойност 18,25 млн. лв., разпределени сравнително равномерно в общините на областта.

В сферата на подобряване административния капацитет в областта се изпълняват в партньорство проектите: "Прозрачна и достъпна общинска администрация", "Укрепване на капацитета на неправителствените организации за сътрудничество и диалог с общинските администрации по проблемите на местно устойчиво развитие"," Общинските администрации-достъпни,прозрачни и компетентни", "Подобряване ефективността на общинските администрации Дългопол, Долни Чифлик и Провадия за постигане на оптимизация и избягване на дублиращи функции".

В община Аврен се изпълнява проект "Диалог за добро управление чрез аутсорсинг и ПЧП". В община Аксаково - проект "Създаване на партньорства за по-добро управление на общината. В община Варна – проектите "Общинска администрация гр. Варна – прозрачен, компетентен, динамичен и интерактивен партньор на бизнеса", "Изграждане на партньорска мрежа за междурегионално сътрудничество в областта на управлението на човешките ресурси между Община Варна, Департамент Нор, Франция и община Дордрехт, Нидерландия".

През 2013 г. проектите на общините Аксаково, Белослав, Ветрино, Вълчи дол, Дългопол и Провадия за повишаване на квалификацията на служителите по Оперативна програма "Административен капацитет" са одобрени за финансиране по приоритетна ос II на ОПАК „Управление на човешките ресурси", подприоритет 2.2. „Компетентна и ефективна държавна администрация".

В рамките на Североизточния район Варненска област е първенец по Оперативна програма "Администратовен капацитет" (ОПАК) за 2012 г. От финансирани общо 28 проекта в Североизточния район за общо 11 401 001 лева, във Варненска област са 17 проекта, като 4 от тях са за над 3,9 млн. лв. и се изпълняват от община Варна. По проект за 600 000 лв. пък работи областната администрация.

През 2009 – 2012 г. областната администрация е бенефициент по проект “За прозрачни и открити областни и общински администрации” на обща стойност 325 хил. лв. Проектът има за цел “Повишаване ефективността в работата на областните и общинските администрации чрез засилване на контрола, прозрачността, отчетността и утвърждаване на ефективни механизми за превенция, мониторинг и противодействие на корупцията”. В дейностите по проекта са включени: Проучване и анализ на съществуващата практика за отчетност и прозрачност в областните и общински администрации и формулиране на предложения за оптимизирането й ; Проучване на съществуващи добри практики в държави-членки на ЕС в областта на отчетността, прозрачността и превенция на корупцията и адаптирането им за прилагане в дейността на областните и общински администрации ; Разработване на единна методика - стандарти, унифицирани критерии и индикатори за измерване и отчитане на състоянието за прозрачност и отчетност на областните и общинските администрации; разработване и реализация на концепция за организиране на специални места за достъп до информация в областните и общинските администрации ; Обновяване на интернет страниците на областните и общинските администрации и др. проектът е изпълнен с участието на партньори. Общата преценка е, че както в областната администрация, така и в общинските администрации административният капацитет е достатъчно добре развит и е в процес на постоянно разширяване и подобряване, което е гаранция за успешно справяне с предизвикателствата през новия планов период.

10. Област Варна - Синтезиран анализ (SWOT)

Област Варна показва възходящо социално-икономическо развитие до 2008 г. След тази година се наблюдава спад в икономическото развитие в резултат на развиващата се в световен и европейски мащаб финансова и икономическа криза.

В 2008 г. е най-висок обемът на БВП, на БДС, броят на заетите лица,коефициентът на заетост, обемът на произведената продукция, нетните приходи от продажби, броят на регистрираните туристически легла и реализираните нощувки. След тази година всички посочени показатели показват намаляване. С малко забавяне от 2009г. започват да намаляват чуждестранните преки инвестиции и разходите за НИРД. Броят на предприятията в областта започва да намалява от 2010г.

В 2011 г. има леки признаци на подобряване на икономическото развитие, изразено в обема на произведената продукция, нетните приходи от продажби и разходите за НИРД, в броя на реализираните нощувки, но все още не се наблюдава стабилна тенденция. Коефициентът на безработица се увеличава след 2009 г. В 2011 г намалява и средният годишен доход на лице от домакинствата.

Към края на 2011г. се наблюдава начало на намаляване на общия брой на населението в областта, което се дължи както на отрицателния естествен прираст, така и на спад в механичния прираст. Градското население преобладава чувствително и е съсредоточено предимно в големия град Варна (70%). Силно намалява населението на периферните общини. Възрастовата структура и образователното равнище (22% висшисти) в областта са в относително добро състояние. Редуциран е броят на училищата в областта поради отрицателните демографски характеристики и намаляването на децата в малките общини.

Системата на здравеопазването е добре развита и като цяло покрива нуждите от здравна помощ на областта. Проблем остава отдалечеността от мястото на предлагане на квалифицирана медицинска помощ и на социални услуги за някои от малките общини и населени места. Варна е силен образователен център в България с висши учебни заведения и значими научноизследователски институти. Все още не е постигната необходимата степен на обвързаност на висшето образование и научноизследователската дейност с нуждите на бизнеса.

Развитието в областта е силно поляризирано и се проявява феноменът “център-периферия”. През периода 2007 – 2011 г. се запазва характерното голямо различие между

социално-икономическото развитие на Варна и останалите общини в областта. Развитие на агломерационни процеси се проявява в обхвата на община Варна и в съседните общини Аксаково, Белослав и Девня. Основните оси на урбанизация се развиват по направлението изток-запад в резултат на индустриалното развитие и по направлението север-юг по морския бряг в резултат на туристическото развитие.

Повсеместната икономическа криза се отразява чувствително негативно върху развитието на областта и на града, което е видно от спада в показателите в периода след 2008 г. Но областта остава с по-добри показатели в сравнение със средните за СИ район и за страната. Общите сравнително благоприятни показатели в социално-икономическото развитие на областта се дължат изключително на големия град Варна.

Синтезираният анализ (SWOT) представя в кратко описание силните страни, слабите страни, възможностите и заплахите в икономическото, социалното, туристическото, екологическото и културното развитие на областната общност.

СИЛНИ СТРАНИ:

- Геостратегическо местоположение на Варненска област и роля на „европейски портал", европейски транспортен възел с пристанище, летище, жп линия, телекомуникационна мрежа, преминаване на транспортни коридори и инфраструктурни съоръжения с международно значение през територията на областта.
- Наличие на голям град Варна - урбанистичен център с национално и европейско значение и с развити многостранни икономически, туристически, социални, университетски, образователни, научни и културни функции - "морската столица" на България.
- Разнообразна многоотраслова структура на областната икономика, с висока концентрация и специализация, наченки на формиращи се производствени клъстери.
- Добри традиции в корабоплаването, корабостоенето, подготовка и реализация на морски кадри на международния пазар (капитани, механици, моряци)
- Добре развита бизнес инфраструктура – финансов сектор, консултантски фирми, бизнес асоциации и голям брой МСП, наличие на високотехнологичен бизнес инкубатор.

- Развита мрежа от висши училища, научни и научноизследователски центрове с национална значимост, научен потенциал за развитие на високотехнологични производства.
- Богати природни и антропогенни рекреационно-туристически ресурси (морско крайбрежие, пясъчни плажове, минерални води, водни площи, богато културно наследство, богат културен живот) за развитие на традиционен и алтернативен туризъм.
- Наличие на сериозен туристически бизнес потенциал и организации и институции в туризма. Наличие на туристически комплекси с добре развита материална база.
- Добри агропроизводствени условия, висококачествена обработваема земя за растениевъдство и зърнопроизводство, наличие на богати традиции и опит в земеделието.
- Изградена и добре функционираща инженерно техническа инфраструктура - транспортна, енергийна, водостопанска, телекомуникационна.
- Добър достъп от населените места на областта до услугите на град Варна в рамките на 30 минути за по-голямата част от населението на областта.
- Наличие на добър демографски потенциал с относително високо образователно равнище и добра професионална квалификация на кадрите.
- Обезпеченост на населението със здравни заведения и висококвалифициран медицински персонал, наличие на Медицински университет, медицински колежи.
- Съхранена културна идентичност на областта, наличие на широка мрежа от културни институции с трайни традиции в организирането на национални и международни културни събития.
- Наличие на достатъчен административен капацитет на областно и общинско ниво, който постоянно се разширява и подобрява

СЛАБИ СТРАНИ:

- Наличие на диспропорции в социално-икономическото развитие на общините в областта, силна проява на феномена „център-периферия”, силен контраст между Варна и периферните изоставащи селски общини.

- Остаряла производствена база, липса на иновационни промени в много от периферните селски общини, намаляване броя на реално функциониращите в тях предприятия, недостатъчно качество на произвежданите стоки и услуги.
- Незадоволително взаимодействие между висшите учебни заведения, изследователските центрове и бизнеса, недостатъчни разходи за НИРД.
- Недобро състояние на общинската пътна мрежа, забавено изграждане на автомагистрала „Черно море", скоростен път Русе-Шумен и модернизация на ж.п. линията Русе – Варна
- Непоследователна политика на държавата за подпомагане на «морската индустрия», голям брой държавни регулации, незадоволителна степен на децентрализация, неадекватна или нестабилна нормативна база с чести промени.
- Сравнително слабо усвояване на европейските средства по проекти по програма „Конкурентноспособност".
- Прекалено туристическо усвояване на природно-рекреационни ресурси и прекалено застрояване на крайбрежната ивица, водещо до поява на конфликти с околната среда.
- Намаляване на раждаемостта и естествения прираст в повече от общините, емиграция на млади и образовани хора извън областта, начало на намаляване на механичния прираст и на броя на населението в областта.
- Амортизирани сграден фонд и материално-техническа база на голяма част от културните обекти и недвижимите културни ценности, липса на действителен пазар на труда в културната сфера.
- Закриване и сливане на паралелки и училища в малките населени места, ограничен училищен сграден фонд в центъра на Варна.
- Изоставане в областта на превантивната медицина. Неравномерно разпределение на медицински специалисти в областта.
- Слаба благоустроеност в повечето населени места, неефикасно поддържане на уличната мрежа, недостатъчна изграденост на канализационните мрежи в селищата и курортите.
- Неравномерно разпределение на *водните ресурси* в областта.

- Замърсяване на въздуха, водите, почвите и акваторията в промишлено-градската агломерация "Варна-Девня", проява на разрушителни свлачищни процеси и абразия по крайбрежието.
- Липса на достатъчна координация и обвързаност на секторните политики и секторните действия на територията на областта от гледна точка на постигането на синергичен ефект за комплексното развитие
- Отсъствие на конкуренция при провеждането на търгове по обществените поръчки, наличие на корупционни практики.

ВЪЗМОЖНОСТИ:

- Подобряване на трансграничното сътрудничество предвид благоприятното стратегическо географско разположение и активно участие в Черноморското икономическо сътрудничество.
- Обогатяване на туристическото предлагане чрез развитие на алтернативни форми на туризъм – балнео, спа, здравен, познавателен, културен, селски. Активизиране на вътрешността на областната територия за създаване на атрактивни регионални туристически продукти.
- Увеличаване на преките чуждестранни инвестиции в преработвателната промишленост, транспорта и съобщенията, туристическия сектор, строителството и др.
- Очаквано развитие на офшорната индустрия (за добив и пренос на нефт, газ, фотоволтаични и ветрови електроцентрали)?.
- Повишаване атрактивността на областта чрез инвестиции в областта на високите технологии. Повишаване конкурентоспособността на малките и средни предприятия.
- Подобряване на връзките на висшето образование и научно-изследователската и развойна дейност с бизнес дейностите в областта.
- Прилагане на проекти и програми, финансирани от ЕС, за диверсифициране на икономиката в периферните общини.
- Реализиране на проекти с финансов ресурс на ЕС за биоразнообразие и екоинфраструктура. Подобряване характеристиките на крайбрежните морски води.

- Изграждане на черноморската магистрала и подобряване на пътната инфраструктура чрез изпълнение на проекти по оперативните програми.
- Прилагане на интегриран подход в управлението на отпадъците на регионално равнище.
- Прилагане на мерки по енергийна ефективност чрез проекти по ОП „Региони в растеж".
- Обновяване и развитие на ВиК мрежите и реконструкция на ПСОВ чрез кандидатстване за финансиране по ОП „Околна среда".
- Пълна компютъризация на училищата, създаване на навици и възможности за учене през целия живот. Подобряване на спортната база в училищата и в малките градове.
- Ресурсово осигуряване на културните прояви и поддържането на недвижимитекултурни ценности, обвързване на културните дейности с туризма.
- Оптимизиране и подобряване на здравното обслужване в областта, Развитие на международен здравен туризъм.
- Превръщане на малките градове в опорни центрове на селищната мрежа, обслужващи селската местност и подобряване връзката "град-село".
- Издигане ролята на Варна като мега град от европейската мрежа от градове-центрове и като втори урбанистичен център в страната, с широк функционален обхват и обширно поле на влияние, надхвърлящо далече областните граници.
- Развитие и издигане ролята на на Варненската агломерация с положителни ефекти върху икономическата, социалната, туристическата функции и околната природна среда.
-

ЗАПЛАХИ:

- Засилване на засушаванията в резултат на промени в климата, промени в статуса на влажните зони, намаляване на рибните запаси, повреди в горските екосистеми, засилване на свлачищните процеси и поява на нови свлачища поради неизграденост на канализациите.
- Нарушаване на природното равновесие, изчерпване на природния туристически потенциал, неразумно инвестиционно поведение и превръщане на крайбрежието в непрекъсната урбанизирана ивица, отлив на туристи.

- Продължителни негативни въздействия върху икономиката и жизненото ниво като последствие от световната икономическа криза;
- Западане на традиционната «морска индустрия» и силно изоставане в сравнение с други черноморски пристанища;
- Отлив на инвестиции от областта. Увеличаване на безработицата не само в малките населени места, но и в големия град.
- Задълбочаване на неравенствата в икономическото и социално-културното развитие между центъра Варна и останалите общини, особено периферните общини.
- Застаряване на населението и продължаващ демографски спад, обезлюдяване на малките населени места. Понижаване на жизнения стандарт особено в периферните селски общини.
- Затруднения за здравното обслужване в малките населени места на периферните общини; Понижаване на ефективността на някои публични лечебни заведения;
- Непълно обхващане на децата в основно образование, отпадане на деца от училищата и поява на неграмотност.
- Намаляване на финансовите ресурси за културна дейност, лишаване на населението в малките населени места от достъп до културни услуги.
- Недостатъчно финансови средства за реализиране на екологични проекти. Липса на терени, подходящи за депониране на драгажни маси. Нарастване на незаконните микросметища.
- Влошаване на показателите в зоните за водоползване на Черно море и еутрофикационни процеси по крайбрежието.

11. Стратегия за развитие на област Варна за периода 2014-2020 г.

След 2008 г. глобалната икономическа криза прекъсва положителните тенденции в почти всички сфери на човешка дейност и поражда необходимост от преоценка и осмисляне на големите и съвсем реални предизвикателства, които за икономически изостаналите и периферни за ЕС държави като България, са и заплахи – заплахи от глобализацията, от демографския упадък, от климатичните промени, от енергийната зависимост, от възможната загуба на биоразнообразие и природно и културно наследство. В тази обща рамка, въпреки сравнително доброто позициониране в национален мащаб, в област Варна се проявяват негативните ефекти от кризата и от глобалните заплахи. Но тяхното преодоляване е възможно и неизбежно. То е въпрос на бъдещото и ще зависи не само от общата световна и европейска конюнктура, но и от доброто планиране и добрата организация на бъдещите действия в областта и на локално ниво.

Затова независимо от новите реалности, предизвикателства и заплахи през последните години на криза в национален, европейски и световен мащаб, общата представа за желаното бъдещо развитие на областта продължава да носи позитивни представи и мечти за: „динамично развитие", „устойчиво развитие", „икономически растеж и заетост", „подобрено качество на живот", „запазено и валоризирано природно и културно наследство". В такава насока е формулирана визията за развитие на област Варна. При формулирането на визията са взети предвид изводите от социално-икономическия анализ, изявените проблеми и потенциали за бъдещото развитие в областта. Тя съдържа представата за бъдещо динамично, устойчиво и хармонично развитие на областта.

Визия

Област Варна – интегрирана в националното и европейското пространство общност от общини, реализиращи динамично и устойчиво развитие с подобрено качество на живота и съхранена идентичност.

Стратегическата част на областната стратегия за развитие определя общата рамка и насоките за регионално развитие на областта и е съобразена с целите и приоритетите на политиката за сближаване на ЕС през периода 2014-2020 г. както и с целите и приоритетите, залегнали в националните документи за регионално развитие – НСРР,

НКПР и РПР за СИР за периода 2014-2020. В съответствие с оценения собствен потенциал и възможностите за развитие на областта в стратегията са изведени цели и приоритети, които да имат конкретно териториално измерение и да постигат реално въздействие за постигане на устойчив икономически растеж и балансирано социално развитие при умело поддържане на екологичното равновесие в територията.

В целите на стратегията е заложена идеята за постигане на координация и допълняемост на секторните политики в рамките на областта. Те съдържат насочващи посоки на действие и стратегически перспективи за общинските планове за развитие и устройство. В тях е заложено постигането на териториално сътрудничество за осъществяване на съвместни дейности, включително такива с трансграничен, междурегионален и транснационален характер.

За реализацията на целите и приоритетите на стратегията е необходимо ефективно участие на всички заинтересовани страни и партньори и осигуряване на публичност, прозрачност и информация при изпълнението на стратегията.

Областната стратегия за развитие визира 7-годишния период 2014-2020 г. който съвпада с периода на действие на Регионалния план за развитие на СИ район и на Общинските планове за развитие и разбира се - на периода за програмиране на помощта от структурните и Кохезионния фонд на ЕС.

Целите и приоритетите на политиката за регионално развитие на областта, отразяват нейната конкретна специфика и териториална неповторимост, през която са пречупени и конкретизирани приоритетите, залегнали в общоевропейските и в националните стратегически документи за постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. Взети са предвид 11-те тематични цели, адресирани от общия европейски регламент, върху които фондовете на Общата стратегическа рамка ще съсредоточат своята подкрепа:

1. *Засилване на научноизследователската дейност, технологичното развитие и иновациите;*
2. *Подобряване на достъпа до информационни и комуникационни технологии;*
3. *3. Повишаване на конкурентоспособността на малките и средните предприятия, в т.ч. и на селскостопанския сектор;*
4. *Подкрепа за преминаването към нисковъглеродна икономика във всички сектори;*

5. *Насърчаване на адаптацията към изменението на климата и превенцията и управлението на риска;*
6. *Опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност;*
7. *Насърчаване на устойчивия транспорт и премахване на участъците с недостатъчен капацитет във всички ключови мрежови инфраструктури;*
8. *Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила;*
9. *Насърчаване на социалното приобщаване и борба с бедността;*
10. *Инвестиции в образованието, уменията и ученето през целия живот;*
11. *Повишаване на институционалния капацитет и ефективна публична администрация.*

Във връзка с тези тематични цели Стратегията за развитието на областта, като отчита собствената областна специфика и индивидуалност, е насочена към следните приоритетни направления:

- Подобряване на бизнес средата за привличане на конкурентоспособни инвестиции в производствения сектор и подпомагане на малкия и средния бизнес.
- Стимулиране активното развитие на дейностите и услугите, свързани с морето и морското крайбрежие и формирането на производствен клъстер на “морската индустрия”
- Използване на научно-изследователския потенциал на областта за по-активно внедряване на иновации в производството, като се подпомага сътрудничеството между образователните институти, изследователските и развойните звена и бизнеса.
- Постигане на енергийна ефективност в производството, бита и транспортния сектор, въвеждане на възобновяеми енергийни източници и стимулиране на нисковъглеродна местна икономика.
- Подобряване на публичните електронни услуги и електронния пазар, както и осигуряване на широколентов достъп за хората и фирмите.

- Подобряване на трудовия пазар на територията на областта, като се стимулират трудовата мобилност, младежката заетост, професионално-образователните системи, формите за квалификация и преквалификация и учене през целия живот.
- Подкрепа на социалната интеграция, намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване на непривилегированите групи от населението, като се отчитат териториалните проявления на тези проблеми.
- Подкрепа за оптимизиране и повишаване качеството на системата на здравеопазване и социални услуги, за подобряване образователната система и съхраняване и развитие на културата, културното наследство и културните институции.
- Отчитане на глобалните екологични цели в процеса на стратегическо планиране и включване на мерки за опазване и поддържане на природното равновесие, както и мерки, насочени към адаптирането на областната територия към климатичните промени.
- Отчитане ролята на градовете като центрове на развитието и прилагане на подходи за интегрирано градско развитие и за решаване на проблеми в развитието на прилежащите селски райони.
- Издигане ролята на град Варна като балансьор на столицата и като град от мега ниво в общоевропейската мрежа на градовете-центрове, разпространение на положителното влияние на големия град върху съседни територии в областта и района, насочване на устойчивото развитие на Варненската агломерация.
- Подобряване на териториалната свързаност и на социалното, икономическото и културното сътрудничество и сближаване между общините в областта, смекчаване на ефекта периферийност.
- Реализиране на трансгранични и междурегионални инициативи, включително чрез публично-частно партньорство и разширяване на достъпа до източници на финансиране.
- Валоризиране на геостратегическото разположение на областната територия като "източен портал" на ЕС и ролята ѝ в транспортната и енергийната система на България и Югоизточна Европа.

Територията на областта и по-конкретно град Варна има потенциал да се развива като външна морска граница на ЕС и източен портал на ЕС, добре обвързан с европейски коридор №8 и Трасека, АМ "Хемус" и „Черно море". Варна е град с национално/ транснационално значение според европейската класификация на урбанистични ядра (FUA) и има потенциали да попадне в бъдеще в категорията на градове с общоевропейско значение (MEGA).

Главна цел

Постигане на устойчиво икономическо, социално, културно и пространствено развитие на областната общност чрез активизиране на собствения потенциал и сближаване в национален и международен мащаб.

Главната цел е формулирана в съзвучие с определената визия за желаното развитие на областната общност като органично пространство от националната и европейската територия, реализиращо динамично и устойчиво развитие с подобрено качество на живота и съхранена идентичност на природното и културното наследство. В целта е заложено постигането на просперитет и устойчиво бъдещо развитие в икономиката, в социалната и културната сфера, както и в териториалната структура. Такова развитие може да бъде постигнато и да поддържа устойчивост, ако се основава на активизиране на собствения ресурсен и човешки потенциал и ако е съчетано с включване и на външните фактори и сътрудничество на всички нива.

Стратегическа рамка за Областна стратегия – Варна 2014-2020 г.

ГЛАВНА СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

Постигане на устойчиво икономическо, социално, културно и пространствено развитие на областната общност чрез активизиране на собствения потенциал и сближаване в национален и международен мащаб.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1

Постигане на интелигентен икономически растеж чрез развитие на собствения потенциал и акцентиране върху иновации и икономика на знанието, съчетано с ефективно опазване на околната среда.

ПРИОРИТЕТ 1.1

Подобряване на научното и технологичното ниво на икономиката и иновационния потенциал в областта ("икономика на знанието")

- **СЦ 1.1.1.** Насърчаване на научноизследователската и иновационна дейност за технологичното развитие в предприятията.
- **СЦ 1.1.2.** Поддържане на активна и привлекателна бизнес среда, подобряване на инфраструктурата в индустриални зони и бизнес паркове.
- **СЦ 1.1.3.** Въвеждане на нови технологии и иновации в МСП, в т.ч. в изостанали периферни общини.
- **СЦ 1.1.4.** Насърчаването на индивидуалното и колективното предприемачество за активизиране на бизнеса в изостанали периферни общини.

ПРИОРИТЕТ 1.2

Подкрепа за обвързано развитие на икономически дейности, свързани с морето ("синя индустрия")

- **СЦ 1.2.1.** Създаване и развитие на регионален клъстер на база морска индустрия.
- **СЦ 1.2.2.** Подобряване на инфраструктурата, свързана с развитието на морската индустрия.
- **СЦ 1.2.3.** Развитие на рибарството и аквакултурите и управление на крайбрежните риболовни зони.
- **СЦ 1.2.4.** Подобрен мениджмънт на водите на Черно море.

ПРИОРИТЕТ 1.3

Разнообразяване на туристическото предлагане и включване на природното и културно богатство в цялата територия на областта

- **СЦ 1.3.1.** Активизиране на развитието на туризма в цялата територия на областта.
- **СЦ 1.3.2.** Създаване на специфичен регионален туристически продукт на основата на културното и природно богатство.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2

Подобряване на качеството на живот и смекчаване на социалните неравенства чрез увеличаване на заетостта и доходите и оптимизиране на системите на здравеопазването и социалните услуги, образованието и културата.

ПРИОРИТЕТ 2.1

Подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на заетостта и доходите на населението.

- **СЦ 2.1.1.** Повишаване на заетостта и доходите с акцент на младежката заетост.
- **СЦ 2.1.2.** Стимулиране на трудовата мобилност, професионалното образование и ученето през целия живот.
- **СЦ 2.1.3.** Намаляване на бедността и постигане на социална интеграция на групите в неравностойно положение особено в периферните общини.

ПРИОРИТЕТ 2.2

Подобряване на качеството и достъпа до здравни, образователни, социални и културни услуги и спортни прояви

- **СЦ 2.2.1.** Изграждане и обновяване на обекти за здравни и социални услуги, за образование, спортни и културни прояви, в т.ч. с подобряване на тяхната енергийна ефективност.
- **СЦ 2.2.2.** Подобряване качеството на публичните услуги в образователни, здравни, социални и културни заведения.
- **СЦ 2.2.3.** Намаляване на процента на рано напусналите образование и увеличаване на дела на 30-34 годишните с висше образование.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3

Устойчиво и интегрирано териториално развитие чрез подобряване на техническата инфраструктура, на териториалната свързаност, опазване качеството на околната средата и укрепване на градовете-центрове.

ПРИОРИТЕТ 3.1

Подобряване на техническата инфраструктура, териториалната свързаност и достъпността до обектите за публични услуги

- **СЦ 3.1.1.** Подобряване на транспортната свързаност и времето за достъп до публични услуги чрез обновяване на пътната инфраструктура с регионално и местно значение.
- **СЦ 3.1.2.** Развитие на енергийните мрежи, подобряване на енергийната ефективност и прилагане на възобновяеми енергийни източници.
- **СЦ 3.1.3.** Подобряване на ВиК инфраструктурата и пречистването на отпадъчните води с изграждане и разширяване на пречиствателни съоръжения.
- **СЦ 3.1.4.** Осигуряване на широколентов достъп и преодоляване на "цифровата изолация" в слабо населените периферни райони.

ПРИОРИТЕТ 3.2

Щадящо използване на териториалните ресурси и опазване на околната среда в областната територия

- **СЦ 3.2.1.** Прилагане на мерки за опазване на околната среда при добивната индустрия на сушата и в акваторията и при локализиране на инсталации за ВЕИ.
- **СЦ 3.2.2.** Депониране, обезвреждане и рециклиране на битови и промишлени отпадъци и рекултивация на замърсени територии.
- **СЦ 3.2.3.** Защита от ерозионни, абразионни и свлачищни процеси, предпазване от наводнения и мониторингови системи за опазване на околната среда.
- **СЦ 3.2.4.** Прилагане принципите на Интегрирано управление на крайбрежни зони и постигане на добро екологично състояние на морските води съгласно Рамкова директива за морска стратегия.
- **СЦ 3.2.5.** Включване на превантивни мерки за справяне с природни бедствия и адаптирането на областната територия към климатични промени.

ПРИОРИТЕТ 3.3

Укрепване на градовете-центрове, интегрирано градско развитие и благоустрояване на селищната среда

- **СЦ 3.3.1.** Активизиране на развитието на туризма в цялата територия на областта.
- **СЦ 3.3.2.** Създаване на специфичен регионален туристически продукт на основата на културното и природно богатство.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 4

Териториално сближаване на общините и издигане ролята на областта и на град Варна в национален и в европейски мащаб чрез трансгранично, междурегионално и транснационално сътрудничество.

ПРИОРИТЕТ 4.1

Стимулиране на вътрешното и външното сътрудничество и партньорство

- **СЦ 4.1.1.** Подобряване на социалното, икономическото и културното сътрудничество и сближаване между общините в областта за реализиране на съвместни инициативи за развитие и за смекчаване ефекта на периферийност.
- **СЦ 4.1.2.** Развитие на сътрудничество с другите области в СИ район и в страната за реализиране на общи инициативи за регионално и местно развитие.
- **СЦ 4.1.3.** Осъществяване на трансгранично сътрудничество и разширяване на достъпа до източници на финансиране, включително чрез публично-частно партньорство.

ПРИОРИТЕТ 4.2

Повишаване на институционалния капацитет и ефективността на областната и общинските администрации и гарантиране на гражданското участие

- **СЦ 4.2.1.** Повишаване на капацитета на областната и общинските администрации чрез обучение и развитие на уменията за управление на проекти.
- **СЦ 4.2.2.** Подобряване на координацията за управление на средствата от Структурните фондове на ЕС на областно и бщинско ниво.
- **СЦ 4.2.3.** Подобряване на предоставяните услуги от областната и местните администрации.
- **СЦ 4.2.4.** Подобряване на гражданското участие в местното самоуправление.

Главната цел за устойчиво и комплексно икономическо, социално, културно и пространствено развитие на областната общност е декомпозирана в четири стратегически цели.

Стратегическа цел 1:

Постигане на интелигентен икономически растеж чрез развитие на собствения потенциал и акцентиране върху иновации и икономика на знанието, съчетано с ефективно опазване на околната среда.

Варненска област има благоприятни възможности за интензивно развитие на икономика, базирана на стратегическото местоположение с излаз на Черно море, развитата индустрия, високото образователно равнище и наличието на научен потенциал, силните позиции в туризма. Стратегическа цел 1 е насочена към стимулиране на икономическото развитие чрез активизиране на собствените ресурси и съхраняване на собствената специфика, която се определя най-вече от контакта с морското пространство. Сериозен акцент е поставен върху развитието на икономика, свързана с морето и върху важността от развитие на регионален клъстер на основата на морската индустрия. Заляга се на необходимостта от обвързване на висшето образование и научно-изследователската дейност с потребностите на бизнеса. Предвижда се подкрепа за МСП, които дават сериозен принос за развитието на областната икономика, чрез подобряване на инфраструктурата им, както и за развитие на нови бизнес модели и иновации. Набляга се на необходимостта от разнообразяване на туристическия продукт чрез активно включване на богатите природни и културни ценности на хинтерланда на района, с което да се обогати морският туризъм на крайбрежието.

Тази цел се подкрепя чрез три взаимнообвързани приоритети. Първият приоритет е насочен към повишаване на икономическата конкурентноспособност, технологично обновяване, насърчаване на научноизследователската и иновационна дейности, създаване на привлекателна бизнес среда и подкрепа за МСП, използващи местния потенциал, в т.ч. и в изистанали периферни общини. Вторият приоритет е насочен към развитие на икономиката, свързана с морето, подобряване на инфраструктурата за развитие на регионален клъстер "морската индустрия", включително на рибарството и аквакултурите. Третият приоритет е насочен към развитието на туризма с амбицията да се разнообрази

туристическото предлагане на основата на културното и природно наследство и към създаване на специфичен регионален продукт в цялата територия на областта. Икономическото развитие трябва да бъде съчетано със съблюдаване принципа на устойчиво развитие и намаляване на консумацията на енергия и суровини, технологично обновяване и развитие на зелени икономически дейности.

Приоритет 1.1. Подобряване на научното и технологичното ниво на икономиката и иновационния потенциал в областта ("икономика на знанието")

- Специфична цел 1.1.1. Насърчаване на научноизследователската и иновационна дейност за технологичното развитие в предприятията.
- Специфична цел 1.1.2 Поддържане на активна и привлекателна бизнес среда, изграждане и подобряване на инфраструктурата на високотехнологичен парк, на индустриални зони и иновационни центрове.
- Специфична цел 1.1.3. Въвеждане на нови технологии и иновации в МСП, в т.ч. в изостанали периферни общини.
- Специфична цел 1.1.4. Насърчаването на индивидуалното и колективното предприемачество за активизиране на бизнеса в изостанали периферни общини.

Специфичните цели в рамките на Приоритет 1.1. са ориентирани към насърчаване на научно-изследователската дейност и обвързването ѝ с потребностите на бизнеса, към обща подкрепа на бизнеса с въвеждане на нови технологии и иновации и към подобряване на инфраструктурата в индустриалните зони и бизнес парковете. Особено внимание при подкрепата на малкия и среден бизнес е обърнато на изостаналите периферни общини в областта. Това ще създаде възможност за разкриване на нови работни места и генериране на доходи, повишаващи жизнения стандарт на населението. Специфичният потенциал на местната икономика може да бъде съживен и активизиран чрез подпомагане на МСП, които дават сериозен принос за развитието на областната икономика и са в състояние да генерират икономически растеж както на основата на традиционни, така и на основата на нови високотехнологични производства. Приоритетът ще се реализира и чрез дейности за подобряване на техническата инфраструктура достъпа до интернет-услуги в производствените зони, за да се създаде по-добра бизнес среда.

Мерките и дейностите за реализиране на специфичните цели ще бъдат насочени към:

- Реализиране на научно-иновативни партньорства между университети, научни организации и предприятията за генериране на знания и резултати с приложение в икономиката.
- Създаване на индустриална зона Варна-Запад на територията на общини Суворово, Ветрино и Вълчи дол, с подкрепата на "Национална Компания Индустриални Зони" ЕАД на площ 535 дка.
- Насърчаване използването на изследователската дейност и технологиите от бизнеса и трансфера на знания към бизнеса.
- Развитието на иновационната култура чрез участие в бизнес-структури и с увеличаване броя на наетите специалисти с образование, особено в областта на технологиите.
- Стимулиране на стартиращи малки и средни предприятия, в т.ч. в периферните общини, да прилагат иновации и нови технологии.
- Укрепване на инфраструктурата за НИРД и иновации - научно-технологични паркове, центрове за трансфер на знания и комерсиализация на иновациите.
- Приоритетно прилагане на иновации в сферата на енергийната ефективност и възобновяемите енергийни източници и опазване на околната среда.
- Насърчаване на между-фирменото сътрудничество и публично-частното партньорство при трансфера на нови технологии и добри практики от ЕС.
- Подпомагане развитие на клъстерната структура в местната икономика с приоритет на морската индустрия, туристическия сектор, занаятите и други.

Приоритет 1.2. Подкрепа за обвързано развитие на икономически дейности, свързани с морето (“морска индустрия”)

- Специфична цел 1.2.1. Развитие на регионален клъстер на база морска индустрия.
- Специфична цел 1.2.2. Подобряване на инфраструктурата, свързана с развитието на морската индустрия.
- Специфична цел 1.2.3. Развитие на рибарството и аквакултурите и управление на крайбрежните риболовни зони.
- Специфична цел 1.2.4. Подобрен мениджмънт на водите на Черно море.

С извеждането на Приоритет 1.2. се цели координирането и постигането на синергичен ефект от действията на отделните секторни политики за морското дело – морски

наблюдения, събиране на данни и натрупване на познания за морската среда, морско пространствено планиране, дейности, свързани с морето като корабостроене, кораборемонт, морски транспорт, круизен туризъм, добив на енергия от морето, добив на морски ресурси, рибарство, аквакултури.

През новия програмен период 2014-2020 г. чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство следва да се търсят възможности за обмен на добри практики и финансиране на проекти с цел обединяване на междусекторните политики за устойчив „син растеж“, за интегрирано управление на крайбрежните зони, морско наблюдение и морско пространствено планиране, намаляване на разходите и рисковете и повишаване на ефективността в опазването и използването на ресурсите, в съответствие със съвременните изисквания на Интегрираната морска политика на ЕС и нейния екологичен стълб Рамковата директива за морски стратегии на ЕС.

Дейностите и мерките за реализиране на специфичните цели на приоритета ще бъдат насочени към:

- Развитие на комплекса от пристанища във Варна, Варненското и Белославското езера и утвърждаването му като логистичен и дистрибуторен център за връзка между Общоевропейските транспортни коридори VII, VIII, IX и ТРАСЕКА.
- Издигане ролята на “Морски Клъстер-България” (МКБ) за постигане на възходящо и устойчиво развитие на морската индустрия на областно, регионално и национално ниво.
- Подобряване на комуникацията и сътрудничеството между фирмите в морската индустрия, прилагане на добри практики и използване опит и ноу-хау на водещи морски клъстери.
- Активизиране връзките с Университетите и Изследователските институти в областта на морската индустрия, повишаване на квалификацията на заетите специалисти в различните морски браншове.
- Популяризиране сред обществеността на морското дело и неговото значение за цялостното развитие на областта и за запазване на нейната характерна идентичност.
- Прилагане на мерки за подобряване на сигурността и безопасността в морското дело.
- Предприемане на действия за активизиране на държавната политика и разработване на Национална стратегия за морската индустрия..

- Създаване на брегови атлас и прилагане на морското пространствено планиране.
- Създаване археологически атлас на морето за развитие на крайбрежен туризъм.
- Използване на морските ресурси във фармацевтичната и козметичната индустрия.
- Подкрепа и стимулиране на пазарно ориентирани проекти, разработени съвместно от научни институти и фирми, базирани на аквакултури и морски минерални ресурси.
- Специално морско наблюдение и по-координирани регионални инициативи за мореплавателските и морските изследвания.
- Прилагане на еко-иновативни технологии в кораборемонта и корабостроенето.
- Интегрирано управление на крайбрежната зона и управление на риболова, доизграждане на инфраструктурата на рибния сектор, обновяване и изграждане на рибарски пристанища, лодкостоянки и рибарски селища.

Приоритет 1.3. Разнообразяване на туристическото предлагане и включване на природното и културно богатство в цялата територия на областта

- Специфична цел 1.3.1. Активизиране на развитието на туризма в цялата територия на областта.
- Специфична цел 1.3.2. Създаване на специфичен регионален туристически продукт на основата на културното и природно богатство.

Приоритет 1.3. е от съществено значение за обогатяване на туристическия продукт в областта, който е все още едностранно ориентиран към чисто морски туризъм. Природното и културното наследство в областта е много богато и това е едно от най-силно изразените сравнителни предимства въобще на българските райони в глобализиращия се свят. Културният живот и културните прояви във Варна и областта дават възможности за още по-активно интегриране с туризма. Този приоритет се обвързва с приоритетна ос 4 на ОПРР за 2014-2020 г. "Регионален туризъм". Разнообразяването на туристическия продукт със специфични видове туризъм и с активно включване на туристическите ресурси на хинтерланда ще допринесе за преодоляване на изразената сезонност на рекреативния морски туризъм.

Специфичните цели в този Приоритет 1.3. са насочени към прилагане на мерки и действия за реално разнообразяване на туристическите дейности на брега на морето и в близкия му

хинтерланд със спа-туризъм, подводни спортове, селски, приключенски, ловен, аграрен и други видове туризъм. В по-далечния хинтерланд разнообразяването на туристическото предлагане ще се опира най-вече на богатото културно наследство и развитието на познавателен туризъм, подкрепен и от други рекреационно-туристически дейности в територията на по-отдалечените от брега общини.

Дейностите и мерките за реализиране на специфичните цели в този приоритет ще бъдат насочени към:

- Обогатяване на туристическия продукт чрез включване на елементи на познавателния, конгресния, спортния, етно и културния и религиозния туризъм.
- По ефективно използване на ресурсите на медицинския и балнео-лечебния туризъм в съчетание с морелечението, фитотерапията и други алтернативни методи за лечение.
- Популяризиране на местната творческа индустрия и включването ѝ в предлагани туристически пакети.
- Активно включване на Варненския некропол в туристическото предлагане чрез подходяща адаптация на неговата територия и на околната градска среда.
- Предлагане на туристически пакети от „висок клас" с възможност за комбиниране на голф, подводна археология и яхтен туризъм, съчетани с посещения за запознаване с културни и природни ценности във вътрешността.
- Превръщане на Варна в уникална туристическа дестинация - "Варна-кръстопът на цивилизациите" - на основата на рекреационните ресурси от различно естество и с акцент на културата.
- Създаване на интегриран туристически продукт в община Девня – Музея на мозайките, Римският амфитеатър, Побитите камъни, Вълшебен извор с представяне на местни обичаи и фолклорни традиции.
- Подобряване на местната информационна система за туристическа информация,
- улесняваща и стимулираща повишаване качеството и обема на потребление на услуги.

Стратегическа цел 2:

Подобряване на качеството на живот и смекчаване на социалните неравенства чрез увеличаване на заетостта и доходите и оптимизиране на системите на здравеопазването и социалните услуги, образованието и културата.

Област Варна има добър демографски потенциал и качествени човешки ресурси с относително добро възпризводство и добро образователно и професионално ниво. Високо е и нивото на предоставяните публични услуги в системите на здравеопазването, образованието, културата, макар и конценрирани в областния център. Стратегическа цел 2 е ориентирана към използване на наличните потенциали за подобряване на качеството на живота и създаването на подходящи условия за развитието и реализацията на човешките ресурси в областта, увеличаване на равнището на заетостта и доходите, подобряване на качеството публичните услуги от първостепенно значение – здравеопазване, социални услуги, образование и култура.

Тази цел се подкрепя чрез два взаимообвързани приоритета. Първият приоритет е насочен към подобряване на достъпа до пазара на труда, повишаване на заетостта и доходите, с акцент на младежката заетост, стимулиране на трудовата мобилност, намаляване на бедността и постигане на социална интеграция на групите в неравностойно положение особено в периферните общини. Вторият приоритет е насочен към осигуряване на по-добър достъп до образователни, здравни, социални и културни услуги чрез модернизиране на съответната инфраструктура и подобряване на качеството на публичните услуги.

Приоритет 2.1 Подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на заетостта и доходите на населението

- Специфична цел 2.1.1. Повишаване на заетостта и доходите с акцент на младежката заетост
- Специфична цел 2.1.2. Стимулиране на трудовата мобилност, професионалното образование и ученето през целия живот.
- Специфична цел 2.1.3. Намаляване на бедността и постигане на социална интеграция на групите в неравностойно положение особено в периферните общини.

От важно значение за реализиране на Приоритет 2.1. са интервенциите за преодоляване на значителното изоставане в равнището на заетост, особено в периферните общини. Тези интервенции следва да се ориентират към подкрепа на групите с най-ниска възможност за включване в пазара на труда като младежите, групите в неравностойно положение и дългосрочно безработните. Ще се търси извличане на максимални ползи от политиките на пазара на труда и програмите за заетост, включително интегрирани схеми за алтернативна заетост. Насърчаването на местни инициативи за заетост и засилване на социалната интеграция на хората в неравностойно положение в изостаналите периферни общини следва да бъде акцент в политиката на социална интеграция.

Мерките и дейностите към Приоритет 2.1. са ориентирани към създаване на условия и механизми за стимулиране на трудовата мобилност на работната сила чрез подобряване на транспортната свързаност и обществения транспорт по направленията с най-интензивни ежедневни трудови пътувания около големия градски център, което ще улесни мобилността на трудовите ресурси, като се запази местоживеенето им и по този начин ще се въздейства върху неблагоприятните миграционни тенденции.

Дейностите за реализиране на специфичните цели ще бъдат насочени към:

- Професионална преориентация (повторно обучение) и преквалификация на заетите в отраслите, в които се осъществяват структурни промени.
- Подкрепа на бъдещи предприемачи и самонаети лица с акцент върху стимулиране на женското предприемачество.
- Разработване на отворени системи за обучение, регулиращи професионалната подготовка според нуждите на пазара на труда, съвместно със социално-икономическите партньори.
- Използване на информационни и комуникационни технологии като инструмент на обучение.
- Разработване на "Бизнес профил" на общини с подробна и актуална информация, насочен към потенциалните инвеститори.
- Поставяне на изисквания към местния бизнес и даване на преференции при наемане на хора, живеещи на територията на общината.

Приоритет 2.2 Подобряване на качеството и достъпа до здравни, образователни, социални и културни услуги и спортни прояви

- Специфична цел 2.2.1. Изграждане и обновяване на обекти за здравни и социални услуги, за образование, спортни и културни прояви, в т.ч. с подобряване на тяхната енергийна ефективност.
- Специфична цел 2.2.2. Подобряване качеството на публичните услуги в образователни, здравни, социални и културни заведения.
- Специфична цел 2.2.3. Намаляване на процента на рано напусналите образование и увеличаване на дела на 30-34 годишните с висше образование.

Подобряването на инфраструктурата на здравеопазването, образованието, социалните и културните услуги като организация на дейността и като физическа среда от обекти е от особено важно значение за цялостното развитие на областта и съставните общини. Осигуряването на надежден достъп до здравни, образователни, социални и културни услуги за цялото население на областта е гаранция за намаляване на вътрешнообластните неравенства. Областта има потенциала и възможностите за постигане на тази цел. От значение е и планирането на дейности за модернизиране на спортната инфраструктура за професионален и любителски спорт, както и за разширяване на възможностите за спортуване в свободното време, което е важно за подобряване на здравния статус и активността на населението.

Специфичните цели за реализиране на Приоритет 2.2. акцентират върху необходимостта от обновяване на самите обекти на социалната инфраструктура – болнични заведения, училища, културни обекти, в т.ч. чрез подобряване на тяхната енергийна ефективност и архитектурно-естетически качества. От друга страна е необходимо подобряване на организацията на функциониране на тези заведения и подобряване на качествата на предлаганите в тях публични услуги.

Дейностите за реализиране на специфичните цели ще бъдат насочени към:

- Изграждане, ремонт и модернизация на образователни, културни, здравни и социални заведения за създаване на приветлива и дружелюбна среда в тях.
- Издигане ролята на УМБАЛ "Света Марина" ЕАД, гр. Варна като обект с регионално значение.
- Прилагане на мерки за енергийна ефективност в административните сгради и в други обществени обекти.

- Подобряване достъпа на хора с увреждания до обществените места, сгради, транспорт, обществена информация и др.
- Превенция срещу изоставането на децата от общности в неравностойно положение.
- Подобряване на качеството на предлаганите услуги в сферата на здравеопазването, социалните грижи и в културните учреждения.
- Модернизиране на спортната инфраструктура за професионален и любителски спорт – Дворец на културата и спорта Варна и др.
- Въвеждане на мерки за енергийна ефективност на обществените сгради, подмяна и внедряване на интелигентно управление на уличното осветление.
- Повишаване квалификацията на педагогическите и управленческите кадри в системата на здравеопазването и образованието чрез въвеждане на съвременни технологии и практики.
- Партньорски програми за обмен на преподаватели, студенти, стажанти и други инициативи с европейски университети.
- Прилагане на мерки за намаляване броя на преждевременно напусналите училище и повишаване достъпа до начално, целево и третично образование с подчертан акцент към групите в неравностойно положение.

Стратегическа цел 3:

Устойчиво и интегрирано териториално развитие чрез подобряване на техническата инфраструктура, на териториалната свързаност, опазване качеството на околната средата и укрепване на градовете-центрове.

Териториалният модел на областта показва наличие на добре развита инфраструктура с национално значение, добра транспортна свързаност, наличие на добре развита селищна мрежа със силно изявен урбанистичен център, формиращ агломерационно ядро, запазено природно равновесие с отделни горещи точки на нарушена среда, както и ярко обособени зони на централните и периферните територии. Стратегическа цел 3 е ориентирана към подобряване на териториалния модел на областта и постигане на териториално сближаване чрез устойчиво и интегрирано териториално развитие. Устойчивото териториално развитие в областта ще се постига чрез подобряване на транспортната и комуникационна свързаност, което ще улеснява достъпа до публични услуги от по-висока

степен и чрез стимулиране развитието на малките градове-центрове в периферните селски територии. Целта ще се подкрепя и от предходните две стратегически цели, свързани с икономическото и социално-културното развитие.

Изпълнението на целта е конкретизирано от три приоритета. Първият приоритет е насочен към подобряване на техническата инфраструктура и транспортната свързаност в областта, подобряване на енергийната обезпеченост и енергийната ефективност, подобряване на водоснабдяването и канализацията и пречистването на водите, както и с комуникационната обезпеченост на публичния сектор и домакинствата. Вторият приоритет е насочен към щадящо използване на териториалните ресурси при развитието на всички човешки дейности и ефективно опазване на околната природна среда, защита на природното наследство, предпазване от ерозия, абразия и свлачища, опазване на морската акватория, адаптиране към климатични промени. Третият приоритет е насочен към селищната мрежа, подкрепа за малките градове като центрове за предоставяне на работни места и услуги в селските територии, прилагане на стратегии и планове за интегрирано градско развитие с активно гражданско участие, стимулиране на град Варна и повишаване значението му на град от европейската мрежа от урбанистични центрове и източен портал на ЕС, планирано насочване на устойчивото развитие на Варненската агломерация.

Приоритет 3.1. Подобряване на техническата инфраструктура, териториалната свързаност и достъпността до обектите за публични услуги

- Специфична цел 3.1.1. Подобряване на транспортната свързаност и времето за достъп до публични услуги чрез обновяване на пътната инфраструктура с регионално и местно значение.
- Специфична цел 3.1.2. Развитие на енергийните мрежи, подобряване на енергийната ефективност и прилагане на възобновяеми енергийни източници.
- Специфична цел 3.1.3. Подобряване на ВиК инфраструктурата и пречистването на отпадъчните води с изграждане и разширяване на пречиствателни съоръжения
- Специфична цел 3.1.4. Осигуряване на широколентов достъп и преодоляване на "цифровата изолация" в слабо населените периферни райони.

Подобряването на техническата инфраструктура е от първостепенно значение за областта и град Варна предвид стратегическото им местоположение и възможностите за трансгранични и транснационални връзки. Свързаността вътре в рамките на областта е

въпрос на подобряване на транспортната инфраструктура – на пътищата от 2-ри и 3-ти клас, както и на общинските пътища. Те имат изключително важно значение за осигуряване на транспортните връзки между общините и с големия град, защото осигуряват достъпа до предоставяните услуги от по-висок клас - административни, здравни, образователни, културни, търговски и др. От важно значение за ефективното функциониране на икономиката и на социалния сектор е прилагането на местни стратегии и програми за енергийна ефективност, включващи намаляването на разхода на енергия и горива, газификация и ефективно енергийно управление. Осигуряването на широколентова свързаност е насочена предимно към нуждите на обществени институции като кметства, читалища, училища, изграждане на местни комуникационни възли, свързани с високоскоростни линии към национални опорни мрежи и др. В населените места в селските райони ще се акцентира на изграждане на обществени компютърни зали, на безжични зони около тях и др.

Дейностите за реализиране на специфичните цели на приоритета ще бъдат насочени към:

- Рехабилитация и поддържане на републиканските пътища и модернизация на връзките към тях.
- Изграждане и поддържане на републиканските пътища, осигуряващи развитието на туризма в курортните селища и комплекси по крайбрежието.
- Рехабилитация и поддържане на общинската пътна мрежа. Развитие и модернизация на пътната мрежа до територии на областта, които имат сериозен потенциал за развитие.
- Изграждане на нови електро подстанции и осигуряване на сервитути на трасетата на високото напрежение към тях.
- Прилагане на стратегии и програми за енергийна ефективност, отнасящи се за общинския сграден фонд и публичните общински обекти.
- Саниране на обществени сгради, изграждане на енергоефективно осветление, търсене на възможности за използването на възобновяеми енергийни източници в сградите.
- Разширяване на газоразпределителната мрежа и включване на курортните комплекси "Св.Св.Константин и Елена" и "Златни пясъци.
- Подобряване на мрежите и системите на ВиК в областта чрез изграждане на нови водопроводи, подмяна на стари етернитови, изграждане на канализационни

колектори и пречистване на отпадъчните води чрез доизграждане на ПСОВ за населените места и курортите.

- Подобряване достъпа до он-лайн публични услуги, увеличаване броя на обществените места за достъп до информационни и комуникационни технологии и Интернет (телецентрове).
- Въвеждане на съвременни информационно-комуникационни технологии (широколентов достъп до Интернет) до предприятията, публичния, общински и държавен сектор и домакинствата.

Приоритет 3.2. Щадящо използване на териториалните ресурси и опазване на околната среда в областната територия

- Специфична цел 3.2.1. Прилагане на мерки за опазване на околната среда при добивната индустрия на сушата и в акваторията и при локализиране на инсталации за ВЕИ.
- Специфична цел 3.2.2. Депониране, обезвреждане и рециклиране на битови и промишлени отпадъци и рекултивация на замърсени територии.
- Специфична цел 3.2.3. Защита от ерозионни, абразионни и свлачищни процеси, предпазване от наводнения и мониторингови системи за опазване на околната среда.
- Специфична цел 3.2.4. Прилагане принципите на Интегрирано управление на крайбрежни зони и постигане на добро екологично състояние на морските води съгласно Рамкова директива за морска стратегия.
- Специфична цел 3.2.5. Включване на превантивни мерки за справяне с природни бедствия и адаптирането на областната територия към климатични промени.

Приоритет 3.2. е насочен към прилагане на мерки за опазване на околната среда и подобряване на екологичните условия при добива на минерални суровини на сушата и в акваторията, към прилагане на мерки за предотвратяване на рискове от наводнения, свлачища и абразия, които са много характерни, особено за крайбрежието. Следва да се прилагат принципи за интегрирано управление на крайбрежните зони и постигане на добро екологично състояние на морските води. Подобряването на координацията и управлението на превенциите на риска ще допринесе за осигуряване на устойчива и

сигурна среда, гарантираща живота и здравето на хората и безконфликтното развитие на туризма и другите икономически дейности. Изграждането на съоръжения за защита от ерозия и свлачищни процеси следва да се предхожда от превантивни мерки и недопускане на строителни действия, които усложняват обстановката в рисковите зони и увеличават риска. От голямо значение е внедряването на действена мониторингова система за предпазване от наводнения, свлачища и морска абразия и за опазване на околната среда, както и прилагането на принципите на интегрирано управление на крайбрежни зони.

Мерките и дейностите за реализиране на специфичните цели към този приоритет ще бъдат насочени към:

- Екологичен мониторинг на черноморската акватория с оглед определяне на мерки за предотвратяване на замърсяванията и свръхексплоатацията на рибните ресурси.
- Предприемане на действия за превенция, насочена към територии със свлачищни и ерозионни процеси и абразия на морския бряг, изграждане на брегозащитни и брегоукрепващи съоръжения.
- Ликвидиране на нерегламентираните сметища на територията на общините.
- Изграждане на регионални депа за твърди битови отпадъци – в общините Долни Чифлик и Вълчи дол. Изграждане на регионална система за управление на отпадъците в района на Провадия за общините Аврен, Бяла, Ветрино, Вълчи дол, Девня, Долни чифлик, Дългопол, проваидя и Суворово.
- Изграждане на регионални депа за промишлени отпадъци.
- Определяне на терени за депониране на драгажни маси.
- Изграждане на предприятие за рециклиране на строителни отпадъци.
- Изграждане на локални съоръжения за преработка и оползотворяване на органични отпадъци.
- Изграждане на регионален център за обезвреждане на опасни отпадъци и поетапно закриване на старите инсенератори.
- Въвеждане на екологични технологии – производство на екобрикети, биогаз, добиване на енергия от вятърни и фотоволтаични съоръжения и от биомаса.

Приоритет 3.3. Укрепване на градовете-центрове, интегрирано градско развитие и благоустрояване на селищната среда

- Специфична цел 3.3.1. Подкрепа за развитието на малките градове в областта като центрове за предоставяне на услуги и работни места в селските периферни територии.
- Специфична цел 3.3.2. Стимулиране развитието на град Варна и повишаване значението му на град от европейската мрежа от урбанистични центрове и източен портал на ЕС
- Специфична цел 3.3.3. Разработване и прилагане на стратегии и планове за интегрирано градско развитие в градовете-центрове с разширено гражданско участие.
- Специфична цел 3.3.4. Разработване и прилагане на план и стратегия за ефективно и екологосъобразно развитие на Варна и агломерацията Варна-Аксаково-Белослав-Девня.

Приоритет 3.3. е насочен към гарантиране на устойчивото и интегрирано развитие на малките градове в областта с оглед ролята им да организират селските населени места и да предоставят услуги и работни места извън селскостопанската заетост. От друга страна тя е ориентирана към стимулиране развитието на град Варна и повишаване значението му на град от европейската мрежа на урбанистични центрове. Целта включва поредица от мерки и действия за подобряване на градската структура и жизнеността на нейните съставни части, опирайки се на интегрирания подход на планиране и управление на градското развитие. Изготвянето на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) ще дава основата за осъществяване на всички действия в тази насока, което да доведе до общо функционално обогатяване и хармонично естетическо оформление на градската среда. Град Варна е сред градовете, които разработват ИПГВР по програмата за регионално развитие. Малките градове в областта ще трябва да разчитат на програмата за развитие на селските райони, която има компонент за подпомагане на градовете в селски райони. Реализацията на бъдещите проекти, определени на основа на ИПГВР, ще бъде през плановия период 2014–2020 г. Дейностите за интегрирано градско развитие ще се подкрепят и от инструмента за финансов инженеринг Jessica и ЕФРР. Разработване и прилагане на план и стратегия за ефективно и екологосъобразно развитие на

агломерацията Варна-Аксаково-Белослав-Девня също е в дневния ред на бъдещото урбанистично развитие.

Специфичните цели към Приоритет 3.3. са насочени към прилагане на мерки и действия за укрепване на мрежата от градски центрове и гарантиране на тяхното интегрирано развитие. Развитието на Варна и Варненската агломерация изисква сериозни планови и организационни действия в по-широк териториален обхват, в който се реализират урбанистичните функции. Те са свързани предимно с доразвитие на инфраструктурните мрежи и изнасяне на функции от центъра към периферията и вторичните ядра на градския агломерационен ареал. Сериозни акценти за развитието на Варненската агломерация са свързани с оптимално организиране на пристанищно транспортната и търговска дейност, на морската индустрия, на овладяването и целесъобразното насочване на туристическата урбанизация, на адекватното развитие на научните, образователните и културните функции на града, който има да играе ролята на балансьор на столицата.

Специфичните цели са свързани с планово осигуряване за прилагането на взаимообвързани, интегрирани действия по обновяване на градовете, създаване на нови зони с потенциал за развитие, рехабилитация на стари производствени зони, централни градски части, подобряване на жилищната среда, благоустрояване на публичните пространства (обновяване на паркове, зелени площи, детски площадки, велоалеи, улично осветление и др.), подобряване на достъпа до публични услуги (образование, здравеопазване и социални услуги), включително за хора с увреждания, мерки за енергийна ефективност, производство на енергия от ВЕИ в градска среда, развитие на интегриран екологичен градски транспорт, газифициране, подобряване чистотата на атмосферния въздух и др. В рамките на тези специфични цели ще се реализират мерки за изграждането на качествена селищна среда, гарантираща благоприятно социално-икономическо и екологическо развитие и достоен жизнен стандарт.

Реализирането на тези специфични цели ще бъде подкрепено основно от дейностите по първите две стратегически цели, свързани с икономическото и социалното развитие и от допълнителни дейности, насочени към:

- Включване на малките градове за изготвяне и прилагане на ИПГВР за следващия планов период по ПРСР с оглед подобряване на градската им среда и обектите за публични услуги с надобщинско значение.

- Създаване на иновационни центрове, които да подпомогнат развитието на конкурентоспособността на икономиката в по-малките градове.
- Развитие на мрежа от центрове за социални услуги в малките градове.
- Подобряване на телекомуникационните услуги в селските райони.
- Прилагане на мерките и проектите на интегрирания план за градско възстановяване и развитие на Варна в периода 2014-2020, свързани с обновяване на производствени зони, жилищни зони и централни градски части.
- Създаване на планови условия за изграждане и утвърждаване на град Варна като икономически, транспортен, пристанищен, телекомуникационен, научно-образователен, университетски, културен, спортен и туристически център с регионално, национално и европейско значение.
- Разработване на устройствен план (устройствена схема) на Варненската агломерация за балансиране на териториалното развитие на Варна и ядрото на агломерацията, изграждане на нови центрове със широк спектър на функции (бизнес, производство, обитаване, обслужване, рекреация, спорт).
- Доизграждане и модернизиране на пристанищната и летищната инфраструктура на Варна, реконструкция и модернизация на железопътната инфраструктура, изграждане на нова товарна гара, изграждане на втора автогара, изграждане на обходни пътища за изнасяне на транспортните потоци в периферната част на града, решаване проблемите с паркирането и гарирането в централната градска част и туристическите зони и комплекси.

Стратегическа цел 4:

Териториално сближаване на общините и издигане ролята на областта и на град Варна в национален и в европейски мащаб чрез трансгранично, междурегионално и транснационално сътрудничество.

В областта се наблюдава голямо различие в развитието на град Варна и Варненската община и останалите общини и населени места. В такава ситуация е важно да се постига разпростиране на благотворното влияние на големия град в колкото може по-обширен ареал и в края на краищата - в цялата територия на областта. Така би се редуцирал неблагоприятният ефект на периферията. Надежден инструмент в тази стратегия е

постигането на междуобщинско сътрудничество и партньорство за решаване на общите проблеми и за постигане на интегрирана областна социално-икономическа и културна общност. Сътрудничеството и партньорството е необходимо и на по-високи равнища в рамките на СИ район и извън тях в национален и наднационален мащаб. Сътрудничеството и партньорството е гаранция за пренасяне на положителни практики за постигане на общ просперитет на партньорите. Поради своето местоположение област Варна има големи шансове за развитие на трансгранично и транснационално сътрудничество и за прилагането на макрорегионални стратегии в рамките на Черноморското териториално сътрудничество и Националната стратегия по интегрирана морска политика. Чрез насърчаване на икономическия, културния и социалния обмен сътрудничеството дава шансове да се постигне икономически растеж и устойчивост на развитието.

Първия приоритет на Стратегическа цел 4 е ориентиран именно към подобряване на социалното, икономическото и културното сътрудничество и сближаване между общините в областта, към развитие на сътрудничество с другите области в СИ район и в страната, както и към осъществяване на трансгранично сътрудничество. Вторият приоритет е насочен към повишаването на институционалния капацитет и ефективността от действията на общинските и областната администрации за развитие на уменията за управление на проекти и усвояване на средства от структурните фондове, както и за подобряване на предоставяните от тях услуги и за успешна работа с широко гражданско участие.

Приоритет 4.1. Стимулиране на вътрешното и външното сътрудничество и партньорство

- Специфична цел 4.1.1. Подобряване на социалното, икономическото и културното сътрудничество и сближаване между общините в областта за реализиране на съвместни инициативи за развитие и за смекчаване ефекта на периферийност.
- Специфична цел 4.1.2. Развитие на сътрудничество с другите области в СИ район и в страната за реализиране на общи инициативи за регионално и местно развитие.
- Специфична цел 4.1.3. Разширяване на трансграничното, в т.ч. и черноморското сътрудничество и подобряване на достъпа до източници на финансиране, включително чрез публично-частно партньорство.

Специфичните цели към Приоритет 4.1. са насочени вътрешното сътрудничество, което може да се прояви като сериозен инструмент за туширане на неравенствата между общините в областта. Пренасянето на положително влияние на големия урбанистичен център към малките градове в периферните общини ще има положителен ефект за тяхното оживяване. Организирането на проблемните ареали от периферни общини със затруднено социално-икономическо състояние за общи действия на основата на общи стратегии е реален път за откриване и събуждане на местните потенциали за реализиране на растеж и напредък.

Специфичните цели към този приоритет са свързани и с обмен на опит по тематични направления между партньорите на територията на страната и на ЕС за идентифициране, трансфер и разпространение на добри практики в областта на устойчивото развитие на градските и селските райони и насърчаване на трансграничната мобилност. Добри възможности за отключване на потенциала на областта и града предлага участието в изпълнението на Интегрираната морска политика на ЕС.

Дейностите за реализиране на специфичните цели ще бъдат насочени към:

- Развитие на контактите и активна международна дейност с институциите на ЕС и
- страните-членки на общността за изучаване на техния опит и усвояване на добри практики по основните направления на развитие.
- Развитие на международните и двустранни контакти за насърчаване на местните
- инициативи в областта на заетостта, равните възможности, обучението и социалното включване, както за размяната на човешки ресурси и опит за изследвания и технологично развитие.
- Трансгранично сътрудничество и партньорство за създаване и развитие на нови информационни и търговски връзки между районите от Черноморския басейн.
- Насърчаване на културните и образователни мрежи за обмен в общностите на Черноморския басейн.
- Предприемане на постъпки управлението на структурите, чиято дейност е свързана с морската индустрия, като напр. „Морска администрация”; Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури и т.н.), да бъде изместено във Варна.
- Насърчаване създаването на транснационални консорциуми за съвместни изследвания, технологично развитие и технологичен трансфер.

- Стимулиране развитието на комуникационни и информационни мрежи за услуги, технологии, и иновации.
- Създаване на мрежи между научни заведения и институти за улесняване на достъпа и размяната на научни знания и технологичен трансфер.
- Координиране на усилията на администрацията за кандидатстване за "Варна-съпътстваща културна столица на Европа".

Приоритет 4.2. Повишаване на институционалния капацитет и ефективността на областната и общинските администрации и гарантиране на гражданското участие

- Специфична цел 4.2.1. Повишаване на капацитета на областната и общинските администрации чрез обучение и развитие на уменията за управление на проекти.
- Специфична цел 4.2.2. Подобряване на координацията за управление на средствата от Структурните фондове на ЕС на областно и бщинско ниво.
- Специфична цел 4.2.3. Подобряване на предоставяните услуги от областната и местните администрации.
- Специфична цел 4.2.4. Подобряване на гражданското участие в местното самоуправление.

Специфичните цели към Приоритет 4.2. са насочени към повишаване на административния и програмния капацитет на администрациите в областта и в общините чрез обучение и развитие на уменията за управление на проекти и управление на средствата от структурните фондове и кохезионния фонд на ЕС, а също и към решително подобряване на предлаганите услуги на гражданите.

Мерките и дейностите за изпълнението на тези специфични цели са свързани с:

- Ефективно взаимодействие и партньорство между общинската администрация и
- държавните структури по решаването на значими и актуални обществени проблеми
- По-нататъшно демократизиране на местното самоуправление чрез развитие на формите на пряка демокрация и въвеждане на европейски иновационни практики.
- Осигуряване на широко гражданско участие на всички етнически групи в управлението на общините и населените места.
- Преглед, оценка, формулиране и провеждане на необходимите промени в

- организацията на общинските услуги в съответствие с европейските
- стандарти.
- Обучение и развитие на уменията за разработване, финансиране и
- управление на проекти. Прилагане на системи за мониторинг.
- Въвеждане на нови информационни технологии за административно
- обслужване на населението и бизнеса.
- Подобряване качеството на административното обслужване на принципа "едно гише".
- Ефективно взаимодействие между местната власт и неправителствените организации, които работят в социалната сфера.
- Изграждане на публично-частни партньорства за привличане на финансови ресурси и повишаване възможностите за усвояване на средства от фондовете от ЕС.

12. Обща оценка на необходимите ресурси за постигане целите на ОСР Варна

Новата стратегия за развитие на област Варна за периода 2014-2020 г. съдържа четири стратегически цели и десет приоритета. На първо място - областта ще се стреми към устойчив икономически растеж чрез мобилизиране на собствен потенциал и иновации. На второ място - се залага на осезателно подобряване на качеството на живот, заетостта и доходите. На трето място - областта ще се стреми и към едно по-добре подредено пространство чрез укрепване на градските центрове, подобряване на достъпността и доизграждане на инфраструктурите при щадящо използване на ресурсите и опазване на околната среда. На четвърто място - управлението и реализацията на очертаните направления-цели ще се реализира чрез развити сътрудничества и партньорства от структури с повишен институционален капацитет. Това е ядрото на новия стратегически планов документ на област Варна.

Областната стратегия е създадена, за да управлява развитието на териториалната общност от съставните общини, но не управлява пряко ресурси. Целите на стратегията ще се реализират от съвкупността на ресурсите, инвестирани в област Варна по линия на национални секторни проекти, общинските планове и частни инвестиции. На този етап се прави само прогнозен разчет за общата финансова рамка, обхващаща обема на необходимите финансови средства, за да се постигнат заложените цели. Тази рамка визира средствата за целия програмен период 2014-2020 г. Те са разпределени по приоритети и по години.

Определените индикативни стойности посочват само необходимите нива на финансиране за постигане на стратегическите цели и изпълнение на приоритетите на стратегията, без да имат пряко отношение към реалното разпределение на ресурсите в областта на регионалната политика по оперативни програми и фондове.

Основните източници за публично финансиране на регионалното развитие са:

- Фондове на ЕС (ЕФРР, ЕСФ и кохезионния фонд);
- Национално финансиране (републикански, общински бюджети, както и финансови ресурси от други източници – публични фондове, държавни и общински предприятия, фондации, асоциации, сдружения и др.);
- Частни инвестиции (включени са само като прогнозируем обем в ПЧП)
- Средства от международни финансови институции;

Основната маса от финансови средства се формира от първите два източника – средства от фондове на ЕС и национално публично финансиране. Средствата от международни финансови институции, имащи предимно характер на заемни средства, са в допълнение на първите два източника. Финансовите разчети са съобразени и с прогнозируемите параметри на държавния бюджет за съответната година и на определените разходни тавани по тригодишната бюджетна прогноза. Средствата от други национални публични фондове и предприятия (като ФЛАГ и ПУДООС) са представени, като е използван досегашният им опит за предоставяне на средства за преки инвестиции в проекти за развитие или под формата на кредити и мостово финансиране с краткосрочен характер. Подобен подход е използван и за прогнозиране на ресурсите, които могат да бъдат предоставени по линия на международни финансови институции (ЕИБ, ЕБВР), включително чрез специализирани инструменти за финансов инженеринг в рамките на ЕС - JASPERS, JEREMIE, JESSICA. Прогнозираният принос на последните е 2-3% от общите индикативни ресурси.

Общата оценка на необходимите ресурси за изпълнение на ОСР Варна 2014-2020 г. е изготвена в контекста на финансовата рамка, зададена в РПР на СИР, чиито параметри, от своя страна, са съобразени с рамката на НСРР за периода 2012-2022 г.

Таблиците по-долу представят така изчисленото разпределение на ресурсите по стратегически цели и приоритети на ОСР Варна 2014-2020 г. Прилагайки принципа на разпределение от висшестоящи планови документи (НСРР и РПР на СИР), брутният разполагаем ресурс на област Варна за следващия планов период ще бъде около 615 млн.лв. Вътрешното разпределение по стратегически цели и приоритети следва новата стратегическа линия за прехвърляне на акцента от инфраструктурите (невъзпроизвеждащи принадена стойност и заетост), към стимули за иновации, бизнес инфраструктура и работни места. Това мотивира насочването на най-големия дял (42%) към стратегическото направление „икономика". С този дял ще се финансират технологичното обновяване на икономиката, иновациите, морската индустрия и туризма. Следващият по големина дял (38%) е насочен в направление „Устойчиво и интегрирано териториално развитие". Тук влизат техническите инфраструктури, обновяването на селищата, укрепването на градските центрове и опазването на околната среда. Социалното направление, което няма пряка принадена стойност, получава сравнително малък, но достатъчен дял за постигане на качествени подобрения в социалния сервиз, заетостта и борбата с бедността – 15%.

Стремежът към териториално сближаване чрез сътрудничества и партньорства, заедно с инвестициите за повишаване на институционален капацитет, получават най-малкия дял от прогнозната финансова рамка на областната стратегия – 5%. Долната графика визуализира разпределението на ресурсите по стратегически цели:

Фиг. 4 Разпредление на ресурсите по цели

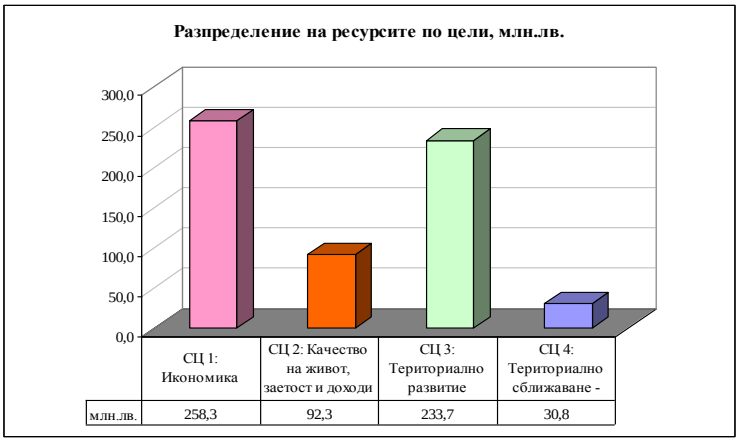

Източник: Разчети на НЦТР

Подробното разпределение по приоритети е представено в долната таблица:

Табл. 49: Разпределение на ресурсите по приоритети *млн.лв.*

СЦ 1: Икономически растеж, основан на собствения потенциал и иновациите	***42,00%***	**258,3**
П 1.1. Научно и технологично ниво на икономиката и иновационния потенциал	*20,00%*	123,0
П 1.2. Обвързано развитие на дейности, свързани с морето -"синя индустрия"	*18,00%*	110,7
П 1.3. Разнообразяване на туристическото предлагане	*4,00%*	24,6
СЦ 2: Качество на живота, заетост и доходи	***15,00%***	**92,3**
П 2.1 Достъп до пазара на труда, заетост и доходи	*4,00%*	24,6
П 2.2 Здравни, образователни, социални и културни услуги, спорт – качество, достъп	*11,00%*	67,7
СЦ 3: Устойчиво и интегрирано териториално развитие	***38,00%***	**233,7**
П 3.1. Техническа инфраструктура, свързаност и достъпност	*15,00%*	92,3
П 3.2. Щадящо използване на природните ресурси, опазване на околната среда	*5,00%*	30,8
П 3.3. Укрепване на градовете-центрове, интегрирано градско развитие	*18,00%*	110,7
СЦ 4: Териториално сближаване - ТГС	***5,00%***	**30,8**
П 4.1. Стимулиране на вътрешно и външно сътрудничество и партньорство	*3,0%*	18,5
П 4.2. Повишаване на институционалния капацитет	*2,0%*	12,3
Общо	***100,0%***	**615,0**

Източник: Разчети на НЦТР

Разпределението по източници е съобразено със сегашните нива на финансиране (обобщено, 70-75% от фондове на ЕС, 15-20% от национално съфинансиране и 5-10% - от частно). Очакваните 2-3% (от общите ресурси) по линия на инженеринговите инструменти Jessica, Jeremie и Jaspers не са включени в долните разчети:

Табл. 50 Индикативно разпределение на необходимите ресурси по източници на финансиране

Индикативно разпределение на необходимите ресурси по източници на финансиране							млн.лв.
ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ	ОБЩО	Обществен сектор				ЧАСТНИ	ДРУГИ*
		ОТ ЕС	ЕФРР	ДРУГИ Ф. НА ЕС	ОТ БГ		
СЦ 1: Икономически растеж чрез собствен потенциал и иновации	**258,3**	**192,5**	**109,5**	**83,0**	**46,1**	**19,7**	**0,0**
П 1.1. Научно и технологично ниво на икономиката и иновационния потенциал	123,0	92,3	92,3	0,0	24,6	6,2	0,0
П 1.2. Обвързано развитие на дейности, свързани с морето - "синя индустрия"	110,7	83,0	0,0	83,0	16,6	11,1	0,0
П 1.3. Разнообразяване на туристическото предлагане	24,6	17,2	17,2	0,0	4,9	2,5	0,0
СЦ 2: Качество на живот, заетост и доходи	**92,3**	**69,2**	**50,7**	**18,5**	**17,2**	**5,8**	**0,0**
П 2.1 Достъп до пазара на труда, заетост и доходи	24,6	18,5	0,0	18,5	3,7	2,5	0,0
П 2.2 Здравни, образователни, социални и културни услуги, спорт – качество, достъп	67,7	50,7	50,7	0,0	13,5	3,4	0,0
СЦ 3: Устойчиво и интегрирано териториално развитие	**233,7**	**175,9**	**106,1**	**69,8**	**42,1**	**15,7**	**0,0**
П 3.1. Техническа инфраструктура, свързаност и достъпност	92,3	73,8	24,4	49,4	13,8	4,6	0,0
П 3.2. Щадящо използване на природните ресурси, опазване на ОС	30,8	24,6	8,1	16,5	6,2	0,0	0,0
П 3.3. Укрепване на градовете-центрове, интегрирано градско развитие	110,7	77,5	73,6	3,9	22,1	11,1	0,0
СЦ 4: Териториално сближаване - ТГС	**30,8**	**24,6**	**24,6**	**0,0**	**6,2**	**0,0**	**0,0**
П 4.1. Стимулиране на вътрешно и външно сътрудничество и партньорство	18,5	14,8	14,8	0,0	3,7	0,0	0,0
П 4.2. Повишаване на институционалния капацитет	12,3	9,8	9,8	0,0	2,5	0,0	0,0
	615,0	**462,2**	**290,9**	**171,3**	**111,6**	**41,2**	**0,0**
*Забележка: * "Други" са средства от ЕИБ, ЕБВР, Jessica, Jeremie, Jaspers - очаква се да възлязат общо на 2-3% от общите ресурси*							

Източник: Разчети на НЦТР

При разпределението на необходимите ресурси за целите на ОСР Варна по години, е използван вече постигнатият темп на усвояване по сегашните оперативни програми – «бавен старт» с прогресивно ускорение до края на периода. Тези темпове са интерполирани и за новия период 2014-2020 г. Прогнозираните финансови средства за всяка от годините през визирания период са представени с натрупване, както следва:

Табл. 51 Разпределение на индикативните ресурси по години с натрупване

Разпределение на индикативните ресурси по години с натрупване (*млн.лв.*)							
ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ	**2014 г.**	**2015 г.**	**2016 г.**	**2017 г.**	**2018 г.**	**2019 г.**	**2020 г.**
	5%	15%	30%	45%	60%	80%	100%
СЦ 1: Икономически растеж чрез собствен потенциал и иновации	**12,9**	**38,7**	**77,5**	**116,2**	**155,0**	**206,6**	**258,3**
П 1.1. Научно и технологично ниво на икономиката и иновационния потенциал	6,2	18,5	36,9	55,4	73,8	98,4	123,0
П 1.2. Обвързано развитие на дейности, свързани с морето - "синя индустрия"	5,5	16,6	33,2	49,8	66,4	88,6	110,7
П 1.3. Разнообразяване на туристическото предлагане	1,2	3,7	7,4	11,1	14,8	19,7	24,6
СЦ 2: Качество на живот, заетост и доходи	**4,6**	**13,8**	**27,7**	**41,5**	**55,4**	**73,8**	**92,3**
П 2.1 Достъп до пазара на труда, заетост и доходи	1,2	3,7	7,4	11,1	14,8	19,7	24,6
П 2.2 Здравни, образователни, социални и културни услуги, спорт – качество, достъп	3,4	10,1	20,3	30,4	40,6	54,1	67,7
СЦ 3: Устойчиво и интегрирано териториално развитие	**11,7**	**35,1**	**70,1**	**105,2**	**140,2**	**187,0**	**233,7**
П 3.1. Техническа инфраструктура, свързаност и достъпност	4,6	13,8	27,7	41,5	55,4	73,8	92,3
П 3.2. Щадящо използване на природните ресурси, опазване на ОС	1,5	4,6	9,2	13,8	18,5	24,6	30,8
П 3.3. Укрепване на градовете-центрове, интегрирано градско развитие	5,5	16,6	33,2	49,8	66,4	88,6	110,7
СЦ 4: Териториално сближаване - ТГС	**1,5**	**4,6**	**9,2**	**13,8**	**18,5**	**24,6**	**30,8**
П 4.1. Стимулиране на вътрешно и външно сътрудничество и партньорство	0,9	2,8	5,5	8,3	11,1	14,8	18,5
П 4.2. Повишаване на институционалния капацитет	0,6	1,8	3,7	5,5	7,4	9,8	12,3

Източник: Разчети на НЦТР

Отчитайки факта, че средното национално съфинансиране през настоящия планов период е около 17%, фискалната тежест по изпълнение на новата областна стратегия по години за периода 2014-2020, ще бъде както следва:

Фиг. 5 Фискална тежест за съфинансиране на ОСР по години

Източник: Разчети на НЦТР

13. Идентифициране на райони (общини) със затруднено социално-икономическо развитие - за целенасочена подкрепа

Съгласно чл.5 на Закона за регионално развитие на територията на районите от ниво 3 (областите) могат да се обособяват райони за целенасочена подкрепа от държавата, които обхващат територията на една или повече съседни общини, а териториалният им обхват се определя в областните стратегии за развитие. Обособените райони за целенасочена подкрепа са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие. Областният съвет обсъжда и съгласува инициативите на общините, свързани с ежегодното планиране на средствата и мерките за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа. Териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа се определя, като се отчитат равнището и динамиката на икономическото развитие, структурата на икономиката, заетостта и безработицата, степента на изграденост на техническата инфраструктура, демографската, социалната и селищната структура, географското положение и наличният потенциал за постигане на целите за развитие на съответната община.

Райони за целенасочена подкрепа според Закона за регионално развитие са общините, които имат сериозни затруднения в социално икономическото развитие. За тях се предвижда да бъдат обект на особена грижа от страна на регионалната политика на държавата, за да се постигне подобряване на социално-икономическото им състояние. Според ЗРР тези общини се определят с областните стратегии, като се оценяват по следните посочени в чл.6 на ЗРР критерии и показатели:

1. нетни приходи от продажби на един жител, под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години. На този критерий отговарят всички общини в областта с изключение на Варна, Белослав и Девня.
2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години. На този критерий отговарят всички общини в областта с изключение на Варна, Аксаково, Белослав и Девня.
3. средно равнище на безработица, над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години. На този критерий отговарят всички общини в областта с изключение на Варна, Аксаково, Белослав и Девня.

4. коефициент на възрастова зависимост, над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години. На този критерий отговарят всички общини в областта с изключение на Варна, Аксаково, Белослав, Девня, Бяла, Долни чифлик и Дългопол.
5. гъстота на населението, под 70 души на един квадратен километър. На този критерий отговарят всички общини в областта с изключение на Варна, Белослав и Девня.
6. над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център. Няма общини в областта, които да отговарят на този критерий.
7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа. Няма общини в областта, които да отговарят на този критерий.
8. над 30 на сто от населените места ползват питейна вода с отклонение от качеството, прието като стандарт за страната, или имат режим във водоснабдяването за последните три години. Няма общини в областта, които да отговарят на този критерий.

При определянето на общините, които могат да попаднат в категорията "райони за целенасочена подкрепа" са ползвани предоставени от НСИ статистически данни за 2009 г. и за 2011 г. Данните за 2011 г. показват влошени стойности на някои от показателите за развитие спрямо 2009 г., което се дължи на настъпилата икономическа криза. Това обаче не променя класацията на общините, според посочените критерии. В областта няма общини, които да отговарят на 8, на 7 и на 6 критерия. Пет от общините отговарят на 6 критерия, а три – на 5 критерия. Всички тези 8 общини са определени като общини/райони за целенасочена подкрепа. Четири от общините отговарят на 0 до 2 критерия (Варна на 2, Аксаково на 3, Белослав на 0, и Девня на 1) и не са определени като райони за целенасочена подкрепа. Тези общини попадат във формиращата се Варненска агломерация и имат добри стойности на показателите за развитие. Останалите общини са от областната периферия и имат влошени показатели за развитие.

Трябва да посочим, че по данни за 2007 г. класацията е била друга и състоянието на общините е било по-лошо. Имало е 1 община, която е отговаряла на 8 критерия, 3 общини, които са отговаряли на 7 критерия, 3 общини – на 6 критерия, 1 община - на 5 критерия, 2

общини – на 4 критерия, 1 община – на 2 критерия и 1 община – на 1 критерий. С други думи общините, отговарящи на четири и повече критерия са били 10 на брой. В периода на икономически подем до 2009 г. състоянието на общините се е подобрило. След 2009 г. обаче показателите се влошават, но определените 8 общини за подкрепа остават същите.

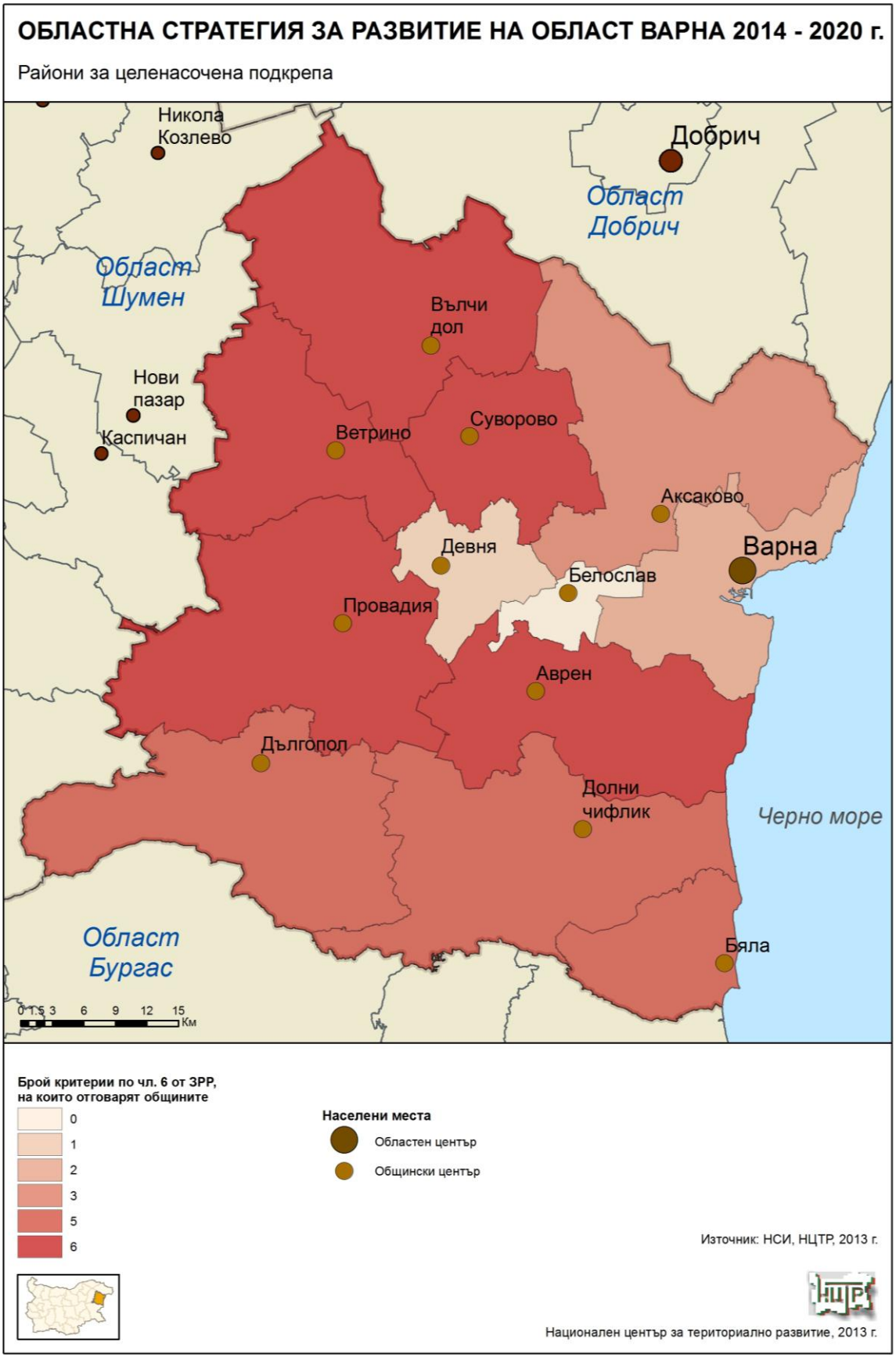

Картосхема 12 Областна стратегия за развитие на област Варна – райони за целенасочена подкрепа

Табл. 52: Брой критерии, на които отговарят общините в 2007г., 2009г. и 2011г.

години	2007 г.	2009 г.	2011 г.	Общини за подкрепа “да”
Аврен	8	5	6	да
Аксаково	5	2	3	НЕ
Белослав	4	0	0	НЕ
Бяла	4	4	5	да
Варна	2	1	2	НЕ
Ветрино	6	5	6	да
Вълчи дол	6	5	6	да
Долни чифлик	6	4	5	да
Девня	1	0	1	НЕ
Дългопол	7	4	5	да
Провадия	7	5	6	да
Суворово	7	5	6	да

Източник: НСИ

От предвидените осем критерия първите четири показват достатъчно добре състоянието на общините. По тях могат да бъдат определени 8-те периферни общини в областта, които са класирани като “райони за целенасочена подкрепа”. Прилагането на следващите четири критерия не променя по никакъв начин класацията.

Табл. 53: 1-ви Критерий: Нетни приходи от продажби на един жител, под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години

години	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2009-11 г.	Общини за подкрепа “да”
Република България	**24,22**	**25,11**	**28,46**	**25,93**	-
Аврен	2,14	2,94	7,99	4,36	да
Аксаково	6,04	10,54	13,38	9,99	да
Белослав	30,27	37,91	43,95	37,38	НЕ
Бяла	6,28	9,47	8,38	8,04	да
Варна	33,54	34,47	35,09	34,37	НЕ
Ветрино	4,99	5,36	7,83	6,06	да
Вълчи дол	4,40	5,71	8,78	6,30	да
Долни чифлик	2,40	2,50	2,66	2,52	да
Девня	117,15	131,99	171,15	140,10	НЕ
Дългопол	2,05	2,13	2,80	2,33	да
Провадия	10,63	12,28	5,36	9,42	да
Суворово	7,47	6,76	8,66	7,63	да

Табл. 54: 2-ри Критерий: Равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години

	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2009-11 г.	Общини за подкрепа “да”
Република България	7309	7777	8230	7772	-
Аврен	6591	6436	7182	6736	да
Аксаково	10058	9778	10646	10161	НЕ
Белослав	9390	9282	9145	9272	НЕ
Бяла	5949	6274	6014	6079	да
Варна	7035	7426	8071	7511	да
Ветрино	5193	5385	5699	5426	да
Вълчи дол	5943	6349	6612	6301	да

Долни чифлик	5344	5768	5941	5684	да
Девня	10506	11135	12043	11228	НЕ
Дългопол	5253	5375	5665	5431	да
Провадия	5986	6268	6447	6234	да
Суворово	5868	6590	7213	6557	да

Табл. 55: 3-ти Критерий: Средно равнище на безработицата, над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години

	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2009-11 г.	Общини за подкрепа "да"
Република България	9,1	9,2	10,4	9,6	-
Аврен	12,8	12,2	18,5	14,5	да
Аксаково	7,3	7,3	7,2	7,3	НЕ
Белослав	7,3	6,7	7,5	7,2	НЕ
Бяла	10,6	12,8	15,2	12,9	да
Варна	5,1	5,4	5,3	5,3	НЕ
Ветрино	12,6	12,8	18,9	14,8	да
Вълчи дол	15,1	14,9	27,9	19,3	да
Долни чифлик	15,2	14,4	22,0	17,2	да
Девня	8,4	7,5	9,8	8,6	НЕ
Дългопол	22,3	19,4	28,7	23,5	да
Провадия	16,0	16,4	20,1	17,5	да
Суворово	14,7	14,0	13,9	14,2	да

Табл. 56: 4-ти Критерий: Коефициент на възрастова зависимост, над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години

	2009 г	2010 г	2011 г	2009-11 г.	Общини за подкрепа "да"
Република България	45,13	45,98	47,54	46,22	-
Аврен	69,67	69,49	65,40	68,18	да
Аксаково	52,51	53,51	54,17	53,40	НЕ
Белослав	44,78	45,82	45,91	45,50	НЕ
Бяла	48,27	48,98	54,32	50,52	НЕ
Варна	38,75	40,00	40,58	39,78	НЕ
Ветрино	67,61	67,32	68,11	67,68	да
Вълчи дол	69,00	69,04	68,89	68,97	да
Долни чифлик	51,61	51,84	51,13	51,53	НЕ
Девня	47,56	47,66	48,63	47,95	НЕ
Дългопол	53,07	53,41	53,32	53,27	НЕ
Провадия	55,94	56,31	56,50	56,25	да
Суворово	58,75	57,69	60,00	58,81	да

Реализирането на предвидената в ЗРР подкрепа на изоставащите общини обаче е сериозен проблем на националната политика за регионално развитие. Задължението на Областния съвет да обсъжда и съгласува инициативите на общините, свързани с ежегодното планиране на средства и мерки за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа, може да бъде резултатно само при наличие на такива средства, предвидени на национално ниво.

14. Наблюдение, оценка и контрол на изпълнението /мониторинг/ на ОСР. Критерии за оценка.

Ключова фаза на стратегическото планиране е ***мониторингът***, който включва наблюдението, оценката и контрола на реализацията на заложените цели и изпълнението на планираните дейности в Стратегията за развитие на област Варна за периода 2014-2020 г.

Наблюдението е важен инструмент за провеждането на ефективна регионална политика, тъй като неговата ***основна функция*** е да дава обратна информация за степента на реализация на целите и приоритетите и за евентуално предотвратяване на рисковете пред изпълнението на предвидените дейности.

Обект на наблюдението са напредъкът, промените и последиците от предприеманите действия. Той може да се разглежда като непрекъснат процес на събиране, анализ и оценка на информация, необходима за управлението и вземането на решения при изпълнение на стратегията, както и за нейна бъдеща актуализация. Наблюдението и оценката на изпълнението на ОСР се осъществява на база на информацията в Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на Общинските планове за развитие.

Органът, който координира и контролира изпълнението на областната стратегия е *Регионалният съвет за развитие***.** Той обсъжда и съгласува Областната стратегия.

Областният управител, подпомаган от областната администрация организира изработването, обсъждането, съгласуването и актуализирането на документа, като осъществява координация и контрол върху процеса на разработването му. Той осигурява публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие, следи за реализацията на ОСР и подпомага разработването на общинските планове за развитие. Областният управител внася проекта на ОСР за обсъждане и съгласуване в Регионалния съвет за развитие на Североизточния район и в Областния съвет за развитие - за приемане.

Областният съвет за развитие обсъжда и приема ОСР след съгласуване с Регионалния съвет за развитие, както и обсъжда и съгласува инициативите на общините; обсъжда и предлага инициативи и схеми за ресурсно осигуряване при изпълнението на ОСР, /включително за финансиране на общински проекти/ и съдейства за осигуряване на информация за изпълнението и оценката на ОСР. ОСР се приема в шестмесечен срок преди началото на периода на нейното действие.

Местните власти участват в изпълнението на ОСР чрез приемането на Общински планове за развитие и програми за реализация, като мобилизират местните финансови, човешки и организационни ресурси, включително на частния и неправителствен сектор за развитие и прилагане на инициативи с местно и надобщинско значение.

Отговорните органи са подпомагани в дейностите по реализация на ОСР чрез активно участие в процеса на вземане на решения и чрез създаване на партньорства с *регионалните и местните организации на бизнеса, образователни, здравни, социални и културни организации; инфраструктурните предприятия, неправителствените организации, граждански сдружения и други*.

Координацията и взаимодействието между заинтересованите страни ще се извършва, по вертикала – между Министъра на РРБ, Регионалния съвет за развитие на Североизточен район, Областния съвет за развитие и общините, така и по хоризонтала - между различните звена, ведомства и партньори на областно ниво.

Степента на реализация на ОСР, както и ефектите от нейното прилагане, се оценяват чрез провеждането на следните ***оценки***:

- *Междинна оценка* – извършва се не по-късно от 4 години от началото на периода на действие на ОСР и включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; както и изводи и препоръки за бъдеща актуализация на документа[1];
- *Последваща оценка* – извършва се не по-късно от една година след изтичането на периода на действие на ОСР и включва: оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; както и изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие[2];
- През периода на действие на ОСР могат да се извършват *допълнителни тематични оценки* и оценки за специфични случаи по преценка на органите за управление на регионалното развитие.

[1] Чл. 33, ал. 1, 2 от ЗРР

[2] Чл. 34, ал. 1, 2 от ЗРР

За отчитане на резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението й се изготвят ***Междинен и Окончателен доклад***.

Областната стратегия подлежи на ***актуализация:***

- когато настъпят съществени промени в икономическите и социалните условия в областта;
- при актуализация на регионалния план за развитие на Североизточен район;
- в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- при съществени промени в секторните стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на областната стратегия;
- вследствие резултатите от междинната или последващата оценка.

При настъпване на някое от тези условия, се разработва актуализиран документ за изпълнение /АДИ/ за остатъка от периода на действието на ОСР. Изработването и приемането на АДИ се провежда по установения за ОСР законов ред.

Фиг 6 : План, систематизиращ действията по наблюдение и оценка на ОСР, документите и сроковете им за изработване.

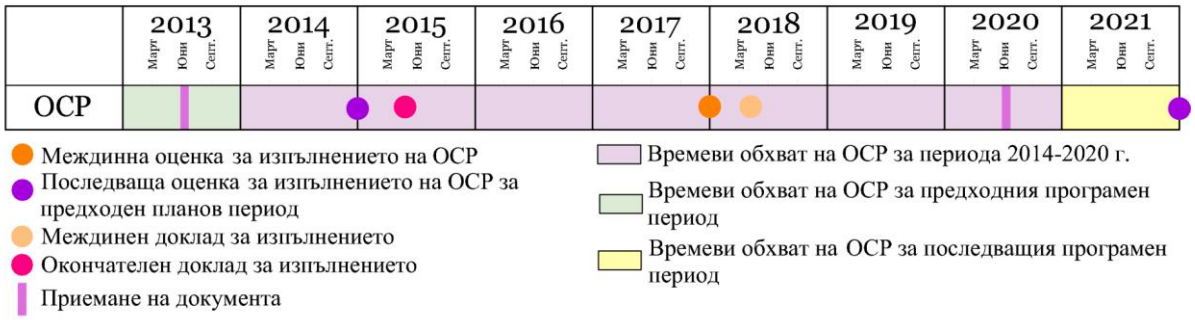

За отчитане на напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на областта, както и за упражняване на контрол върху изпълнението на ОСР, са дефинирани ***критерии за оценка - система от качествени и количествени индикатори***. При тяхното формулиране са спазени следните изисквания:

- Индикаторите са *адекватни на нуждите от развитие и са в съответствие с политиката за регионално развитие* на национално и европейско ниво. Съобразени са с индикаторите, заложени в НСРР на Република България за периода 2012-2022

г. и в Регионалния план за развитие на Североизточен район за периода 2014-2020 г. Те са в съответствие и с показателите на Националната програма за реформи, на които се базира системата за наблюдение и оценка в областта на регионалната политика и развитието на регионите в ЕС през следващия планов и програмен период и отразяват постигането на целите на Стратегия "Европа 2020";

- Индикаторите са *реалистични и приложими* по отношение на състоянието и очакваните промени в социално-икономическото развитие на областта. Те отразяват всички основни аспекти в социално-икономическото й развитие – текущи и прогнозирани. Съобразени са и нейните специфики и характерни процеси;
- Индикаторите отговарят на условията за *ефективност и ефикасност*. Отчитат и устойчивостта на ефекта от изпълнението на целите и приоритетите.

Качествените критерии се отнасят до нормите и стандартите, които характеризират качеството на изпълнение на целите и приоритетите във важните за област Варна тематични рамки на икономическите, социалните, териториалните, политическите и екологическите условия и изисквания :

- Мобилизиране на конкурентните предимства на област Варна и ефективно използване на собствения й потенциал за развитие за постигане на икономически растеж;
- Намаляване на диспропорциите в социалната сфера чрез развитие и реализация на човешкия капитал;
- Укрепване на мрежата от градове-центрове, подобряване свързаността в областта и качеството на средата в населените места за постигане на балансирано териториално развитие;
- Политическа ангажираност и административен капацитет на институциите на местно ниво и партньорите, за провеждане на регионалната и местна политика и управление на процесите на планиране, програмиране, информационно осигуряване контрол и координация.

Тези качествени критерии са пряко свързани и с отчитането на *количествени индикатори*, които са разделени на:

- *общи количествени индикатори* (синтезиран пакет от макроикономически критерии и индикаторите към Стратегия "Европа 2020"), върху които се базира системата за наблюдение и оценка в областта на регионалната политика и развитието на регионите в ЕС през следващия планов и програмен период, и които отразяват постигането на целите на Стратегия "Европа 2020".

Табл. 57: Общи количествени макроикономически показатели.

ОБЩИ КОЛИЧЕСТВЕНИ ИНДИКАТОРИ	БГ	СИР	Област Варна
1. БВП/човек – лева /2010 г./	9 359	7636	**9595**
2. БВП по текущи цени /2010 г./ в хил.лева	70 511 243	7 503 229	**4 464 191**
3. Заетост на населението 15-64 години /2011 г./	63.9 %	55.8%	**56.6%**
3. Коефициент на безработица /2011г./	11.3%	15.4%	**10.3%**
4. Коефициент на икономическа активност на населението на 15 – 64 години - 2011 г.	65.9%	66.0%	**63.1%**
5. Общ доход средно на лице в лв. - 2011 г.	3937	3490	**3739**

За Област Варна, индикаторите, които ще измерват приноса за постигането на целите на "Европа 2020", са адаптирани по подходящ начин - при съобразяване със социално-икономическите условия в областта и в съответсвие с целевата стойност към 2020 г. за Североизточен район, заложена в НСРР.

Табл. 58: Общи количествени показатели - принос към стратегия Европа 2020

ПРИНОС КЪМ СТРАТЕГИЯ ЕВРОПА 2020	ЕС 2020	БГ 2020	СИР 2020	Област Варна 2020	Област Варна 2017	Област Варна 2013[3]
Заетост на населението на възраст 20-64 г.	Мин. 75%	76%	74.0%	**75%**	**68.5%**	**62.0%**
Инвестиции в НИРД - % от БВП	3.0%	1.5%	2.0%	**2.2%**	**1.35%**	**0.5%**
Цели „20/20/20" по отношение на климата/енергията:						
-съкращаване на емисиите ма CO2	20%/ 30%	-	-	-	-	-
-дял на ВЕИ в крайното енергийно потребление	20.0%	16.0%	18.0%	**18.0%**	**14.0%**	**10.0%**
-повишаване на енергийната ефективност	20.0%	25.0%	27.0%	**27.5%**	**17.25%**	**7.0%**
Дял на преждевременно напусналите училище до	10.0%	11.0%	14.0%	**14.0%**	**14.0%**	**14.0%**
Дял на висшистите на 30-34 г.	40.0%	36.0%	36.0%	**36.0%**	**31.5%**	**28.5%**
Намаляване на хората под националните прагове на бедност с:	с 25% 20 млн.	с 16% 260 хил.	17.0%	**17.5%**	**10.5%**	**4.0%**

[3] Целеви стойности към 12.2013 година

- В стратегическата част на документа са изведени *специфични количествени индикатори*, проследяващи изпълнението на приоритетите и специфични цели на ОСР на Варна. Сред тях са интегрирани и онези глобални екологични индикатори, за които има налични измерими стойности на областно ниво.

Табл. 59.: Специфични количествени показатели

СПЕЦИФИЧНИ КОЛИЧЕСТВЕНИ ИНДИКАТОРИ	**Изходна стойност[4]**	**Междинна стойност 2017г.**	**Целева стойност 2020 г.**
Приоритет 1.1. Подобряване на научното и технологичното ниво на икономиката и иновационния потенциал в областта (“икономика на знанието”)			
Увеличаване на приходите от дейността на МСП в % /Базова година 2011г. – 16 336 млн. лв./	-	20%	40%
Увеличаване на броя на стартиращи иновативни центрове в МСП	-	5	10
Увеличаване на персонала, зает с НИРД /Базова година 2011 г. – 1323 бр./	-	40%	80%
Увеличаване на разходи за НИРД в % /Базова година 2011г. – 12 355 хил. лева/	-	12.5%	25%
Брой нови фирми, започнали своята дейност в малките градове в периферните селски райони	-	20	40
Увеличаване на чуждестранните преки инвестиции от нефинансовия сектор. /Базова година 2011 г. 1 500 599.7 с хил. евро/	-	15.0%	30%
Приоритет 1.2. Подкрепа за обвързано развитие на икономически дейности, свързани с морето (“синя индустрия”)			
Брой реализирани нови проекти за подобряване на инфраструктурата, свързана с морската индустрия.	-	3	6
Брой реализирани проекти за морско планиране, морски проучвания и морски надзор върху замърсяванията.	-	3	6
Брой реализирани проекти за намаляване на негативното въздействие от риболова върху крайбрежните територии.	-	2	4
Приоритет 1.3. Разнообразяване на туристическото предлагане и включване на природното и културно богатство в цялата територия на областта			
Увеличаване на броя на реализираните нощувки. /Базова година 2011 г. с 4 488 519 броя/	-	15%	30%
Брой на туристически атракции създадени/подобрени (бр.)	-	4	8
Създадени и популяризирани туристически дестинации на база културно-историческо наследство (бр.)	-	2	4
Приоритет 2.1 Подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на заетостта и доходите на населението			
Увеличение на средния доход на домакинство в %	-	12.5%	25%
Брой курсове за професионална квалификация и	-	30	60

[4] Годината на изходната стойност е указана в колона 1, и тя е различна , в зависимост от актуалността на изходните данни

преквалификация на безработни			
Брой лица, включени в образование и обучение за придобиване на компетентности в съответствие с пазара на труда /в % от населението в трудовоактивна възраст/	-	10%	20%
Приоритет 2.2 Подобряване на качеството и достъпа до здравни, образователни, социални и културни услуги и спортни прояви			
Брой нови/рехабилитирани здравни, образователни и социални заведения (бр.)	-	6	12
Брой изградени и реконструирани обекти и инфраструктура за професионален спорт и спорт в свободното време (бр.)	-	3	6
Брой модернизирани и реконструирани сгради и обекти на културата (бр.)	-	3	6
Приоритет 3.1. Подобряване на техническата инфраструктура, териториалната свързаност и достъпността до обектите за публични услуги			
Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа с регионално и местно значение в км	-	125	250
Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, вкл. и широколентова връзка от общото за страната в % /2011г./	51.3%	63.15%	75%
Население с подобрен транспортен достъп (%)	-	12.5%	15.0%
Инсталирани мощности от ВЕИ (мвт), 2012	71.6	82.3	93.1
Реконструирана ВиК мрежа в км	-	50	100
Приоритет 3.2. Щадящо използване на териториалните ресурси и опазване на околната среда в областната територия			
Брой изградени системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони (бр.)	-	2	4
Съотношение между горските, земеделските и урбанизираните територии	28, 0%/ 59.2%/ 7.57%	-	-
Увеличение на разходите за опазване и възстановяване на околната среда. /Базова година - 2011 с 118 242 хил. лева/	-	20%	40%
Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти)	10.8%	-	-
Относителен дял на населението, обслужвано от СПСОВ в % /2011 г./	85.1%	90.05%	95%
Приоритет 3.3. Укрепване на градовете-центрове, интегрирано градско развитие и благоустрояване на селищната среда			
Население, облагодетелствано от подобрена социална, образователна и здравна инфраструктура в малките градове, и в периферните селски райони в % от общото население	-	12.5%	25%
Население, живеещо на територия с реализирани планове за интегрирано градско развитие /Брой/	0	334 870	348 125
Обновен жилищен фонд (%)	-	12.5%	25%
Създадени/обновени градски зелени площи /% от общата площ на зелените площи/	-	15%	30%

Приоритет 4.1. Стимулиране на вътрешното и външното сътрудничество и партньорство			
Брой проекти за разширяване на сътрудничеството и насърчаване на икономическия, социалния и културния обмен в областта, между областите, регионите на България и Европа.	-	3	6
Брой новосъздадени ПЧП	-	5	10
Приоритет 4.2. Повишаване на институционалния капацитет и ефективността на областната и общинските администрации			
Брой проекти, насърчаващи правно-нормативното и административното сътрудничество и сътрудничеството между гражданите и институциите	-	2	4
Брой проведени семинари, обучения и информационни кампании по проблемите на регионалното развитие	-	4	7
Брой на сключените договори за участие в програми и проекти по Структурните фондове (бр.)	-	75	150

Източници: НСИ, МОСВ, ВиК дружества, ИСУН, МК, МФВС, МЗ, ДФЗ, МТСП, АПИ, МОНМ, областни администрации, общини и експертни проучвания

Така формулираните критерии са ясни за разбиране и лесни за събиране и обобщаване. За тях има налично и достъпно информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност, качество и точност.

15. Стратегически насоки за разработване на общинските планове за развитие

Законът за регионално развитие изисква Областната стратегия за развитие да определя и стратегическите насоки за разработване на общинските планове за развитие (чл.12 на ЗРР). Общинските планове за развитие (ОПР) следва да се вписват в стратегическата насоченост на областната стратегия за развитие (ОСР). ОСР очертава рамката, в която следва да се развие общинският план, като се съобразява с целите и приоритетите на ОСР и адресира своите цели и приоритети, така, че да съдействат за постигането на общите цели в областта. Това изискване произлиза от схващането, че областта е единство, общност на общини, които действат в сътрудничество и партньорство и които имат общи стратегически цели. Тези цели най-общо са насочени към постигане на конкурентноспособност и интелигентен растеж, социален просперитет и справедливост, териториална подредба и устойчивост при условие, че се опазва природната и културната идентичност и се уважават правата и интересите на всички общини партньори.

Характерната особеност на Варненска област е подавляващото предимство на община Варна пред останалите малки общини. Тази особеност не бива да се счита за териториална диспропорция и да се търси намаляване на различията с останалите общини. Подходът е друг – да се пренася положителният ефект от развитието на големия град към съседните по-близки и по-отдалечени територии. Този ефект се усеща вече в общините от Варненската агломерация – Аксаково, Белослав, Девня, които имат сравнително добри показатели на развитие – (по- малък процент на демографски спад, по-ниска безработица, по-голям обем на произведената продукция, по-високи нетни приходи от продажби). В бъдеще с разширяване на агломерацията положителният ефект ще се пренася постепенно и към други общини в областната територия. Това е обща насоченост за развитието на областта, което следва да резонира и в общинските планове.

При разработването на общинските планове не е необходимо техните приоритети да обхващат всичките приоритети на ОСР, а само тези, които имат връзка и отношение към развитието на съответната общината. Освен това приоритетите на ОПР следва да отчитат спецификата на общината. От гледна точка на местоположението им спрямо голямата община Варна и спрямо морското крайбрежие, малките общини се групират в следните групи, които имат сходни характеристики и проблеми:

1. близките до Варна малки общини в състава на агломерацията - Аксаково, Белослав и Девня;

2. периферни малки общини с излаз на морския бряг - Аврен, Долни чифлик и Бяла;
3. периферни малки общини в дълбокия хинтерланд – Суворово, Вълчи дол, Ветрино, Дългопол и Провадия.

1. В малките общини на агломерацията спецификата и общите проблеми са предимно от екологичен характер и от социален характер. В общините Белослав и Девня, които имат изявени проблеми с околната среда във връзка с интензивното индустриално развитие и изграждането на инфраструктурни съоръжения, сериозен приоритет на бъдещото развитие следва да бъде прилагането на ефективни мерки и действия за възстановяване на природното равновесие и опазване на околната среда. В община Аксаково, където се наблюдава активна ежедневна миграция към Варна за приложение на труд, за образование и за обслужване, следва да се заложи приоритет за стимулиране на инвестиции в трудоемки производства от леката промишленост за стабилизиране на заетостта. Разбира се такава политика може да се провежда само в синхрон с политиката на община Варна за изнасяне на някои производствени дейности и обекти в околните общини. В малките общини на агломерацията важен приоритет е и повишаването на образователното ниво и професионалната квалификация на местните трудови ресурси.

2. В периферните малки общини Аврен, Долни чифлик и Бяла, които имат излаз на морето, несъмнено акцентът в приоритетите за развитие ще бъде в алтернативни форми на туризъм, щадящи природната среда и ориентиран към интеграция с вътрешността на територията, където е важно да се постига също обвързаност и между селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост, между дърводобива и дървопреработването. Периферността на тези общини е колкото недостатък, толкова и предимство поради запазеното природно равновесие и възможностите за поддържане на постоянно и временно обитаване в природосъобразна жизнена среда. За центровете на общините е от значение да се подкрепя тяхната роля на предоставящи работни места и услуги за селското население.

3. В периферните малки общини в дълбокия хинтерланд Суворово, Вълчи дол, Ветрино, Дългопол и Провадия, които са с подчертано земеделски характер, приоритетите могат да се насочат към подобряване на ефективността на земеделското производство, развитие на екологичното земеделие и животновъдство, включително алтернативни земеделски производства и развитие на лека и преработвателна промишленост. Важно е също поддържане на запазена чиста и здравословна околна и жизнена среда, както и развитие на

туристически дейности, обогатяващи туристическото предлагане по крайбрежието. От много съществено значение за тези общини е подобряването на транспортната инфраструктура и намаляването на времето за достъп до областния център. По отношение на качеството на човешките ресурси е необходимо да се акцентира на подобряването на образователното равнище и професионалната квалификация. За центровете на общините от 5-то йерархично ниво на селищната мрежа е необходима стратегия за стабилизиране и повишаване на ролята им да предоставят работни места и услуги на селското население. Конкретно за град Провадия като по-изявен градски център от 4-то йерархично ниво е важно да се възстанови и доразвива неговата роля на опорен център в селищната мрежа на областта и значението му като традиционен административен промишлен, образователен и културен център, както и да се осигурят условия за неговото интегрирано градско развитие.

Общото впечатление от действащите общински планове за развитие за периода 2007-2013 г. е, че те са разработени на много добро ниво и залагат верни насоки за бъдещето. Проблемът е, че заложените в тях цели не са още постигнати поради забавеното в резултат на икономическата криза развитие и по други причини от локален характер. Това означава, че новите общински планове за периода 2014-2020 г. не бива да се стремят към радикални структурни промени, а трябва само да надграждат и да конкретизират. Добре е да се освободят и от някои шаблонни записи на цели и приоритети, които не могат да имат реализация на общинско ниво, а са пренесени механично от по-високите нива на стратегическото планиране и не звучат ясно и конкретно.

Това, което не е достатъчно сериозно застъпено в досегашните общински планове, е междуобщинското партньорство и сътрудничество и съответните мерки за неговата реализация. Тази обща задача, заложена и в областната стратегия, следва да се доразвие в общинските планове. В специфичната цел "*подобряване на административния капацитет*" следва да се заложат мерки за формиране и реализиране на партньорства между общините. Подобни партньорства ще осигурят повече привлечени ресурси за генериране на общи проектни идеи, за инвестиционно проектиране и за по-висока успеваемост в реализацията на новото поколение общински планове.

Като нов момент, който намира отражение в стратегическото планиране, трябва да посочим и ангажиментите на страната ни за постигане на целите на "Стратегия Европа 2020". Националните ни ангажименти вече получиха съответни параметри на регионално и областно ниво. В зависимост от спецификата и потенциала си, всяка от съставните общини на областта следва да самоопредели конкретни целеви величини по петте цели на

„Европа 2020”. Общата политическа рамка, която следва да се интерпретира и на местно ниво, е подходът към *глобалните екологични проблеми*. Посланието за развитие на нисковъглеродна местна икономика, енергийна ефективност, разнообразяване на енергийните източници, намаляването на климатичната уязвимост (рисковете от наводнения, засушавания, бури и др. природни бедствия), също следва да намерят отражение в новите общински планове.

Развитието ИКТ и електронното управление е до известна степен цел и в сегашните общински планове. Освен като елемент на жизнения стандарт на населението, модерните и ефективни публични услуги са фактор и за развитие на бизнеса и привличането на желани инвестиции. Ключовата роля на информационния фактор се пренася в новия планов период с още по-голяма тежест.

Изброените аспекти следва да намерят специфична интерпретация в общинските планове за периода 2014-2020 г.

16. Описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност

При разработването на областната стратегия за развитие, както и в процеса на нейното изпълнение, трябва да бъдат осигурени предпоставки за прилагане на принципа за партньорство, публичност и прозрачност на всички етапи при провеждане на политиката за регионално развитие.

Формите за осигуряване на публична информация относно цялостния процес на изготвяне, съгласуване, приемане, изпълнение, наблюдение, оценка и актуализиране на областната стратегия за развитие, както и информация за потенциалните ползи, резултатите и въздействието от прилагането на областната стратегия за развитие, биха могли да бъдат:

- • Разпространяване на информация с помощта на медиите – местни вестници, телевизионни и радио канали и новинарски сайтове;
- • Интернет-страницата на Областна администрация Варна;
- • Провеждане на обществени обсъждания на различни етапи от разработването на стратегията.

Изпълненият проект по ОПАК “За прозрачни и открити областни администрации” по процедура “Прозрачна и почтена държавна администрация” увеличава предпоставките за информираност, активен диалог, партниране и координация в изпълнението на ОСР.

Проектът включва монтирането на тъчскрийн, създаването на гласов портал (комуникационен център, управляващ входящите телефонни обаждания), поставянето на информационни табла, обновяване на общински сайтове, както и онлайн излъчване на сесиите на Общински съвети. В плана е предвидено още разработването на стратегия за борба с корупцията.

Създаденият регионален информационен център ще даде лесен достъп до информацията за европрограмите и еврофондовете за България. Той е реализиран по Оперативна програма “Техническа помощ” по процедура “Изграждане и функциониране на областни информационни центрове”. Чрез него заинтересовани лица и производители ще могат да получават директно отговори на своите въпроси свързани с проекти и видове субсидии.

Изпълнение на отговорностите и необходимото институционално взаимодействие

Областният управител и местната власт са основните участници и партньори в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика. Техните функции в управлението, наблюдението, оценката и контрола на регионалното развитие са определени със Закона за регионално развитие. Те са включени в процеса на определяне на регионалната политика, като са задължени да разработват стратегически планови документи за съответните нива. Участват в състава на органите, създадени със ЗРР за целите на управлението и наблюдението на регионалното развитие - областни съвети за развитие и регионални съвети за развитие.

Регионален съвет за развитие на Североизточен район за планиране

- Обсъжда и съгласува всички проекти на Областните стратегии за развитие от съответния район за планиране с цел координирането им;
- Осигурява широко и ефективно участие на всички партньори в процеса на планиране, финансиране, наблюдение и оценяване на мерките за регионално развитие в района от ниво 2;

В състава на Съвета се включват представители на централните власти, Областните управители на областите в района, представители на общините от областите в района и по един представител на представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Областни управители, специализирани структури към областните администрации и областни съвети за регионално развитие

- Участват при изработването, общественото обсъждане и изпълнението на Областната стратегия за регионално развитие;
- Подпомагат подготовката и реализирането на общинските планове за развитие;
- Участват във формирането на регионални и местни партньорства при подготовката, финансирането и изпълнението на проекти, реализиращи плановите документи на регионално и местно ниво.

Изпълнението на областната стратегия в оперативен план ще се подпомага и координира основно от Дирекция „Административен контрол, регионално развитие и държавна собственост" (АКРРДС) в Областна администрация Варна.

Контрол по изпълнението на ОСР ще бъде осъществяван от Областния съвет за развитие и Областния управител, който отговаря пряко за изпълнението на стратегията.

Местни власти

- Приемат общински планове за развитие и програми за реализация;
- Мобилизират местните финансови, човешки и организационни ресурси, включително на частния и неправителствения сектор;
- Осигуряват информация и публичност на действията за местно развитие.

Участието на **социално-икономическите партньори** в политиката на регионалното развитие в рамките на ОСР ще бъде широко застъпено. В процеса на работа по стратегията те обогатяват централните, регионалните и местните органи с нови идеи на база на техния практически опит и подпомагат утвърждаването на решения с по-голям обществен консенсус, участват в реализирането на партньорства на местно и регионално ниво, допринасят със собствени средства за реализиране на дейности по целите и приоритетите на Стратегията.

Бизнесът в региона е представен основно от по-големите фирми, бизнес-асоциациите, работодателските организации, търговско-промишлената палата и други. Решаващото значение за перспективите за регионално развитие на областта е свързано със значителните му възможности за подпомагане на информационни, образователни, квалификационни, посреднически и др. компоненти на действията по реализацията на ОСР. Бизнесът е генератор на нови идеи и е мотивиран за влагане на средства в съвместни публично-частни инициативи.

Синдикалните организации са основен партньор на властите на областно и местно ниво в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика. Участват като членове в Областните съвети за развитие.

Неправителствените организации имат функцията на полезен коректив по отношение подготовката на Стратегията и на реален участник в нейното изпълнение. Те имат широки възможности за подпомагане на информационни, образователни и квалификационни, маркетингови и други компоненти на действията по реализация на Стратегията. Голяма част от тях пряко ще участват в реализацията на проекти и действия за регионално развитие, финансирани от европейски и национални фондове. Фактор за успешното им

включване в реализацията на Стратегията е усъвършенстване на механизмите и процедурите за партньорство.

Мерки за сътрудничество и активно участие на партньорите и гражданите в хода на изпълнение на стратегията:

- Споразумения за съвместна работа за изпълнение на общи дейности;
- Обществени съвети с постоянно действие;
- Обществени форуми;
- Конференции;
- Отворени работни групи с участие на всички заинтересовани страни;
- Фокус групи с участие на експерти в различни професионални сфери;
- Провеждане на ежегодни срещи и обменни посещения между съседни общини за обмен на информация.

Като цяло прилагането на принципа на партньорство и прозрачност подобрява качеството на областната стратегия за развитие и ефективността на нейното изпълнение. Освен това въвеждането и спазването на този принцип създава обективни предпоставки и условия за привличане и ефективно усвояване на повече европейски средства за развитие на областта.

Ключова роля за осигуряването на публичност и прозрачност на стратегическото планиране на регионалното развитие на територията на областта има областният управител и ръководената от него областна администрация. Областният съвет за развитие също така трябва да гарантира прилагането на принципа на партньорство, публичност и прозрачност във връзка с изпълнението на стратегията и да съдейства за мобилизиране и ефективна координация на усилията на местно ниво.